

Állami támogatások joga

35 (2022/5)

Miniszterelnökség
– Támogatásokat Vizsgáló
Iroda és az Andersen Zrt.
periodikája

MINISZTERELNÖKSÉG

ANDERSEN.

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dobos Edina

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dobos Edina
Gyürkés Anita
Hargita Eszter
Radnai Károly

FŐSZERKESZTŐ

Hargita Eszter

SZERKESZTŐ

Ambrusz Ákos

TECHNIKAI SZERKESZTŐ

Serfőző Barbara

A SZERKESZTŐSÉG CÍME

Andersen Adótanácsadó Zrt.
1124 Budapest, Csörsz utca 43
Telefon: +36 1 920 6800
<https://hu.andersen.com/hu/>
E-mail: info@hu.Andersen.com

A projekt az Európai Unió támogatásával valósult meg.
(KÖFOP-3.2.6-16-2016-00001 számú projekt)

Miniszterelnökség
Támogatásokat Vizsgáló Iroda
1077 Budapest, Wesselényi utca 20-22.
<http://tvi.kormany.hu>

ISSN 2061-5108

KIADÓ

Andersen Adótanácsadó Zrt.

NYOMDAI MUNKÁK

Prime Rate Kft.
primerate.hu

TARTALOM

AMBRUSZ Ákos	
A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek uniós állami támogatási szabályai	3
DOBOS Edina – HARGITA Eszter	
A finanszírozási hiány számításáról az állami támogatási szabályok alkalmazásában	31
FARKAS Flóra	
Tovagyűrűző hatás a közös európai érdekeket szolgáló fontos projektek esetében	48
MEDGYESI Ádám	
Egy közös európai érdeket szolgáló fontos projekt bizottsági jóváhagyása – Az IPCEI-mikroelektronika	58

A KÖZÖS EURÓPAI ÉRDEKET SZOLGÁLÓ FONTOS PROJEKTEK UNIÓS ÁLLAMI TÁMOGATÁSI SZABÁLYAI

AMBRUSZ Ákos¹

Tárgyszavak: közös európai érdeket szolgáló fontos projektek, IPCEI, stratégiai fontosságú ágazatokba irányuló állami támogatás, összeegyeztethetőség

2022. január 1-jén léptek hatályba a közös európai érdeket szolgáló fontos projektek esetében (Important Projects of Common European Interest, a továbbiakban: IPCEI projekt) irányadó, felülvizsgált uniós állami támogatási szabályok. Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) ezeket egy új közlemény² (a továbbiakban: IPCEI közlemény) elfogadásával módosította. Az IPCEI projektek olyan határokon átnyúló, közös európai érdeket szolgáló projektek, amelyek kulcsfontosságú ágazatok és technológiák áttörést hozó innovációjaként vagy nagy volumenű infrastrukturális beruházások formájában valósulnak meg úgy, hogy a projektek állami támogatás nélkül egyébként nem jönnének létre, és pozitív tovagyrűző hatásokat váltanak ki az uniós gazdaság egészében.

IPCEI projekt a gazdaság valamennyi ágazatában megvalósítható. A benne részt vevő vállalkozások olyan, a tagállamok által támogatott tevékenységeket végeznek, amelyek feltétlenül szükségesek az IPCEI projekt céljának eléréséhez. Az IPCEI konstrukció lehetőséget teremt arra, hogy a tagállamok pénzügyi forrásokat vonjanak össze, gyorsan lépjenek fel, és összekapcsolják a kulcsfontosságú értékláncok megfelelő szereplőit.

Jelen cikk aktualitását nemcsak az új szabályozás adja, hanem az is, hogy az Európa Unió Tanácsának 2022 első félévben soros francia elnöksége – az Unió prioritásaihoz és az IPCEI projektekkel foglalkozó bizottsági szakértői csoport ajánlásához³ igazodva – négy stratégiai fontosságú ágazatot jelölt meg, melyekben a Bizottsággal karöltve ösztönözni kívánja a tagállamokat IPCEI projektek kidolgozására. A szóban forgó ágazatok a következők: mikroelektronika,

¹ A szerző a Miniszterelnökség Támogatásokat Vizsgáló Irodájának (TVI) munkatársa. A cikkben megjelenő vélemény nem tekinthető a TVI hivatalos álláspontjának.

² A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek végrehajtását előmozdítani hivatott állami támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló bizottsági közlemény (2021/C 528/02), HL C 528/10, 2021.12.30., 10. o.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC1230\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC1230(02)&from=EN)

³ A Bizottság által felállított IPCEI stratégiai fórum jelentése elérhető: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/37824>

felhőalapú szolgáltatások, egészségipar és energetika.⁴ A határokon átnyúló projektek ezen ágazatokban lehetőséget teremtenek a tagállamok és az Unió teljes területén működő entitások együttműködésére. A cél az, hogy az érintett felek leküzdjék azokat a jelentős mértékű piaci hiányosságokat és társadalmi kihívásokat, melyekre más módon nem lenne lehetőség. Az említett stratégiai területeken az elmúlt években egyre több példa látható ilyen kezdeményezések indulására és IPCEI projektek megvalósítására, melyekben résztvevőként magyar vállalkozások is jelen vannak.

Kiemelendő azonban, hogy a közös uniós célok ellenére a forrásokért versengő vállalkozások IPCEI keretében elnyert támogatásai komoly versenytorzító potenciállal bírhatnak a belső piacra nézve, ezért nem kerülhető meg az IPCEI projektekre vonatkozó hatékony állami támogatási szabályozás alkalmazása. A cikk ismerteti a hatályos szabályokat, áttekinti a sajátos projektalkotási folyamatot és eligazítást kíván adni a bizottsági eljárásban érvényesülő, az általánostól némiképp eltérő értékelési szempontokhoz. A jelen cikkben hivatkozott, a Bizottság által IPCEI-ként jóváhagyott és a nyilvános adatbázisban közzétett projekteket, valamint azok vizsgálata során kialakított bizottsági gyakorlatot a kiadványban szereplő további cikkek mutatják be részletesebben.

Az IPCEI szabályozás áttekintése

Előjáróban hangsúlyozandó, hogy az IPCEI konstrukció – ellentétben például a kutatás-fejlesztés és innováció ösztönzésére szolgáló Horizon Europe⁵ programmal – nem egy önálló uniós finanszírozási eszköz. Az IPCEI közlemény egy összeegyeztethetőségi jogalap, melynek alkalmazásával a tagállamok a belső piaccal összhangban nyújthatnak állami támogatást a kidolgozott projekt megvalósítására. Röviden megfogalmazva, az IPCEI egy speciális, célhoz kötött támogatási lehetőség az európai közös érdeket képviselő együttműködési projektek finanszírozásához, melyek forrását a tagállami költségvetések⁶ biztosítják. Következésképpen, mivel a projektek megvalósításához szükséges forrás – elsősorban – a tagállami költségvetésekből származik, és az érintett projektek támogatásáról a tagállamok hoznak döntést, ezért az IPCEI projektek esetében is érvényesíteni kell az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 107-108. cikkeiben foglalt uniós állami támogatási szabályokat.

⁴ <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/media/zvjph13q/2022-01-13-dossier-de-presse-autonomie-strat%C3%A9gique-version-finale-en.pdf>

⁵ A Horizon Europe (a 2014-2020 közötti időszakban: Horizon2020) az Európai Unió kutatás-fejlesztést és innovációt előmozdító finanszírozási programja, melynek 2021-2027 közötti időszakra vonatkozó 95,5 milliárd euró költségvetéséből közvetlenül az uniós intézmények ítélnék meg támogatást.

⁶ Nincs akadálya annak, hogy a tagállamok valamely uniós forrást [például a Strukturális Alapok vagy Helyreállítási Alap (RRF) pénzeszközzeit] fordítsanak az IPCEI projektek finanszírozására.

Az IPCEI projekteknel az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésében meghatározott állami támogatás fogalmi elemeinek vizsgálatára csak szűk körben van lehetőség,⁷ mivel:

- a projektek rendszerint *gazdasági tevékenységhez* kapcsolódnak,
- a tagállami költségvetésből nyújtott finanszírozás *állami forrásnak* minősül, amely be tudható az államnak,
- az állami támogatás olyan *gazdasági előnyt* biztosít, amit a vállalkozások a rendes piaci körülmények között – azaz állami beavatkozás nélkül – nem tudtak volna megszerezni,
- a projektek *szelektív* intézkedésként valósulnak meg, hiszen csak az IPCEI projektben résztvevők részesülnek támogatásban,
- a határokon átvéelő együttműködés, és a tovagyrűző hatások miatt a potenciális *versenytorzítás és a tagállamok közötti kereskedelem érintettsége* is fennáll.

A fentiek alapján az IPCEI projektek esetében is szükséges a Bizottság jóváhagyását kérni, azaz a tagállamokat felfüggesztési és előzetes bejelentési kötelezettség terheli az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdése szerint.⁸ A bejelentési eljárás során a Bizottság megvizsgálja a tervezett intézkedést, és ha a projekt teljesíti az IPCEI projekt fogalmát, valamint pozitív hatásai megalapozott módon meghaladják a negatív hatásokat (a versenytorzítás mértékét), a Bizottság a támogatást a belső piaccal összeegyeztethetőnek minősíti, és a tagállamok megvalósíthatják a közös projektet.

A Bizottság a támogatásokat az EUMSZ 107. cikk (2) vagy (3) bekezdésében szereplő valamely jogalap alapján engedélyezi. Az IPCEI projektek összeegyeztethetőségi jogalapját az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés b) pontja jelenti, miszerint „[a] belső piaccal összeegyeztethetőnek tekinthető [...] valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására [...] nyújtott támogatás.” Bár ez a rendelkezés 1957 óta jelen van az alapszerződésekben, a Bizottság 2014-ben az állami támogatási szabályok korszerűsítésére irányuló kezdeményezés (State Aid Modernisation⁹) keretében fogadott el önálló szabályozást¹⁰ egy bizottsági

⁷ A közös határozatba foglalt SA.46578 (2018/N), SA.46705 (2018/N), SA.46595 (2018/N) és SA.46590 (2018/N) számú állami támogatási ügy (249) pontjában a Bizottság azt a megállapítást tette, hogy ha az IPCEI projektben részt vevő entitások teljesítik a K+F+I közlemény [(2014/C 198/1), HL C 198/1, 2014.06.27., 1.o.] szerinti kutató-tudásközvetítő szervezet (kutatóhely) fogalmát, és kizárólag járulékos mértékben (azaz a tényleges teljes éves kapacitásaik legfeljebb 20%-ában) végeznek uniós versenyjogi értelemben vett gazdasági tevékenységet, nem tekinthetők vállalkozásnak, azaz a támogatási intézkedés kedvezményezettjének.

⁸ Az IPCEI közlemény szorgalmazza továbbá azt, hogy a közös projektet megvalósító tagállamok közösen, egy-egyre nyújtsák be a bejelentéshez szükséges dokumentációt.

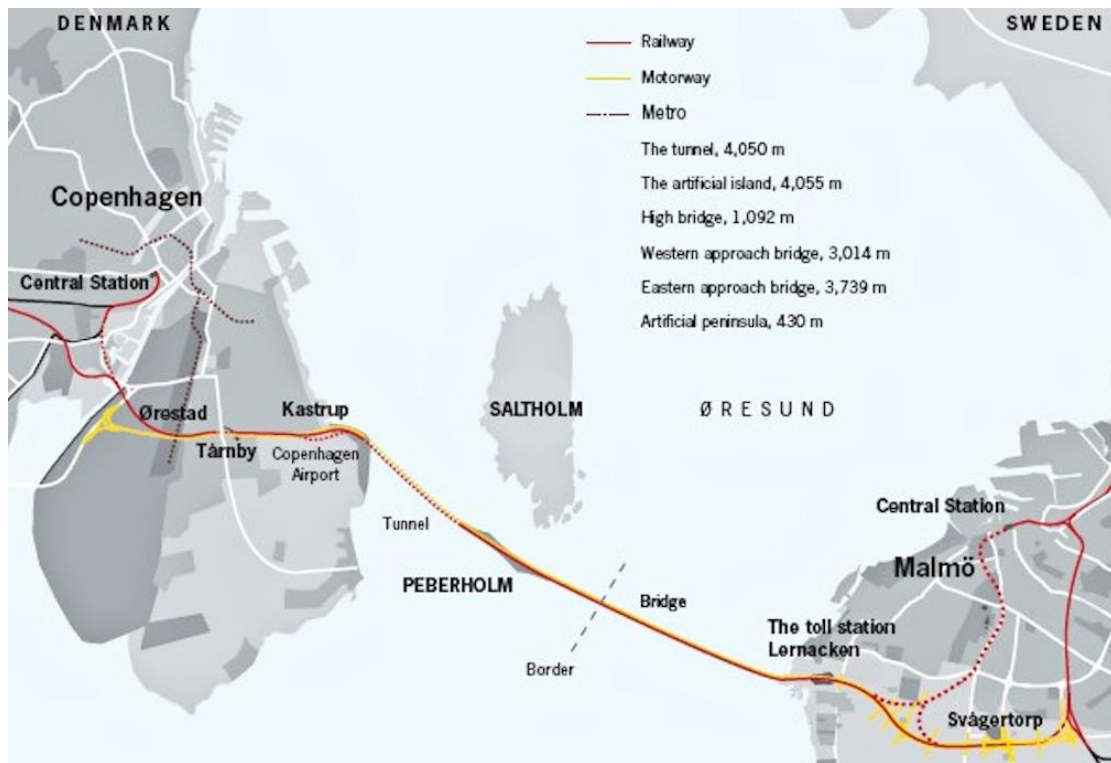
⁹ https://ec.europa.eu/competition-policy/state-aid/legislation/modernisation_en

¹⁰ Korábban a Bizottság 2006. évi kutatás-fejlesztési keretszabálya [(2006/C 323/01), HL C 323/1, 2006.12.30.] tartalmazott mindössze négy rövid pontot a 4. fejezetben az IPCEI projektek bejelentésére és értékelésére vonatkozóan.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006XC1230\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006XC1230(01)&from=EN)

közlemény¹¹ formájában a stratégiai jelentőségű transznacionális projektek támogatására. Ugyanakkor a 2014-es közlemény alapján a Bizottság mindössze öt ügyben hozott határozatot. Ezek közül 2017 előtt csak két infrastrukturális projektet hagytak jóvá IPCEI-ként: a Dánia és Svédország közötti Øresund-híd¹² megépítését, valamint a Dánia és Németország közötti vasúti és közúti összeköttetés (Fehmarn-kapcsolat)¹³ létrehozását.

1. ábra - Infrastrukturális IPCEI projektek

Forrás: Orbx¹⁴

¹¹ A Bizottság közleménye az európai közérdeket képviselő jelentős projektek megvalósításának előmozdítására nyújtott állami támogatás belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól (2014/C 188/2), HL C 188/4, 2014.06.20., 4.o.

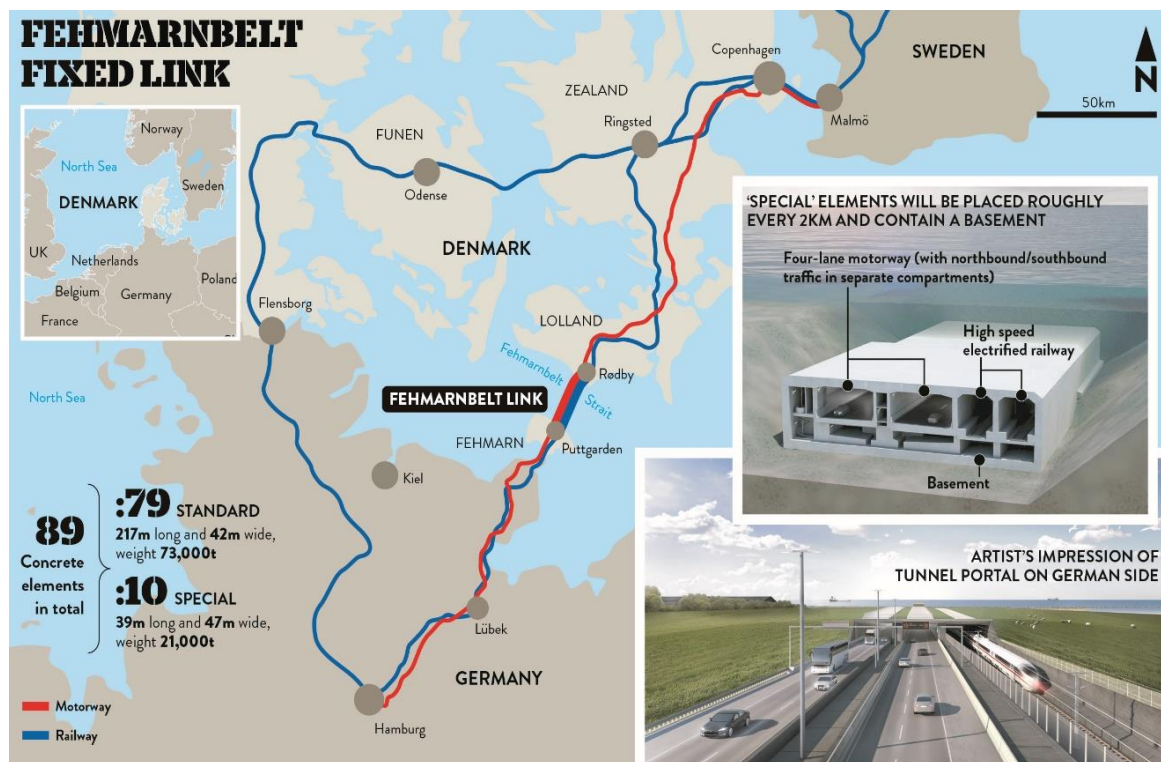
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0620\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0620(01)&from=EN)

¹² SA.36558 (2014/NN), SA.36662 (2014/NN) és SA.38371 (2014/NN) egybefoglalt bizottsági határozatok https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/254460/254460_1594710_203_2.pdf

¹³ SA.39078 (2014/N) bizottsági határozat https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/202016/280910_2147483_492_2.pdf

¹⁴ <https://forum.orbxdirect.com/topic/149108-denmark-to-sweden/>

2. ábra - Infrastrukturális IPCEI projektek

Forrás: *New Civil Engineer*¹⁵

Az elmúlt években további három IPCEI projektet engedélyezett a Bizottság, egyet a mikroelektronika területén,¹⁶ kettőt pedig az akkumulátor-értékláncban.^{17,18} Továbbá, a közelmúltban kibontakozó energiaválság jövőbeli kezelésére válaszul 2022. július 15-én a Bizottság egy olyan IPCEI projektet¹⁹ hagyott jóvá, amely lefedi a teljes hidrogéntekológiai értékláncot.

¹⁵ <https://www.newcivilengineer.com/latest/fehmarbelt-construction-of-worlds-largest-precast-concrete-segment-factory-complete-20-09-2022/>

¹⁶ SA.46578 (2018/N), SA.46705 (2018/N), SA.46595 (2018/N) és SA.46590 (2018/N) egybefoglalt bizottsági határozatok, https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/201952/277354_2120329_283_2.pdf

¹⁷ „Battery I.” projekt: SA.54793 (2019/N), SA.54809 (2019/N), SA.54794 (2019/N), SA.54801 (2019/N), SA.54806 (2019/N), SA.54808 (2019/N), SA.54796 (2019/N) egybefoglalt bizottsági határozatok https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/202231/SA_54793_209F3582-0000-CD68-A9BA-FBE38B798191_321_1.pdf

¹⁸ „Battery II.” projekt: SA.55855 (2020/N), SA.55840 (2020/N), SA.55844 (2020/N), SA.55846 (2020/N), SA.55858 (2020/N), SA.55831 (2020/N), SA.56665 (2020/N), SA.55813 (2020/N), SA.55859 (2020/N), SA.55819 (2020/N), SA.55896 (2020/N), és SA.55854 (2020/N) egybefoglalt bizottsági határozatok. A hivatkozott döntések publikus változatai a cikk lezárásakor még nem érhetőek el a bizottsági adatbázisban. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_226

¹⁹ Az „IPCEI Hy2Tech” elnevezésű projekt tizenöt tagállam együttműködésében valósul meg, és a tagállami költségvetések 5,4 milliárd euró közfinanszírozást biztosítanak, ami várhatóan további 8,8 milliárd euró összegű magánbefektetést tesz lehetővé, így a projekt a tervek szerint 20 000 munkahelyet teremt. Az IPCEI projekt részeként

Ennek állami támogatási értékelése már a 2022. január 1-től hatályos IPCEI közlemény alapján történt.

Kiemelést érdemel, hogy a hatályos IPCEI közlemény továbbra sem zárja ki²⁰ annak lehetőségét, hogy az IPCEI projekt megvalósítása érdekében nyújtott valamely támogatás értékelésére nem a közlemény, hanem más összeegyeztethetőségi jogalap alkalmazásával kerüljön sor.²¹

Ahogy az eddig IPCEI-ként jóváhagyott esetek is mutatják, a hangsúly egyre inkább a nem infrastrukturális beruházást magába foglaló projektekre helyeződik, ami nem véletlenszerű. Napjainkra az Unió célkitűzései és a globális energia- és éghajlatpolitikai helyzet jelentősen megváltozott az évtized elején tapasztaltakhoz képest. 2019 decemberében a Bizottság közzétette az európai zöld megállapodásról szóló közleményét,²² amelyben felvázolja azokat a szakpolitikai lépéseket, melyek segítségével Európa 2050-re a világ első karbonsemleges földrészévé válhat. Az európai zöld megállapodás teljesítéséhez valamennyi ágazatban szükség van intézkedésekre. Emellett 2020 februárjában a Bizottság közzétette az európai digitális stratégiát,²³ melynek célja, hogy a digitális transzformációt az emberek és vállalkozások szolgálatába állítsa, egyúttal hozzájáruljon a 2050-re klímasemlegessé váló Európa megteremtéséhez. Ezen prioritásokkal összhangban azonosították a bevezetőben említett négy stratégiai fontosságú ágazatot, ahol az IPCEI alkalmas eszköz lehet a közös célkitűzések eléréséhez.

A zöld és digitális gazdaságra való egyidejű átállás egyúttal megkövetelte az állami támogatási szabályok összehangolását is, így a Bizottság a 2019-ben elindított célravezetőségi vizsgálat (ún. „fitness check”) keretében felülvizsgálta az IPCEI projektekre vonatkozó állami támogatási szabályozást és széleskörű konzultációt követően az új, 2022-től hatályos IPCEI közleményben tovább pontosította az alkalmazandó szabályokat.

35, egy vagy több tagállamban tevékenységet folytató vállalkozás – több mint 300 külső partnerrel karöltve – valósít meg 41 egymáshoz illeszkedő projektet a közös cél elérése érdekében.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_22_4544

²⁰ IPCEI közlemény 8. pontja.

²¹ Például, ha az IPCEI projekt részben környezetvédelmi célú támogatási intézkedés(ek)e)t foglal magában, a támogatás az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés c) pontja alapján az éghajlatvédelmi, a környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról szóló iránymutatás [(2022/C 80/01), HL C 80/1, 2022.02.18., 1.o.] szabályai vagy a csoportmentességi rendelet szerint vizsgálható.

²² Az európai zöld megállapodásról szóló európai bizottsági közlemény, COM(2009) 640 final (2019.12.11.) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

²³ Digitális iránytű 2030-ig: a digitális évtized megvalósításának európai módjáról szóló bizottsági közlemény, COM(2021) 118 final (2021.03.09.)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

Mi minősülhet IPCEI projektnek?

Ahhoz, hogy a támogatni kívánt tevékenység illeszkedjen az IPCEI projektbe, a Bizottság általános és speciális követelményeket ír elő. Az általános feltételek három csoportba sorolhatók, és egyszerre kell teljesülniük.

Az *első kritérium* alapján csak olyan kezdeményezések támogathatók, amelyek teljesítik a „projekt” IPCEI közlemény szerinti fogalmát. Ennek megfelelően a kezdeményezés lehet „önálló projekt” vagy „integrált projekt”.

Önálló projekt

Bár a közlemény némiképp megtévesztő módon „**önálló projektként**” határozza meg az alkalmazási körébe tartozó esetek egyik csoportját, az IPCEI konstrukció célja nem az, hogy vállalkozások önálló tevékenységei/projektjei részesüljenek támogatásban. Az „önálló projekt” esetében is érvényesülni kell annak az alapfeltételnek, hogy a projektet több tagállam vállalkozásai közösen valósítják meg.

A bizottsági esetjog alapján az önálló IPCEI projektek körébe a nagy infrastrukturális beruházások tartozhatnak (lásd a fentiekben említett Øresund-hidat és a Fehmarn összeköttetést), vagy amikor a kutatás-fejlesztési tevékenységre irányuló két vagy több projekt nem választható el egyértelműen egymástól, különösen akkor, ha a technológiai siker valószínűsége az érintett projektek tekintetében nem független egymástól.²⁴

Mindezek alapján, ha az állami finanszírozás csupán egyetlen vállalkozás kutatás-fejlesztési projektjére, vagy a kutatási fázist követően a gyártókapacitásának növelésére irányul anélkül, hogy az tagállamok közötti együttműködésen, és egy komplex projekt résztvékenységeként valósulna meg, a támogatásra az IPCEI közlemény alapján nem kerülhet sor. Az ilyen támogatásra a csoportmentességi rendelet²⁵ vagy az ágazati jogszabályok (a K+F+I iránymutatás,²⁶ illetve a regionális iránymutatás²⁷) szabályaival összhangban kerülhet sor.

²⁴ IPCEI közlemény 12. lábjegyzete.

²⁵ A Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról szóló 651/2014/EU bizottsági rendelet, HL L 187, 2014.06.24., 1. o.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0651-20210801&qid=1659621084318>

²⁶ A kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz nyújtott állami támogatások keretrendszeréről szóló bizottsági közlemény (2014/C 198/1), HL C 198/1, 2014.06.27., 1. o.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0627\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0627(01)&from=EN)

²⁷ Iránymutatás a regionális állami támogatásokról szóló bizottsági közlemény (2021/C 153/01), HL C 153/1, 2021.04.29., 1. o.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC0429\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC0429(01)&from=EN)

Integrált projekt

A másik esetkör, amire az IPCEI közlemény hatálya kiterjed, az olyan **integrált projektek**, melyek közös struktúrába, ütemtervbe vagy programba ágyazódnak, egyazon célkitűzéssel bírnak és koherens rendszerszintű megközelítés jellemzi őket. A komplex projekt egyes részprojektjei az ellátási lánc eltérő szintjeihez is kapcsolódhatnak, de egymást kiegészítőnek kell lenniük, és jelentős hozzáadott értékkel kell bírniuk az uniós szintű célkitűzés eléréséhez.²⁸ Az eddig elfogadott, nem infrastruktúra-építési tárgyú bizottsági határozatok az integrált projektek támogatását hagyták jóvá, és várható, hogy a jövőben is ennek számossága nagyobb lesz az önálló projekteknél, ezért a cikk további részében az integrált projektekre fókuszálok, és IPCEI projektként az integrált projektet említem.

3. ábra - Az IPCEI közlemény alkalmazási köre

<p>önálló projekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> - az egyetlen projektnek önmagában meg kell felelnie az IPCEI-re vonatkozó valamennyi követelménynek - nagyvolumenű infrastrukturális és olyan kutatás-fejlesztési projektek, ahol az egyes tevékenységek (részprojektek) nem választhatók el egymástól - pl. Øresund-híd, Fehmarn összeköttetés
<p>integrált projekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> - egyedi projektek csoportja, amik azonos célt szolgálnak - közös struktúra, ütemterv vagy program mellett valósulnak meg - az egyes részprojektek (tevékenységek) eltérőek lehetnek az ellátási lánc szintjén, de ki kell egészíteniük egymást - pl.: IPCEI mikroelektronika, IPCEI akkumulátorok

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Az IPCEI projekt *második sajátossága*, hogy a megvalósítani tervezett tevékenységnek **uniós szinten kell fontosnak lennie**, tehát az nem csak az adott vállalkozás motivációjából fakad. Ez a feltétel akkor teljesül, ha a projekt mennyiségi vagy minőségi szempontból jelentős, méretét vagy alkalmazási körét tekintve kifejezetten fontos, továbbá figyelemreméltó technológiai vagy pénzügyi kockázatot rejt.²⁹

²⁸ IPCEI közlemény 13. pontja.

²⁹ IPCEI közlemény 27. pontja.

Harmadik követelmény, hogy az IPCEI projekt ***közös európai érdeken alapul***, melynek igazolásához a Bizottság szigorú feltételeket támaszt, és ezeknek egyszerre kell teljesülniük. Ezek a következők:

- A projekt konkrét, egyértelmű és azonosítható módon *hozzájárul egy vagy több uniós célkitűzéshez, stratégiához,*³⁰ és jelentős hatást gyakorol a fenntartható növekedésre, a társadalmi kihívások kezelésére, az uniós szintű értékteremtésre.³¹
- A projekt *jelentős piaci, vagy rendszerszintű hiányosságot kezel,* és az állami támogatás nélkül nem vagy nem azonos módon hajtható végre.³²
- Legalább *négy tagállam együttműködése* szükséges,³³ valamint az egyértelműen beazonosítható előnyök és tovagyrűző hatások nem csak a finanszírozó tagállamokban (és nem csak az érintett vállalkozásoknál, ágazatoknál), hanem uniós szinten jelentkeznek.³⁴ Fontos kiemelni, hogy a projekt pozitív makrogazdasági hatásait (pl. munkahelyteremtés) a Bizottság nem a tovagyrűző hatás alátámasztása során veszi figyelembe, hanem azok az IPCEI uniós szintű fontosságát vagy a közös célkitűzésekhez való hozzájárulást alátámasztó körülményként értékelhetők. A tovagyrűző hatással és a projekt eredményeinek terjesztésével kapcsolatos bizottsági ajánlást az IPCEI eljárás dokumentumait bemutató pont részletezi a későbbiekben.
- A kedvezményezett vállalkozásoknak *jelentős mértékű társfinanszírozást* (önerőt) kell vállalniuk, és igazolni szükséges azt is, hogy a projekt megfelel a *jelentős károkozás elkerülését célzó elvnek.*³⁵
- Eljárási szempontból a projektet *átlátható és inkluzív módon kell kialakítani,* ezzel biztosítva azt, hogy minden tagállam értesüljön – például előkészítő kapcsolatfelvétellel és találkozóknak révén – az IPCEI kezdeményezésekről, és lehetőséget kapjon a részvételre.³⁶

³⁰ Például elősegíti az európai zöld megállapodás, a digitális stratégia, az európai adatstratégia, az Európai Kutatási Térség, a Next Generation EU, a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv céljait.

³¹ IPCEI közlemény 14. pontja.

³² IPCEI közlemény 15. pontja.

³³ Kivételt képez ez alól az összekapcsolt kutatási infrastruktúrát érintő és a TEN-T projektek, amelyek alapvető transznacionális jelentőséget képviselnek. A 2014-es közlemény két tagállam részvételét követelte meg.

³⁴ IPCEI közlemény 16. és 18. pontja.

³⁵ IPCEI közlemény 19-20. pontja. A jelentős károkozás elkerülését célzó elv [do no significant harm (DNSH)] lényege, hogy egyetlen projekt sem vezethet az ún. taxonómiai rendelet (2020/852 EU) 9. cikke szerinti környezetvédelmi célkitűzések megsértéséhez a rendelet 17. cikkében meghatározott módon.

³⁶ IPCEI közlemény 17. pontja.

A fenti általános feltételek mellett további követelményeket is teljesítenie kell az IPCEI projektnek, attól függően, hogy az IPCEI projektek melyik alkategóriájába tartozik az alábbiak közül:

- a. *A kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységre irányuló projektnek nagy horderejű innovációt* kell képviselnie, vagy a tudomány és a technika állásához képest *lényeges hozzáadott értéket* kell biztosítani az érintett ágazatban ahhoz, hogy IPCEI-nek lehessen minősíteni.³⁷ Tehát a szerződéses kutatás vagy a kutatás-fejlesztési tevékenységek alvállalkozók bevonásával történő ellátása nem támogatható, mivel ezek jellemzően nem mutatnak túl a tudomány és a technika adott állásán.

Az eddigiek alapján fontos leszögezni, hogy az IPCEI konstrukció nem az iparosítás (létesítményfejlesztés), a tömegtermelés és kereskedelmi értékesítés támogatására irányul. Az IPCEI kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységek előmozdításához kíván hozzájárulni, ezért az IPCEI keretében az ún. TRL klasszifikációban³⁸ legfeljebb a kereskedelmi kialakítású rendszert megelőző (TRL 1-8) szinteken álló tevékenységek támogathatóak. Ezzel összhangban kiemelendő az is, hogy a csoportmentességi rendelet 25. cikke szerinti kutatás-fejlesztési projekthez nyújtható támogatási jogcím esetén a támogatható tevékenységek³⁹ is a TRL szintekhez igazodnak: alapkutatás (TRL 1), alkalmazott / ipari kutatás (TRL 2-4), kísérleti fejlesztés (TRL 5-8).

- b. *Az első ipari hasznosítást (a továbbiakban: FID⁴⁰) magába foglaló projekt* új termék vagy szolgáltatás kifejlesztését teszi lehetővé *jelentős kutatási és innovációs tevékenység*, vagy *innovatív termelési (gyártási) eljárás* alkalmazásával.⁴¹ Fontos kiemelni,

³⁷ IPCEI közlemény 22. pontja.

³⁸ Technológiai érettségi szint (TRL 1-9)

1. Idea – ötlet, elv
2. Basic research – alapkutatás
3. Technology formulation – technológia kialakítása
4. Applied research; first laboratory tests completed; proof of concept – Alkalmazott kutatás, az első laboratóriumi előállítás
5. Small scale prototype – Kis skálán működő prototípus
6. Large scale prototype – Nagy skálájú prototípus
7. Prototype system – Prototípus rendszer
8. Demonstration system – Demonstrációs rendszer
9. First of a kind commercial system – Kereskedelmi rendszer kialakítása

<http://www.h2020.gov.hu/hogyan-palyazzunk/technologiai-erettsegi?objectParentFolderId=12133>

³⁹ 651/2014/EU bizottsági rendelet 25. cikk (2) bekezdés

⁴⁰ First industrial deployment. A meghatározás a kísérleti létesítmények bővítésére, bemutató üzemekre vagy a maga nemében újak minősülő berendezésre és létesítményre utal, és a tesztelési szakaszt is felölelő kísérleti stádiumot követő szakaszt, valamint a tételes termelésről a méretgazdaságos termelésre való átállást foglalja magában, azonban a tömegtermelés vagy a kereskedelmi tevékenység már nem része a fogalomnak.

⁴¹ IPCEI közlemény 23. pontja.

hogy önmagában csak az első ipari hasznosítási tevékenység nem finanszírozható az IPCEI keretében, arra kizárólag akkor van lehetőség, ha a FID kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység eredménye, és maga is jelentős kutatás-fejlesztési komponenszt tartalmaz, amely a projekt sikeres megvalósításának szerves és szükséges elemét képezi.⁴²

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a bizottsági értékelés során a FID fázis lehatárolása nagy nehézséget jelent. Az első ipari hasznosítási szakasz vége azoknak a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos teljesítménymutatók figyelembevételével határozható meg, amelyek a tömegtermelés megkezdésének képességét jelzik.⁴³ A TRL rendszer figyelembevételével ez azt jelenti, hogy a FID fázis legfeljebb a TRL 8 szintig terjedhet. Ezt támasztja alá a Bizottság informális értelmezése, miszerint az első ipari hasznosítás állami finanszírozására – ha az IPCEI közlemény egyéb feltételei nem teljesülnek – a csoportmentességi rendelet 25. cikke szerinti kutatás-fejlesztési projekthez nyújtott támogatási jogcímen, a kísérleti fejlesztés részeként is lehetőség mutatkozik. Véleményem szerint ez a csoportmentességi rendelet 2. cikk 86. pontjában rögzített fogalomra figyelemmel megszorítóan értelmezendő, azaz a FID csak olyan kereskedelmi hasznosításra alkalmas végterméknek minősülő prototípusok és kísérleti modellek kifejlesztéséhez és bevezetéséhez kapcsolódhat, melyek előállítására túl költséges lenne ahhoz, hogy az kizárólag demonstrációs és hitelesítési céllal történjen meg.

- c. Az **infrastrukturális projektek** pedig olyan környezetvédelmi, energetikai, szállítási, egészségügyi vagy digitális ágazatba tartozó beruházásokat foglalnak magukba, melyek nagy jelentőséggel bírnak az Unió környezetvédelmi, éghajlati, energetikai (beleértve az energiaellátás biztonságát is), szállítási, egészségügyi, ipari vagy digitális stratégiai szempontjából.⁴⁴ Az infrastrukturális projektek az építés lezárulásától a beruházás teljes működőképességének eléréséig tartó szakaszban támogathatók. Kiemelést érdemel, hogy a kísérleti gyártósorok létesítésére irányuló projekt nem tekintendő infrastrukturális projektnak.⁴⁵

⁴² IPCEI közlemény 24. pontja harmadik mondata.

⁴³ IPCEI közlemény 24. pontja második mondata.

⁴⁴ IPCEI közlemény 25. pontja.

⁴⁵ IPCEI közlemény 33. lábjegyzete.

4. ábra - Az IPCEI célterületei

IPCEI = speciális állami támogatási szabályozás az alábbi területek támogatására		
innováció		infrastruktúra
kutatás-fejlesztés	kutatás-fejlesztés és első ipari hasznosítás	építési fázis a teljes működőképességig

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Az összeegyeztethetőség feltételei

A belső piaccal való összeegyeztethetőség értékelése során a Bizottság *mérlegelési tesztet* (megfelelőség, szükségesség, arányosság, versenyre gyakorolt hatás, átláthatóság) végez. Ennek során kedvező szempontként veszi figyelembe azt, ha:

- a projekt egyértelműen azonosított és jelentős stratégiai függőség kezelésére irányul,
- más uniós társfinanszírozásban részesül, és a költségekhez független magánberuházók is hozzájárulnak,
- a projektet, annak irányítási struktúráját a Bizottság – illetve az Európai Beruházási Bank, vagy az Európai Beruházási Alap – bevonásával alakítják és választják ki,
- a projektben különböző ágazati szervezetek bevonásával fontos együttműködés valósul meg különböző tagállamokban működő, eltérő méretű vállalkozások között, és a projekt elősegíti a hátrányos helyzetű régiók fejlődését.⁴⁶

A szabályozás szerint nem tekinthető *megfelelőnek* a támogatási intézkedés, ha ugyanazt az eredményt el lehet érni más, kevésbé torzító szakpolitikai vagy támogatási eszközökkel.⁴⁷

A támogatás *szükségessége és arányossága* tekintetében a Bizottság azt vizsgálja, hogy

- a támogatás hiányában a projekt nem, vagy csak kisebb volumenben⁴⁸ valósulna meg, valamint
- az intézkedés akkor tekinthető arányosnak, ha kevesebb támogatással nem lehetne elérni ugyanazt az eredményt.⁴⁹

A szükségesség igazolására tényellentétes (kontrafaktuális) forgatókönyvet kell készíteni, amely azt a helyzetet méri fel,⁵⁰ ha egyetlen tagállam sem biztosítana finanszírozást az adott

⁴⁶ IPCEI közlemény 21. pontja.

⁴⁷ IPCEI közlemény 42. pontja.

⁴⁸ Szűkebb alkalmazási körrel, nem megfelelő ütemben, vagy olyan más módon, ami jelentősen korlátozná a várható előnyöket.

⁴⁹ IPCEI közlemény 30. pontja.

⁵⁰ A kontrafaktuális forgatókönyv hitelességét a vállalkozások belső dokumentumai igazolhatják, mint például igazgatótanácsi prezentációk, elemzések, jelentések és tanulmányok.

projekthez. Az elemzés kereteibe az is belefér, hogy állami támogatás hiányában a tervezett projekt egyáltalán nem valósulna meg, azaz nincs alternatívája.

Az intézkedés arányosságát egyrészt az biztosítja, hogy a tagállamok finanszírozása csak a szükséges minimumra szorítkozhat, másrészt a Bizottság visszakövetelési mechanizmus alkalmazását is előírhatja.⁵¹ Az IPCEI együttműködésben az egyes vállalkozások projektjeihez nyújtható maximális támogatási intenzitást az elszámolható költségekhez viszonyítva megállapított finanszírozási hiány határozza meg.⁵² Amennyiben a projekt a Bizottságnak előzetesen bemutatott és jóváhagyott finanszírozási hiányszámításban jelzett mértéknél nyereségesebb, a visszakövetelési mechanizmus biztosítja a túlkompensáció elkerülését. Ebben az esetben a visszakövetelési mechanizmus eredményeként visszafizetendő összeg a tagállami támogatást nyújtót illeti.

A támogatás összeegyeztethetősége érdekében a támogatási intézkedésnek *a verseny és a tagállamok közötti kereskedelem torzulása* kapcsán jelentkező negatív hatásait korlátozni kell, és azokat meg kell haladniuk a közös európai érdekű célkitűzések megvalósítása tekintetében jelentkező pozitív hatásoknak. A versenytorzító hatás kapcsán a Bizottság több szempont alapján mérlegel, figyelembe veszi a többletkapacitás kialakulásának, a piaclezárás és a piaci erőfölény kockázatát. Az IPCEI közlemény részletezi a projekt megvalósítási helyszínének értékelését is, rögzítve azt, hogy ha a támogatás nyújtása áttelepítést⁵³ valósít meg, az intézkedés negatív hatásait valószínűleg nem ellensúlyozná semmilyen más kedvező hatás, ezért azt nem engedélyezi a Bizottság.⁵⁴

A támogatások *átláthatósága* érdekében a szabályozás megköveteli a százezer eurót meghaladó egyedi támogatások utólagos közzétételét a Bizottság által üzemeltetett nyilvántartásban.⁵⁵ Az adott projektre vonatkozó információkat tíz évig nyilvánosan elérhetővé kell tenni, és a közzétételnek a támogatás odaítélését (támogatási szerződés / támogató okirat aláírását) követő hat hónapon belül meg kell történnie.⁵⁶

⁵¹ A visszakövetelési mechanizmust általában 50 millió euró támogatás (jelenértéken, tagállamonként és kedvezményezettenként) esetén kell alkalmazni, ezért a kkv-k projektjei ritkán tartoznak a visszakövetelési mechanizmus hatálya alá.

⁵² A hiányszámítás módszerét lásd részletesen DOBOS Edina – HARGITA Eszter: A finanszírozási hiány számításáról az állami támogatási szabályok alkalmazásában (in: Állami Támogatások Joga – 35 (2022/5)).

⁵³ Áttelepítés alatt a csoportmentességi rendelet 14. cikke szerinti regionális beruházási támogatásnál érvényesülő szabályhoz hasonlóan – de itt időbeli korlátozás nélkül – azt a helyzetet kell érteni, hogy a támogatás feltétele-e a kedvezményezett termelési tevékenységének vagy bármely más tevékenységének valamely uniós – vagy EGT – tagállam területére való áthelyezése.

⁵⁴ IPCEI közlemény 47. pontja.

⁵⁵ <https://tvi.kormany.hu/kozvetetel>

⁵⁶ IPCEI közlemény 48-49. pontjai.

Az IPCEI eljárás és a folyamat szereplői

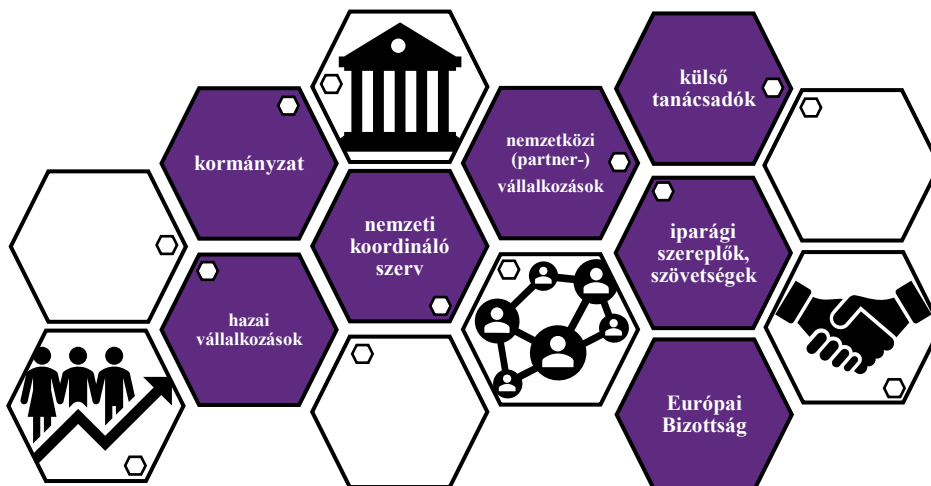
Az IPCEI projekt tulajdonképpen egy alulról szerveződő kezdeményezésként indul, melynek ügyvitelét valamely, az IPCEI projektben részt vevő tagállam látja el. Az IPCEI eljárásban két szakasz különíthető el:

1. A részvételre nyitott tagállamok és a kezdeményezés iránt érdeklődő vállalkozások egymás között zajló szakasza, amikor kialakul, hogy mely tagállamok mely vállalkozásai működnek majd együtt az IPCEI projekt keretében. Az eljárásnak e dimenziója igényli a kezdeményezéssel kapcsolatos „hazai” feladatok ellátását is (pl. felhívások összeállítása, projektszelekció, forrásbiztosítás, tagállami koordináció és kapcsolattartás).
2. Az uniós állami támogatási bejelentés (*notifikáció*) szakasza, amelynek célja a bizottsági jóváhagyás megszerzése. Ennek során a részes tagállamok és a Bizottság között folyik a párbeszéd, természetesen a potenciális kedvezményezettek bevonásával. A bizottsági bejelentés előkészítése érdekében lehetőség van elő-bejelentési eljárás (*pre-notifikáció*) keretében tisztázni az IPCEI projekt sarokpontjait, melynek során informális meghallgatásra is sor kerülhet a Bizottság munkaszervezetei és az IPCEI-ben részprojektet támogató tagállamok, illetve megvalósító vállalkozások között.

Az IPCEI eljárás szereplői

Az IPCEI folyamat több szereplő aktív és összehangolt együttműködését igényli. Az eljárásban az érintett vállalkozások és a kormányzat (azon belül kiemelten a koordinációs feladatokat ellátó minisztériumi szervezeti egység) vesznek részt, továbbá kormányzati háttérintézményeket és az iparági szereplőket (ágazati szövetségeket, tanácsadókat) is bevonhatják.

5. ábra - Az IPCEI eljárás szereplői

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Az IPCEI-re allokált tagállami források végesek, ezért az *IPCEI-ben részt venni kívánó vállalkozások* egymással versenyeznek az állami forrásért, és általában az IPCEI kezdeményezéshez leginkább illeszkedő, legjelentősebb potenciállal rendelkező projektekre szorítkozik a támogatás.

Az IPCEI folyamat koordinálásáért jellemzően a kormányzaton belül valamely *minisztérium kijelölt egysége*⁵⁷ felel. Feladata az érintett vállalkozások tájékoztatása, a projektkiválasztás előkészítése és lebonyolítása, szakmai előminősítés, és a kormányzati döntés előkészítése. A nemzeti koordináló szerv tartja a kapcsolatot a többi tagállam azonos szervezetével és a projektben részes vállalkozásokkal.

A *kormányzat* hoz döntést az IPCEI-ben való részvételről, választja ki a támogatni kívánt projekteket, rendelkezik az állami támogatási bejelentésről a Bizottság felé, és sikeres eljárás esetén biztosítja a kezdeményezéshez csatlakozó vállalkozások projektjeihez szükséges tagállami forrást.

Az eljárásban nem kerülhető meg a nemzetközi *projekt partnerek* jelenléte, mivel az IPCEI konstrukció határokon átnyúló együttműködést igényel, így az adott tagállam „hazai” vállalkozásai szükségszerűen más tagállamban – vagy az Európai Gazdasági Térségben – székhellyel rendelkező vállalkozásokkal közösen valósítják meg az IPCEI projektet. A közös fellépéshez gyakran az adott *iparág szövetségei* is csatlakoznak teret biztosítva a vállalkozások szakmai kérdéseket érintő egyeztetéseihez és az információcseréhez. Úgyszintén nem projektpartneri státuszban jelennek meg a *külső tanácsadók*, akik az IPCEI közlemény értelmezéséhez, a bejelentési eljárás dokumentumainak elkészítéséhez és az egyes projektek forrásigényét alátámasztó finanszírozási hiányszámításhoz nyújtanak segítséget.

Az eljárásban a *Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóságának* feladata annak vizsgálata és biztosítása, hogy a bejelentett IPCEI kezdeményezés, illetve az annak keretében megvalósuló egyes projektek megfelelnek-e az uniós állami támogatási szabályoknak.

Az IPCEI eljárás folyamata

Az IPCEI eljárás szükségszerűen eltér az olyan bejelentési eljárástól, amelynek keretében valamely tagállam egyedi (ad hoc) projekt megvalósításához kíván állami támogatást nyújtani.

⁵⁷ Magyarországon az IPCEI kezdeményezéseket jelenleg a Technológiai és Ipari Minisztérium kezeli a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal közreműködésével. Az állami támogatási bejelentést a Támogatásokat Vizsgáló Iroda továbbítja a Bizottságnak egy elektronikus rendszeren keresztül.

6. ábra - Az IPCEI eljárás lépései

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Az eljárás **kiindulópontjaként** azonosítani szükséges azt a piaci hiányosságot, melynek kezelésére az IPCEI projekt irányul. Ez jelentkezhet valamely ágazat vagy stratégiai értéklánc vonatkozásában egy beruházási igényként, az innováció alacsony szintjeként, de a nemzetközi versenyképesség hiányaként is megnyilvánulhat.

Következő feladatként szakpolitikai döntést szükséges hozni arról, hogy a tagállam bekapcsolódjon-e valamely IPCEI kezdeményezésbe. Mivel az IPCEI közlemény határokon átnyúló, uniós szinten jelentős projektek támogatását teszi lehetővé, a piaci hiányosság alapján a részvételüket kifejező tagállamok **kiáltványt (manifesto)** tesznek közzé.⁵⁸ Ebben a nyilatkozatban elismerik a nemzetközi együttműködés szükségességét a piaci hiányosság kezelésére, kifejezik általános elköteleződésüket az IPCEI projekt támogatására, és felvázolják, hogy az hogyan járulhat hozzá az érintett célterületen a gazdasági növekedéshez, a foglalkoztatottság bővítéséhez és a közös európai célkitűzések eléréséhez. Magyarország a manifesto dokumentum aláírásával a mikroelektronikai és hidrogén értéklánc, az egészségipar és a felhőalapú szolgáltatások területén szerveződő európai együttműködéshez csatlakozott.

⁵⁸ Lásd például

- IPCEI–Health: https://www.entreprises.gouv.fr/files/files/secteurs-d-activite/industrie/industries-de-sante/manifesto_towards_a_health_ipcei.pdf
- IPCEI–Hidrogén: https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Downloads/M-O/manifesto-for-development-of-european-hydrogen-technologies-systems-value-chain.pdf?__blob=publicationFile&v=18

Harmadik lépésként a részes tagállamok *nyílt felhívást (call for expression of interest)* tesznek közzé a részvétel iránt érdeklődő hazai vállalkozások regisztrációja és előszelekciója érdekében. E felhívás alapján a vállalkozások projektjavaslatokat nyújthatnak be, melyek önmagukban nem jogosítanak támogatásra, csupán alapot jelentenek a nemzeti koordináló szerv számára a projektek rangsorolásához, a hazai javaslatok közötti szinergiák kialakításához és a későbbi kiválasztáshoz. A projektjavaslatnak ezért kellően részletesnek és konkrétan kell lennie ahhoz, hogy a nemzeti koordináló szerv világos képet kapjon a projektben rejlő lehetőségekről, és arról, hogy a támogatási intézkedés megfelel-e az IPCEI közleményben foglalt feltételeknek. Különösen fontos, hogy már ebben a szakaszban nyilvánvaló legyen, hogy a támogatni javasolt projekt hogyan járul hozzá a jelenlegi tudományon és technológián túlmutató úttörő innovációhoz. Egyértelműnek kell lennie annak is, hogy a projektjavaslat hogyan kapcsolódik a közös együttműködéshez, és a stratégiai értéklánc mely szakaszát érinti. A felhívás tartalmára vonatkozóan nincs egységes szabályozás, azonban a fenti szempontok mérlegeléséhez a projektjavaslatnak mindenképpen tartalmaznia kell az alábbiakat:

- a kedvezményezett vállalkozás bemutatása és az érintett ágazat megjelölése,
- a projekt részletes bemutatása (mi a piaci hiányosság és az arra kínált megoldás),
- a technológia jelenlegi állásának leírása és a projekt innovatív jellegének alátámasztása,
- a vállalkozás tevékenysége és a projektben részt vevő partnerek hogyan illeszkednek az IPCEI-hez,
- a projekt vállalkozásra gyakorolt közvetlen hatásának és a tovagyrúzó hatásoknak a bemutatása,
- finanszírozási kérdések (a projekt költségvetése, üzleti terve és a finanszírozási hiányszámítás).

A folyamat **negyedik lépése** során a nemzeti koordináló szerv saját szakmai értékelési szempontok és az IPCEI közlemény feltételei alapján választja ki az IPCEI projektbe leginkább integrálható, jelentős potenciállal bíró hazai projektjavaslat(ka)t. Itt szükséges ismételt megemlíteni, hogy ha a hazai javaslatok közül van olyan egyébként támogatásra alkalmasnak ítélt projekt, ami nem felel meg az IPCEI közlemény összes feltételének, a tagállam más támogatási jogcímet (például a csoportmentességi rendelet vagy a K+F+I iránymutatás támogatási kategóriáit) vehet igénybe. Ily módon különbség tehető az IPCEI projekt közvetlen és közvetett résztvevői (partnerei) között.

A bizottsági megközelítés szerint *közvetlen partnernek* azok a vállalkozások tekintendők, melyek az IPCEI közlemény alapján részesülnek támogatásban, részt vesznek az IPCEI projekt bejelentéséhez szükséges dokumentumok kidolgozásában, és más közvetlen (vagy közvetett) partnerekkel együttműködve hozzájárulnak az IPCEI integrációjához, kötelezettséget vállalva arra, hogy a projekt keretében aktívan végeznek tovagyrúzó hatást kiváltó tevékenységeket. Ezért a közvetlen partnerek által megvalósított projekteknél kifejtett kutatás-fejlesztési és első ipari hasznosításra irányuló tevékenységek a Bizottság szigorú értékelése alá esnek az IPCEI közlemény alapján (különösen az innovációs képesség mértéke tekintetében).

Közvetett partnernek minősül minden olyan vállalkozás,⁵⁹ amely nem az IPCEI közlemény szerint részesül állami támogatásban, hanem finanszírozását más uniós állami támogatási jogcím biztosítja (pl. a csoportmentességi rendelet kutatás-fejlesztési támogatás fejezete), ezért nem szükséges részt vennie a közös bejelentési eljárásban. A közvetett partner közreműködik az IPCEI kialakítása során a közvetlen partnerekkel, részt vehet a projekt által lehatárolt értékláncban és részesülhet a teljes IPCEI projekt (vagy a közvetlen partnerek) tevékenységeinek tova- gyűrűző hatásaiból. Tehát a közvetett partneri státusz fő jellemzője a közvetlen résztvevőkkel való fontos együttműködés, melynek IPCEI-specifikusnak, a projekt által generálnak kell lennie. Az effajta együttműködést (annak meglétét, hatókörét, a kooperáló felek feladatmegosztását, és a közvetett partner tevékenységének IPCEI projektet előmozdító jellegét) a közvetlen partnerek igazolják a bejelentési dokumentumokban a Bizottság értékeléséhez. A közvetett partneri pozíció előnye tehát az, hogy a vállalkozás továbbra is részt vehet a kezdeményezésben,⁶⁰ és az IPCEI által létrejött ökoszisztémában, hasznos tevékenységet fejthet ki az értékláncban, továbbá részesülhet az együttműködés előnyeiből anélkül, hogy a Bizottság szigorúbb értékelése vonatkozna rá az IPCEI közlemény rigorózus követelményei alapján. Az eddigi hazai tapasztalatok alapján a Bizottság szorgalmazza, hogy egyes projekteket/tevékenységeket a közvetlen partnerség helyett közvetett partnerként együttműködő vállalkozás révén integrálják az IPCEI projekthez. Ennek során a közvetett résztvevőknek nyújtott állami finanszírozás tekintetében az általános csoportmentességi rendelet szabályainak betartását a tagállamoknak kell biztosítani.

Ez az a legkésőbbi fázis, amikor a kormányzatnak célszerű elvi döntést hozni arról, hogy a potenciális hazai projektek forrásigénye alapján a költségvetés tervezése során biztosítja a fedezet rendelkezésre állását. Finanszírozási szándék nélkül a kezdeményezésben való részvétel felvállalása – az érintett vállalkozások oldaláról nézve is – megkérdőjelezhető, mivel ahogyan már utaltam rá, az IPCEI kezdeményezést a tagállami költségvetések finanszírozzák.

A hazai projekt kiválasztást követően a folyamat *ötödik fázisa* az európai (nemzetközi) partnerkeresés (*match-making*), ami az eljárás legfontosabb szakasza, hiszen ekkor formálódnak a különálló projektek egy közös IPCEI projektté. Ez a lépés leginkább a konzorciumépítéshez hasonlítható, ahol a résztvevők kialakítják az együttműködés kereteit, azonosítják a hiányzó projektelemeket, az esetleges átfedéseket és lehetséges szinergiákat, rögzítik továbbá a vállalt feladatokat, és ekkor történik meg az egyes tagállami projektek értékláncba kapcsolása.

A kapcsolatteremtési fázisban a közvetlen és közvetett partnerek egyaránt jelen vannak, ezen a ponton a Bizottság munkaszervezetei is bekapcsolódhatnak jogi, technikai és eljárási útmutatással segítve a folyamatot.

⁵⁹ Közvetett partnernek tekinthetők a projektben közreműködő kutatási infrastruktúrák és kutató-tudásközvetítő szervezetek. Ez utóbbiak esetében mellőzhetők az uniós állami támogatási szabályok, ha a kutató-tudásközvetítő szervezet független tevékenységként folytat kutatás-fejlesztést, és annak eredményeit széles körben terjeszti oktatás, tudástranszfer vagy közzététel útján, továbbá gazdasági jellegű tevékenységet (pl. szerződéses kutatást) csak járulékos jelleggel, legfeljebb a tényleges teljes éves kapacitása 20 %-ában folytat.

⁶⁰ Az IPCEI projektet jóváhagyó bizottsági határozatban név szerint megemlítik a közvetett partnereket is.

A belső feladatok koordinálására és az IPCEI létrehozására irányuló döntéshozatal menetére a résztvevők közös eljárási dokumentumot dolgoznak ki.⁶¹ A projekt belső irányítási struktúráját a Bizottság jóváhagyó határozatában is rögzítik.⁶² A match-making szakasz alkalmas tehát a nemzeti kiválasztáson túljutott projektek további szűrésére. Emellett az IPCEI-ben való részvételért versengő vállalkozásoknak – különösen a kkv-k számára hatékony módon – lehetőséget teremt arra, hogy egymás felé irányuló közvetlen kommunikációt folytassanak, és az értékláncon belüli partnerekkel együttműködést alakítsanak ki. A folyamat lezárásaként végső döntés születik az IPCEI projektben részt vevő vállalkozásokról és projektekről, majd a tagállamok a kezdeményezést koordináló tagállam vezetésével összeállítják a bizottsági állami támogatási bejelentéshez szükséges dokumentációt (részletesen lásd alább külön pontban).

7. ábra - A match-making szakasz célja

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Hatodik lépésként a tagállamok közös bejelentésben továbbítják a Bizottság részére az IPCEI projekt tervezetét és az ahhoz kapcsolódó tagállami támogatási terveket (*pre-notifikáció*), amelyek már kellően kidolgozottak ahhoz, hogy a Bizottság érdemi visszajelzést tudjon adni a kezdeményezés sikeres jóváhagyásához szükséges esetleges módosításokról. Gyakori tapasztalat,

⁶¹ Az eljárás részeként gyakran közös elektronikus platformot hoznak létre, amely valamennyi résztvevő számára elérhető, és amelyen a vállalkozások „piactér” jelleggel egymás profilja és projektadatlapja alapján böngészve jelezhetik a saját projektjük fókuszát és partnerigényét.

⁶² Lásd például a mikroelektronikai IPCEI határozat 85-98. és a „Battery I.” IPCEI határozat 37-53. pontjait.

hogy a Bizottság az eljárás e szakaszában is jelezheti, hogy véleménye szerint egyes projekt-elemek / tevékenységek nem teljesítik az IPCEI követelményeket (pl. nincs bennük kutatás-fejlesztés), ezért javasolja az érintett vállalkozás(oka)t közvetett partnerként integrálni a projektbe, és/vagy a finanszírozást tagállami hatáskörben más szabályozás (pl. a csoportmentességi rendelet) hatálya alatt biztosítani. A pre-notifikáció során informális egyeztetéseken kérdéseket tesz fel a Bizottság minden egyes projektlemhez kapcsolódóan, gyakran további pontosító leírásokat és számításokat kér, annak érdekében, hogy a közös bejelentés megfelelően dokumentált és helyes tartalommal készüljön el.

A végleges bejelentést (*notifikáció*) a tagállamok akkor kezdeményezik, ha valószínű, hogy a Bizottság jóváhagyja az IPCEI kezdeményezés valamennyi részét. Ezért az egyes projekteknek egyértelmű információt kell adni az IPCEI követelményekről, különösen a projekt innovatív hozzáadott értékéről, a tovagyrűző hatásról, és a vállalkozásoknak alá kell támasztani a finanszírozási igényt, melynek a szükséges minimumra kell korlátozódnia.

A Bizottság az IPCEI közlemény feltételeinek való megfelelés vizsgálatát jogi, gazdasági és műszaki szakértőkkel végzi. Jellemző, hogy az értékelés során a Bizottság mélyrehatóbb elemzést folytat a jelentősebb piaci pozícióval bíró nagyvállalatok esetén. Amennyiben a Bizottság a bejelentési dokumentációban szolgáltatott információk alapján arra a következtetésre jut, hogy a kezdeményezés által elérni kívánt célok (pozitív hatások) meghaladják az állami finanszírozás okozta versenytorzítás mértékét, és az IPCEI közleményben szereplő valamennyi feltétel teljesül, a projekt támogatását összeegyeztethetőnek minősíti a belső piaccal. Jellemző, hogy a Bizottság valamennyi részes tagállamra vonatkozó, egybefoglalt határozatot hoz, ezért az eddigi esetek alapján elmondható, hogy az IPCEI projektekben született bizottsági döntések meglehetősen terjedelmesek⁶³ és sok technikai részletet tartalmaznak.

A bejelentési eljárás kapcsán említést érdemel továbbá, hogy az elmúlt időszakban az uniós intézmények ösztönzésére az IPCEI bejelentések növekvő tendenciát mutatnak, ezért a Bizottság kialakított gyakorlata szerint tömbösítve, iparágon belül is több „hullámra” (*wave*) osztva van lehetőség egy-egy IPCEI kezdeményezés jóváhagyását elindítani. Bár a szabályozás erről külön nem rendelkezik, a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy lehetséges egy már létrehozott és folyamatban lévő IPCEI projekthez utóbb további tagállam vagy projekt csatlakozása.⁶⁴ Az ilyen kivételes esetben a Bizottság kiemelten vizsgálja, hogy az új egyedi projekt megfelelően integrálódik-e az IPCEI projekt struktúrájába és ütemtervébe, valóban jelentős hozzáadott értéket képvisel-e a közös cél eléréséhez, és a becsatlakozó vállalkozások elegendő és kellően hasznos együttműködést alakítanak-e ki a kezdeti résztvevőkkel.

⁶³ A nyilvánosan elérhető eddigi határozatok több száz pontban rögzítik a projektek tartalmát és a Bizottság értékelését.

⁶⁴ A Bizottság az SA.56606 számú határozatával 2021-ben engedélyezte, hogy Ausztria utólag csatlakozzon a 2018-as mikroelektronikai IPCEI projekthez. Az osztrák állam 146,5 millió euró támogatást nyújt három olyan vállalkozás részére, melyek további kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet fognak végezni a meglévő IPCEI projektben. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1343

Az IPCEI bejelentés dokumentumai

A projektben résztvevő tagállamok külön-külön küldik el az állami támogatási bejelentést a Bizottságnak, de a bejelentésnek van közös része, és a sablonok is egyformák. Közös, azaz egyforma dokumentum az **átfogó leírás** (ún. *chapeau text*), és eltérő, azaz tagállam és vállalat-specifikus az IPCEI-t alkotó **egyedi projektleírások**. Ezek elkészítéséhez a vállalkozások a Bizottságtól kapott közös sablon dokumentumokat alkalmazzák.

A chapeau dokumentum akár több száz oldal terjedelmű lehet és általában a koordináló tagállam állítja össze a többi résztvevő tagállam adatszolgáltatása alapján. Az egyedi projektleírás keretében a vállalkozások a saját projektjükéről részletes szöveges leírást (*project portfolio*), finanszírozási hiányszámítást (*funding gap questionnaire*) és termékleírást (ún. *prodcom vagy nace dokumentum*) készítenek. Az egyedi projektleírásnak konkrétan és kellően részletesnek kell lennie, ezért a vállalkozások a Bizottsággal bizalmas üzleti információkat is megosztanak.⁶⁵ A projektleírás követelményeiről a nemzeti koordináló szervek csupán általános információkkal tudnak szolgálni, annak elkészítéséért és tartalmáért a vállalkozások és a közreműködő tanácsadók felelősek.

A **projekt portfólió**⁶⁶ jól strukturált szöveges leírás, amely tartalmazza a vállalkozás által megvalósítani tervezett projekt részletes műszaki bemutatását (1. fejezet), az állami támogatás részletezését, a projekt összköltségét és finanszírozását (2. fejezet), továbbá alátámasztja azt, hogy a projekt az IPCEI közlemény állami támogatási szabályainak megfelel (3-8. fejezetek).

E dokumentumban szükséges részletezni, hogy a projekt hogyan teljesíti a tovagyrúzó hatás (*spillover effect*) követelményét. A Bizottság értékelése a kutatás-fejlesztési tevékenység szellemi tulajdonnal védett és ilyen védelemmel nem bíró eredményeinek a terjesztésére vonatkozó, valamint az első ipari hasznosítás fázisban történő disszeminációs vállalásokra irányul mind az egyes projektpartnerek, mind pedig az integrált projekt szintjén.

A tovagyrúzó hatás a terjesztési tevékenység különböző formáiban valósulhat meg, mint például konferenciák, szemináriumok, workshopok tartása, digitális platformok (dedikált weboldalak, sajtó- és promóciós anyagok, közösségi média), együttműködés a végfelhasználókkal és kutatási szervezetekkel, tudományos publikációk révén, egyetemi (doktori) tanulmányokat folytatók vagy oktatók bevonása, képzésük és tevékenységük finanszírozása.⁶⁷ Az egyes projekt-portfóliókban szereplő vállalásokat a chapeau dokumentumban tételesen rögzíteni kell, megjelölve az események helyszínét, témáját, a résztvevők körét, a tudományos publikációk és folyóiratok listáját, részletezni szükséges a kutatási együttműködések formáját, valamint a bevontni kívánt akadémiai- és kutatási szervezetek feladatát.

⁶⁵ A bizalmas, üzleti titkot tartalmazó információkat a Bizottság köteles megőrizni, harmadik félnek nem adhatja át és nyilvánosságra sem hozhatja a tagállam (érintett vállalkozás) beleegyezése nélkül.

⁶⁶ Lásd pl. https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/contenu/piece-jointe/2020/01/200124_project_portfolio_template_piiec.pdf

⁶⁷ Lásd a mikroelektronikai IPCEI határozat 126-146. pontjait, és a „Battery I.” IPCEI határozat 151-172. pontjait.

Az IPCEI konstrukció a tudomány és technológia állását meghaladó innovációt követel meg, így a vállalkozások jellemzően a projektben elért kutatási eredmények szellemi tulajdonvédelmét célozzák. A tovagyrűző hatás igazolásaként ezért a chapeau dokumentumban hivatkozni kell azokra a projektpartnerekre, akik kötelezettséget vállalnak arra, hogy harmadik személyeknek (IPCEI-ben részes vállalatok, kutatási szervezetek, kkv-k stb.) tisztességes, ésszerű és hátrányos megkülönböztetéstől mentes feltételek⁶⁸ mellett engedélyt adnak a kutatási eredmények és szabadalmak hasznosításához. Az első ipari hasznosítási fázisban terjesztési tevékenységként említhető a nyílt infrastruktúra használat⁶⁹ (kkv-k, induló vállalkozások és kutatási szervezetek hozzáféréseinek biztosítása) és az olyan együttműködés, melynek célja a tudástranszfer (know-how csere), a közvetett partnerek projektötleteinek kidolgozásához nyújtandó támogató szolgáltatások, a projekt eredmények validálása, képzések biztosítása. Egyes IPCEI együttműködésnél a megcélzott ágazaton túlmutató disszeminációs tevékenység is megtalálható.⁷⁰

A **finanszírozási hiányszámítás** a támogatás arányosságának alátámasztását biztosítja, és a Bizottság ez alapján határozza meg az állami finanszírozás lehetséges maximális mértékét. Finanszírozási hiány akkor áll fenn, ha a projekt állami beavatkozás nélkül nem vagy nem ilyen feltételek mellett valósulna meg, mert a működési eredmény⁷¹ elégtelensége miatt a projekt nem térülne meg a hasznos élettartam alatt. A finanszírozási hiány az IPCEI projekt elszámolható költségeinek⁷² (jelenértéken) és a működési eredmény (jelenértéken) különbsége.

A működési eredmény kiszámítása során a működési kiadások és bevételek jelenértékét kell kiszámolni a hasznos élettartam során, azaz az időtáv nemcsak a kutatás-fejlesztést és az első ipari hasznosítás szakaszát foglalja magába, hanem a tömeggyártását is az utolsó termék gyártásáig. Ugyanakkor a tömeggyártásra támogatás nem igényelhető az IPCEI szabályok alapján.

A működési kiadások körébe tartozhatnak például a személyi jellegű ráfordítások, az anyagköltségek, a szerződéses szolgáltatások, a távközlés, az energia és a karbantartás költségei, a bérleti díjak és az adminisztrációs költségek. A működési bevételek körét a projekt jellege határozza meg (elsősorban a vállalkozásnak fizetett díjakat és a maradványérték figyelembevételét jelenti) azzal, hogy pozitív pénzáramként nem vehető figyelembe az állami támogatásnak minősülő állami, önkormányzati finanszírozás.

A hiányszámítás során alkalmazandó hasznos élettartamot a számviteli szabályok alapján lehet meghatározni az adott ágazatra figyelemmel. A fentieket összegezve tehát a finanszírozási hiány a projekt hasznos élettartama során előforduló pozitív és negatív – jelenértékre diszkontált – pénzforgalom különbözete, amely tükrözi a vállalkozás számára a projekt végrehajtásához

⁶⁸ Ezek az ún. FRAND feltételek (fair, reasonable and non-discriminatory conditions).

⁶⁹ Lásd a mikroelektronikai IPCEI határozat 162-164. pontjait, és a „Battery I.” IPCEI határozat 173-177. pontjait.

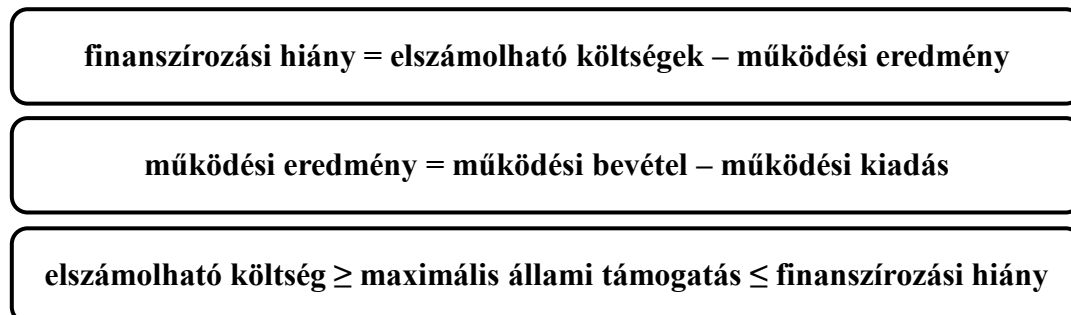
⁷⁰ Lásd a mikroelektronikai IPCEI határozat 147-151 pontjait, és a „Battery I.” IPCEI határozat 178-182. pontjait.

⁷¹ A működési eredményt az IPCEI közlemény nem definiálja. Ez a csoportmentességi rendelet 2. cikk 39. pontja alapján a beruházás hasznos élettartama alatti diszkontált működési bevételek és diszkontált működési költségek közötti különbség, amennyiben ez a különbség pozitív.

⁷² A projekthez köthető elszámolható költségeket az IPCEI közlemény melléklete rögzíti.

szükséges megtérülési rátát, a felmerült kockázatok figyelembevételével.⁷³ A szabályozás lehetővé teszi, hogy a támogatás mértéke a finanszírozási hiány teljes egészét elérje.

8. ábra - A finanszírozási hiányszámítás képlete

Forrás: a szerző saját szerkesztése

A bizottsági bejelentéshez mellékelendő **terméklistán** a vállalkozások a közösségi ipari termelésre vonatkozó statisztikai adatgyűjtésre irányadó kódlista⁷⁴ alapján, vagy a gazdasági tevékenységek közös statisztikai osztályozási rendszere⁷⁵ szerinti tevékenységekhez kapcsolódóan rögzítik azokat a termékeket, melyeket az IPCEI projektet követően forgalmazni kívánnak. A versenyre gyakorolt hatás vizsgálata céljából a vállalkozásoknak meg kell jelölni az érintett termékeket gyártó öt legjelentősebb versenytárs vállalkozást is az unión belül és kívül. Emellett a dokumentumban a kódlista szerinti bontásban adatot kell szolgáltatni az értékeléshez a vállalkozás elmúlt hét év termelési értékéről és fel kell tüntetni az IPCEI projekt keretében nyújtandó támogatás összegét és formáját.

Összegzés

Az IPCEI olyan szabályozási eszköz az uniós állami támogatási jog területén, amely az állami finanszírozás mellett a magánberuházásokat is hatékonyan képes mozgósítani ott, ahol piaci hiányosságok jelentkeznek, így különösen az innovatív technológiák széles körű bevezetése terén. Az állam oldaláról az IPCEI kezdeményezésben való részvétel pozitívumaként említhető, hogy a projektek mérete, innovatív jellege és nemzetközi együttműködési aspektusai miatt tekintést enged az Európai Unió kiemelt iparágiba. Az IPCEI keretében a részes tagállamok a

⁷³ IPCEI közlemény 33. pontja.

⁷⁴ A PRODCOM lista a Tanács 3924/91/EGK rendeletén [HL L 374, 1991.12.31., 1. o.] alapul. A kódlista elérhető: https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=PRD_2021&StrLanguageCode=EN&IntPcKey=&StrLayoutCode=HIE-RARCHIC

⁷⁵ A NACE kódlista az Európai Parlament és a Tanács 1893/2006/EK rendelet [HL L 393, 2006.12.31., 1.o.] I. mellékletében található.

koordináló szervezet révén megismerhetik az adott tématerület legjelentősebb európai szereplőinek elképzelését a piac és az iparág hosszú távú jövőjéről, ami az állam gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervei számára is hasznos lehet.

Bár az a tény, hogy IPCEI támogatásként akár 100%-os intenzitás is elérhető, nagyon vonzó lehet sok vállalkozás számára, fontos megjegyezni, hogy az IPCEI bejelentési folyamat rendkívül összetett és bonyolult, és a bejelentéseket a Bizottság kifejezetten alapos vizsgálatnak veti alá, így sok projekt nem jut el a folyamat végéig.

Nagyon fontos, hogy az IPCEI projektre érdeklődésüket kifejező vállalkozások a jelentkezés előtt megismerjék a Bizottság elvárásait a vonatkozó szabályrendszer áttekintésével, hiszen vannak olyan kötelező követelmények, amelyeknek utólag nem lehet megfelelni (pl. korhű belső döntéshozatali dokumentumok). A szabályok nem megfelelő ismerete pedig a projektek bukásához vezet. Az IPCEI projektekre vonatkozó szabályozás alapvető feltételeit és egyes gyakorlati kérdéseit a cikkhez mellékelt táblázat összegzi.

Melléklet

1. táblázat - Az IPCEI szabályozással kapcsolatban gyakran felmerülő kérdések

Az IPCEI projekt hatálya	
Mi az a közös európai érdeket szolgáló fontos projekt (IPCEI)?	Az IPCEI egy uniós állami támogatási szabályozási eszköz. Az uniós állami támogatási szabályok lehetővé teszik közfinanszírozás biztosítását vállalkozások közös (integrált) projektjeihez, ha azok egymást kiegészítve előmozdítják az EU stratégiai célkitűzéseinek elérését. Az integrált projektet az Európai Bizottság az IPCEI közlemény feltételei alapján értékeli és engedélyezi.
Milyen tevékenységet támogat az IPCEI?	IPCEI projekt minden ágazatban létrehozható. Az integrált projektnek ambiciózus (a tudomány és technika jelenlegi állását meghaladó) kutatás-fejlesztési tevékenységet kell tartalmaznia. Az első ipari hasznosítás is támogatható, de a tömeggyártás már nem. Az integrált projekt a feltétlenül szükséges infrastrukturális beruházásokra is kiterjedhet a projekt mértékéig és időtartamáig. Azonban K+F+I tevékenységet nélkülöző első ipari hasznosítás, illetve iparosítási célú tevékenységek (létesítményfejlesztés, kereskedelmi forgalmazás) nem támogathatók.
Vállalkozások önálló projektjei is kaphatnak támogatást?	Az IPCEI célja nem az, hogy vállalkozások önálló projektjei részesüljenek támogatásban. Egy IPCEI projekt létrehozásához legalább négy tagállam, illetve azok területén tevékeny vállalkozások összehangolt tevékenysége szükséges. Az integrált projektnek közös struktúrába, ütemtervbe vagy programba kell ágyazódnia, és egyazon célkitűzéssel kell bírnia.
Milyen alapvető feltételeket kell teljesíteni?	Az IPCEI projekt piaci hiányosságot kezel, és a projektből származó előnyök nem csak az érintett vállalkozásnál, vagy a finanszírozó tagállamban jelentkeznek (tovagyűrűző hatással bír a projekt). Az IPCEI projekt közös európai érdeken alapul, a megvalósuló tevékenységnek uniós szinten kell fontosnak lennie: a projekt mennyiségi vagy minőségi szempontból jelentős, méretét vagy alkalmazási körét tekintve kifejezetten fontos, illetve figyelemreméltó technológiai vagy pénzügyi kockázatot rejt.
Az IPCEI-t alkotó projekteknek az érintett ágazat teljes értékláncát le kell fedniük?	Egy vállalkozás projektje az értéklánc eltérő területeihez kapcsolódhat, azonban azt össze kell hangolni más projektekkel, hogy egyetlen integrált projektet alkossanak. Az IPCEI-t alkotó projekteknek egymást kiegészítőnek kell lenniük, és jelentős hozzáadott értékkel kell bírniuk az uniós szintű célkitűzések eléréséhez.

Az IPCEI projekt hatálya	
Ki minősíti a projektek tartalmát?	A projektben a kutatás-fejlesztési komponenst a tagállami kiválasztás mellett a Bizottság szakértői is vizsgálják. Magyarországon a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala jogosult a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység minősítésére. A technológiai készültségi besorolás alapján a projektek általában az 5-8 közötti TRL szinteket célozzák és az első ipari hasznosítás sem lépheti túl a TRL 8 szintet.

Részvételi feltételek (tagállami kiválasztási eljárás)	
Milyen feltételei vannak az IPCEI projektben való részvételnek?	Az IPCEI egy uniós állami támogatási szabályozási eszköz. A tagállamok saját maguk határozzák meg a jelentkezés feltételeit a pályázati felhívásban (érdeklődést kifejező felhívás), azonban a vállalkozás projektjének teljes mértékben meg kell felelnie az IPCEI közleményben rögzített feltételeknek (különös figyelemmel a K+F+I tevékenység jelentős újdonságtartalmára és a tovagyrűző hatás meglétére). Ha egy projekt finanszírozása nem lehetséges az IPCEI közlemény keretében, a tagállam más szabályozást (csoportmentesség, ágazati iránymutatások) alkalmazhat.
A projektjavaslat befogadása támogatásra jogosít?	A tagállami kiválasztási eljárás célja a hazai projektek felkutatása, szelekciója és a potenciális projekt (projektek) IPCEI kezdeményezésbe integrálása. A projektjavaslat benyújtása önmagában támogatásra nem jogosít, a támogatáshoz a hazai kiválasztást követően – az IPCEI közlemény alkalmazása esetén – az Európai Bizottság jóváhagyása is szükséges.
Egy vállalkozás több projektben is részt vehet eltérő partnerekkel?	Igen, egy vállalkozás különböző partnerekkel működhet együtt, ha az adott projektek eltérő megoldások kidolgozására irányulnak.
Lehetőség van több országban benyújtani a projektjavaslatot?	Az IPCEI kezdeményezésben részt vevő tagállamok felelősek a projektjavaslatok kiválasztásáért. A projektjavaslatnak hivatkozással kell lenniük arra a tagállamra, ahol benyújtották, így ugyanaz a projekt nem finanszírozható két különböző tagállamban. Ugyanakkor különböző tagállamokban működő vállalkozások különböző nemzeti IPCEI felhívásokban vehetnek részt eltérő projektjavaslatok benyújtására.

Partnerkeresési szakasz / Állami támogatási bejelentési (jóváhagyási) eljárás	
Hogyan alakul ki az integrált projekt?	A potenciális résztvevők tagállami kiválasztását követően ún. match-making folyamat kezdődik, ahol a vállalkozások az egymással való együttműködés kialakítására és fokozására törekszenek. A résztvevők belső irányítási struktúráját dolgozzák ki, melynek célja az egyes részprojektek IPCEI-be integrálása az adott értéklánc mentén. Az IPCEI kezdeményezések során a részes tagállamok arra törekszenek, hogy minden szereplő hozzájáruljon az integrált projekt megvalósításához.
Ki nyújtja be a projektet jóváhagyásra?	A partnerkeresési szakasz során a résztvevő vállalkozások közös dokumentumot (ún. chapeau text) dolgozzák ki, melyet az IPCEI-ben részes valamennyi tagállam benyújt az Európai Bizottságnak. Az IPCEI-t alkotó részprojektek leírását a projekt portfólió tartalmazza, melyet az adott tagállam csatol a bejelentéséhez.
Mit vizsgál az Európai Bizottság?	Az állami támogatási bejelentési (előbejelentési) eljárásban minden vállalkozásnak alá kell támasztania az adott piaci hiányosságot és az arra megoldásként kínált, a tudomány és technológia jelenlegi állását meghaladó kutatás-fejlesztést és innovációt magába foglaló tevékenységet. A vállalkozásnak be kell mutatni, hogyan segíti elő a tovagyrűző hatásokat. Az Európai Bizottság vizsgálja, hogy minden vállalkozás és projekt megfelel-e az IPCEI közlemény valamennyi feltételének.

Finanszírozás	
Az IPCEI-hez az Európai Unió biztosít forrást?	Nem, az IPCEI egy uniós állami támogatási szabályozási eszköz, melynek keretében megvalósuló projektekhez a részes tagállamok saját költségvetésükből nyújtanak állami finanszírozást.
Mekkora lehet egy IPCEI projekt állami finanszírozása?	Az integrált projekthez nyújtandó állami támogatás konkrét összege a projekt megvalósítására szánt tagállami költségvetésektől függ.
Mennyi támogatás várható projektenként?	A projektenkénti közfinanszírozás mértéke az elszámolható költségekhez viszonyított finanszírozási hiánytól függ. Az állami támogatásnak – az ágazatban elvárt minimális hozamra figyelemmel – a szükséges minimumra kell korlátozódnia. Előnyt jelent, ha a projektet magánberuházók is finanszírozzák.

Finanszírozás	
	Ha a projekt a Bizottság által jóváhagyott finanszírozási hiányszámításban jelzett mértéknél utóbb nyereségesebbé válik, visszakövetelési mechanizmussal kell biztosítani a túlkompenzáció elkerülését.
Milyen költségek számolhatók el a projektben?	Az elszámolható költségeket az IPCEI közlemény 1. melléklete sorolja fel. Többek között támogathatók: megvalósíthatósági és előkészítési tanulmányok (engedélyek), tárgyi eszközök, felszerelések, épületek, és infrastruktúrák költségei a projekt mértékéig és időtartamára (értékesítési költségek), szabadalmak és immateriális eszközök, know-how, tanácsadás, szerződéses kutatás.

Tovagyűrűző hatás	
Mi a jelentősége a tovagűrűző hatásnak?	Csak olyan projektet engedélyez a Bizottság IPCEI-ként, melynek keretében minden támogatásban részesülő vállalkozás konkrét intézkedéseket vállal a projektből származó előnyök, az elért eredmények terjesztésére.
Hogyan igazolható a projekt előnyeinek terjesztése?	<p>A tovagűrűző hatás a terjesztési tevékenység különböző formáiban valósulhat meg, mint például konferenciák, szemináriumok, workshopok tartása, digitális platformok (dedikált weboldalak, sajtó- és promóciós anyagok, közösségi média), együttműködés a végfelhasználókkal és kutatási szervezetekkel, tudományos publikációk révén, egyetemi (doktori) tanulmányokat folytatók vagy oktatók bevonása, képzésük és tevékenységük finanszírozása.</p> <p>Ezeket a vállalásokat a bejelentési dokumentációban azonosítható módon meg kell jelölni minden kedvezményezettnek.</p>
Ki ellenőrzi a disszeminációt?	A vállalt terjesztési kötelezettség végrehajtását elsősorban az IPCEI projekt megvalósítása érdekében kialakított irányítási struktúra mentén a részes tagállamok ellenőrzik, majd a disszeminációs tevékenységekről beszámolnak a projekt előrehaladása során a Bizottságnak benyújtandó éves jelentésekben is.

Forrás: a szerző saját szerkesztése

A FINANSZÍROZÁSI HIÁNY SZÁMÍTÁSÁRÓL AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁSI SZABÁLYOK ALKALMAZÁSÁBAN

DOBOS Edina¹ – HARGITA Eszter²

Tárgyszavak: finanszírozási hiány, túlkompensáció, hasznos élettartam, működési eredmény, működési kiadás, működési bevétel

A finanszírozási hiányszámítás célja annak megállapítása, hogy egy adott projekt végrehajtása mekkora többletköltséggel jár az azt megvalósító vállalkozás számára a projekt hasznos élettartama alatt, figyelembe véve annak nettó bevételeit.

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) a finanszírozási hiány számítását a túlkompensáció elkerülése, az arányosság elvének való megfelelés miatt alkalmazza, és alkalmaztatja a tagállamokkal. A finanszírozási hiányszámítás alkalmazásáról nemcsak több, a tagállami támogatási intézkedések állami támogatási szempontú értékelésére vonatkozó bizottsági iránymutatás³ rendelkezik, hanem a csoportmentességi rendelet⁴ egyes jogcímei is elvárják annak alkalmazását a maximális támogatási intenzitás megállapítása érdekében.⁵ Az említett összeegyeztethetőségi jogcímek alkalmazása során a projekt, amire a hiányszámítást el kell végezni,

¹ Dobos Edina az Andersen Zrt. munkatársa. A cikkben megjelenő vélemény nem tekinthető tanácsadásnak, az esetlegesen felmerülő konkrét, projektspecifikus kérdések egyedi mérlegelést igényelnek.

² Hargita Eszter a Miniszterelnökség Támogatásokat Vizsgáló Irodájának (TVI) munkatársa. A cikkben megjelenő vélemény nem tekinthető a TVI hivatalos álláspontjának.

³ Lásd pl. a Bizottság közleménye - 2022. évi iránymutatás az éghajlatvédelmi, a környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról (2022/C 80/01), HL C 80/1, 2022.2.18., uniós iránymutatás az állami támogatásra vonatkozó szabályoknak a széles sávú hálózatok mielőbbi kiépítésére való alkalmazásáról (2013/C 25/01), HL C 25., 2013. 01. 26., A repülőtereknek és a légitársaságoknak nyújtott állami támogatásról szóló iránymutatás (2014/C 99/03), HL C 99, 2014.4.4., A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek végrehajtását előmozdítani hivatott állami támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló bizottsági közlemény (2021/C 528/02), HL C 528/10, 2021.12.30.

⁴ A Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról szóló 651/2014/EU csoportmentességi rendelet (HL L 187, 2014. 06. 26., p. 1–78) és módosításainak 2022 nyarán hatályos változata (a továbbiakban: csoportmentességi rendelet)

⁵ A csoportmentességi rendelet több jogcíme is a finanszírozási hiány kiszámítását írja elő a maximális támogatási mérték meghatározására. Ilyen jogcím a 46. (Energiahatékony távfűtéshez és távhűtéshez nyújtott beruházási támogatás), a 48. (Energetikai infrastruktúrához nyújtott beruházási támogatás), az 53. (A kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító beruházási támogatás), az 55. (Sportlétesítményekre és multifunkcionális szabadidős létesítményekre nyújtott támogatás), az 56. (Helyi infrastruktúrára irányuló támogatás), és a csoportmentességi rendelet 2017-es módosítása óta az 56a. (Regionális repülőterekre irányuló támogatás), 56b. (Tengeri kikötőkre irányuló támogatás) és 56c. cikk (Belvízi kikötőkre irányuló támogatás) szerinti jogcímek.

nem feltétlenül beruházást jelent, a kifejezést jelen cikkben tágabb értelemben használjuk. Projekt lehet többek között például egy kutatás, egy gépbeszerzés, egy infrastruktúrafejlesztés, egy infrastruktúra építése vagy egy létesítmény működtetése. A finanszírozási hiány kiszámításának a legtöbb esetben a támogatási döntés előtt kell megtörténnie, hiszen ezen a módon bizonyítható a Bizottság és/vagy a tagállami támogatást nyújtó számára, hogy a támogatás arányos és a versenytorzítás mértéke a minimumra korlátozódik. Így, ha a vonatkozó támogatási jogcím egyéb feltételei is teljesülnek, a támogatás összeegyeztethetőnek tekinthető a belső piaccal.

Jelen cikk megírásának egyik apropóját az adja, hogy 2022. január 1-jén léptek hatályba a közös európai érdeket szolgáló fontos projektekre (Important Projects of Common European Interest, a továbbiakban: IPCEI projekt) irányadó felülvizsgált uniós állami támogatási szabályok.⁶ Ezzel párhuzamosan a 2022. első felében az Európai Unió elnökségét adó Franciaország programjában az IPCEI különös hangsúlyt kapott: „Az elnökség célja, hogy elindítsa és felgyorsítsa a „konkrét ipari együttműködést” a „közös európai érdeket szolgáló fontos projektek” (IPCEI) keretében az alábbi területeken: értékláncok, az egészségügy, a hidrogén, az elektronika és a felhő.”⁷ Várható, hogy a felsorolt területeken meghirdetett IPCEI kezdeményezésekben magyar vállalatok is részt kívánnak venni. A helyes finanszírozási hiányszámítás és annak megfelelő dokumentálása az IPCEI projektek bizottsági jóváhagyásának egyik sarokpontja.

Ugyanakkor, ahogy fent említettük, az IPCEI közlemény mellett számos más állami támogatási szabály alapján is elvárás a finanszírozási hiányszámítás alkalmazása, így jelen cikk általános-ságban is segítséget kíván adni a támogatást nyújtóknak és a potenciális kezdeményezetteknek e számítás elvégzéséhez.

Mi a finanszírozási hiány, és hogyan kell azt kiszámolni?

A finanszírozási hiányszámítás annak megbecslése, hogy a most felmerülő projektköltségek-ből mekkora rész térül majd meg a projekt jövőbeni nettó bevételeiből, azaz a finanszírozási hiány nem más, mint az elszámolható projektköltség és a működési eredmény különbözete jelenértéken számítva. Mindez nagyon leegyszerűsítve az alábbi képlettel írható fel. Azonban később látni fogjuk, hogy a finanszírozási hiányszámítás a gyakorlatban ennél általában bonyolultabb.

$$\text{Finanszírozási hiány jelenértéken} = \text{Elszámolható költségek jelenértéken} - \text{Működési eredmények jelenértéken}$$

⁶ A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek végrehajtását előmozdítani hivatott állami támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló bizottsági közlemény (2021/C 528/02), HL C 528/10, 2021.12.30. (a továbbiakban: IPCEI közlemény).

⁷ A francia elnökség munkaprogramja, 17. o.

A finanszírozási hiány kiszámításával a projekthez nyújtható állami támogatás maximális támogatási intenzitása a következőképpen határozható meg:

$$100\% \leq \text{Támogatási intenzitás} \leq \frac{\text{Finanszírozási hiány jelenértéken}}{\text{Elszámolható költség jelenértéke}}$$

A működési eredményt a projekt hasznos élettartama alatt felmerülő működési bevételek (jelenértéken) és a működési költségek (jelenértéken) különbözete adja. A számítás során csak a projekt eredményének használói / igénybe vevői által fizetett bevételeket kell figyelembe venni, az állami támogatásokat nem, hiszen a finanszírozási hiányszámítás célja annak megállapítása, hogy üzleti alapon megvalósítva milyen pénzügyi eredménnyel járna a projekt.

A kívánt esetben a működési eredmény pozitív (legfeljebb nulla), így szembeállítható az elszámolható költségekkel a finanszírozási hiány meghatározásához. Negatív működési eredmény akkor alakul ki, ha a projekt a működése során is veszteséges. Amennyiben a működési eredmény negatív, a projekt megvalósításához nyújtható támogatás felső korlátja az elszámolható költség.

1. táblázat - A finanszírozási hiányszámítás egyszerű példája
(az értékek egységben, jelenértéken értendőek)

elszámolható költség	bevétel	kiadás	maximális támogatás	maximális intenzitás (finanszírozási hiány)
100	50	20	70	70%
	működési eredmény			
	30			
elszámolható költség	bevétel	kiadás	maximális támogatás	maximális intenzitás (finanszírozási hiány)
100	50	70	100	100%
	működési eredmény			
	- 20			

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A negatív működési eredmény kapcsán meg kell említeni azt is, hogy a működés során megtermelt veszteséget állami támogatásból általában⁸ nem lehet finanszírozni. Ezért ilyen esetekben érdemes mind a támogatást nyújtónak, mind a projektgazdának elgondolkodnia azon, hogy tényleg szükség van-e a projektre, és hogy azt ki és milyen forrásból fogja a működése során finanszírozni. Fontos továbbá, hogy ha az állami támogatási szabályok arra lehetőséget engednek, az ilyen működési hiány állami finanszírozásának is meg kell felelnie az állami támogatási szabályoknak.

A finanszírozási hiányszámítás fenti, viszonylag egyszerű képletének gyakorlati alkalmazása meglehetősen nagy kihívást jelent, mivel a számítást általában⁹ ex ante, azaz a projekt megvalósítása előtt kéri a támogató elvégezni, és a számításnak a projekt teljes (hasznos) élettartamára kell vonatkoznia. Mindez azt jelenti, hogy a számításokat a jövőre nézve, általában becslések alapján kell elvégezni (ún. előretékintő megközelítés (forward looking approach)).

A gyakorlatban a finanszírozási hiány számításánál két forgatókönyvet hasonlítanak össze¹⁰: az egyik forgatókönyv, ami szerint a tervezett támogatott projekt megvalósul, a másik pedig a támogatás hiányában megvalósuló forgatókönyv (ún. kontrafaktuális forgatókönyv). A kontrafaktuális forgatókönyv módszertanának két fő típusa létezik: amikor a tervezett projekt *egyáltalán nem*, vagy amikor *nem olyan formában* valósul meg, mint a támogatott helyzetben. Ugyanis a vállalkozásnak a támogatásra azért van szüksége, mert a támogatással tervezett projekt önmagában veszteséges, azaz támogatás nélkül nem vagy nem a vállalat által elvárt szinten térülne meg.

⁸ Az állami támogatási szabályok alapján a működési támogatás nyújtása fő szabályként tilos, hiszen ez az egyik leginkább versenytorzító támogatás, így általában a vállalkozások életben maradását teszi lehetővé, nem pedig plusz tevékenység elvégzését ösztönzi. Ugyanakkor vannak olyan területek, ahol tartós állami szerepvállalás nélkül bizonyos tevékenységek nem valósulnának meg. Ilyen például a kultúra, innovációs klaszterek és a sportinfrastruktúra működtetése, megújuló energia termelése, és bizonyos esetekben egyes kisebb repülőterek is részesülhetnek működési támogatásban. Továbbá a hátrányos helyzetű és megváltozott képességű munkavállalók foglalkoztatásának támogatása is működési támogatásnak minősül.

⁹ A csoportmentességi rendelet lehetővé teszi az ún. visszakövetelési mechanizmus (claw back) alkalmazását. A visszakövetelési mechanizmus célja, hogy a kedvezményezett visszafizettesse a támogatást nyújtónak azt a többlettámogatást, amelynek igénybevétele az állami támogatási szabályok alapján nem indokolt. Ebben az esetben a működési eredményt és így a finanszírozási hiányt utólag, tényadatok alapján állapítják meg.

¹⁰ A finanszírozási hiányszámításról a 2022-től hatályos környezetvédelmi iránymutatás [CEEAG, (2022/C 80/01), HL C 80/1., 2022.2.18.] 51. pontja például a következőket írja:

„Amennyiben a támogatást nem versenyeztetési ajánlattételi eljárás keretében nyújtják, a nettó többletköltséget a tényleges helyzet és a támogatás nélküli kontrafaktuális forgatókönyv jövedelmezőségének összehasonlításával kell meghatározni. Az ilyen esetekben a finanszírozási hiány megállapításához a tagállamnak a tényleges helyzet és támogatás nélküli, hihető kontrafaktuális forgatókönyv tekintetében számszerűsítést kell benyújtania az összes fő költségről és bevételről, a kedvezményezettek becsült súlyozott átlagos tőkekölségéről (WACC) a jövőbeni készpénzáramok diszkontálásához, valamint a projekt élettartama alatt a tényleges és a kontrafaktuális forgatókönyv nettó jelenértékéről. (...)A tagállamnak meg kell indokolnia a számszerűsítés minden vonatkozására alkalmazott feltételezéseket, valamint meg kell magyaráznia és meg kell indokolnia az alkalmazott módszereket. A tipikus nettó többletköltség a referenciaprojekt élettartama alatt a tényleges helyzet és a kontrafaktuális forgatókönyv nettó jelenértéke különbségként becsülhető meg.”

$$\text{Finanszírozási hiány} = A \text{ támogatott projekt nettó jelenértéke} - A \text{ kontrafaktuális projekt nettó jelenértéke}$$

A finanszírozási hiányszámítás a projektek pénzügyi eredményét és megtérülését vizsgálja alapvetően ún. diszkontált cash flow (DCF) módszertan alkalmazásával, ahol a pénzügyi diszkontráta a tőke alternatív költségét tükrözi. Az eddig leírtak alapján a finanszírozási hiányszámítás a gyakorlatban három fő lépésben elvégezhető számítást jelent:¹¹

1. Első lépésben meg kell becsülni az egyes években jelentkező jövőbeli többletjövedelmeket (azaz a projekt nettó működési eredményét) a projekt hasznos élettartamára, ahol a nettó jövedelem (nettó működési eredmény) egyenlő a bevételek és a költségek különbségével.

Mivel a projekt költségei és bevételei sokszor nem különíthetők el a kedvezményezett alaptevékenységétől, vagy a kedvezményezett támogatás nélküli helyzetben is elkezdene a projekt (egy részének) megvalósítását, ez általában két becslés (forgatókönyv) elkészítését jelenti: egyrészt a támogatás nélküli helyzetet, másrészt a támogatott helyzetet. Ritka eset, ha a támogatás nélküli helyzet nem létezik, mert az azt jelentené, hogy a potenciális kedvezményezettnek a támogatás nélküli helyzetben nincs semmilyen tevékenysége, vagy a támogatott projekt teljes mértékben leválasztható az alaptevékenységről, és a nem támogatott helyzetben a projektet egyáltalán nem valósítják meg.

2. A második lépéshez azt is fontos megjegyezni, hogy a projekt megvalósításának költségei és a projekt bevételei eltérő időpontban jelentkeznek. Először általában csak költségek merülnek fel a projekt megvalósításával kapcsolatban (például egy infrastruktúra megépítése), és a projekt csak a befejezését követően (például az infrastruktúra az üzembe helyezése után) kezd majd el bevételt termelni. Minimális átfedés lehet a megvalósítás és a működés között, azaz amikor a projekt még nincs teljesen kész, de már működik, és jövedelmet termel. Példaként hozható ilyen esetre, ha a repülőtér kifutópályája már megépült, és működik, de a projekt részeként megvalósuló utasterminál egyes részeinek építése még nem fejeződött be.

A költségek és a bevételek időbeli különbözősége miatt tehát a második lépésben az összes jövőbeli értéket jelenértékre kell számolni. Ismét mind a két (támogatás nélküli és támogatott) forgatókönyvre. A jelenérték-számítást a potenciális kedvezményezett adott projektre vonatkozó tőkeköltségével [Weighted Average Cost of Capital (WACC) – részletesen lásd lejjebb] kell elvégezni. E jelenértékek összege adja ki a projektek nettó jelenértékét [Net Present Value (NPV)].

3. A harmadik lépésben számítják ki a két projekt (támogatott és nem támogatott) jelenértékének különbségét. A várakozás az, hogy a nem támogatott projekt jelenértéke magasabb. A két projekt jelenértékének különbsége a finanszírozási hiány, ami miatt a támogatás hiányában a kedvezményezett nem valósítaná meg a projektet. A támogatás nem lehet több mint

¹¹ E lépések bemutatása Copenhaguen Economics Do you know your funding gap? c. anyaga alapján készült. (<https://copenhaguenomics.com/publication/do-you-know-your-funding-gap/>) Letöltés dátuma: 2022.09.04.

a finanszírozási hiány, mert akkor az nem lenne arányos, és ezzel a támogatás finanszírozási hiányon felüli része nem lenne összeegyeztethető a belső piaccal.

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az első két lépés igényel nagyobb erőfeszítést a vállalkozás oldaláról, hiszen általában a normál működésen kívül eső tevékenységre kell részletes, jövőbeli becslést végezni. Fontos azt is kiemelni, hogy a számításokhoz használt feltételezéseket a Bizottság felé indokolni kell.

A finanszírozási hiányszámítás elemei

A finanszírozási hiányszámítás négy fő komponense a következő:

1. jövőbeli bevételek
2. jövőbeli kiadások
3. diszkont ráta
4. hiteles alternatív forgatókönyv

A fenti négy tényezőből legalább három (1., 2., és 4. komponens) jövőbeli feltételezéseken alapul, ezért bizonytalanságot tartalmaz. A becslések elvégzéséhez feltételezésekkel kell élni, például arról, hogy a projekt megvalósulását követően miként alakulnak majd a projekthez kapcsolódó eladások, az alapanyagok árai, a végtermék ára, stb.

A Bizottság részletes indoklást kér a feltételezések hitelességéről. Néhány példa arra, hogyan lehet e követelménynek eleget tenni:

- a) *Az adatoknak megfelelő részletezettségűnek kell lennie:* A kedvezményezettnek részletes, adott esetben független forrásokat is hivatkozó belső információkkal, elemzésekkel kell alátámasztania a bevétel- és költség-előrejelzéseit. Az a tény, hogy ezek a dokumentumok üzleti titkot tartalmaznak, nem indok arra, hogy azokat ne adják át a Bizottság részére. A Bizottság köteles az üzleti titkot megőrizni, és a végső, nyilvánosság számára elérhető dokumentumok esetében az üzleti titkokat törlik (kitakarással).

Az adatok kapcsán magyarázatot kell adni például

- az alkalmazott amortizációs kulcsokra,
- az számításokhoz használt becsült súlyozott átlagos tőkeköltségre (továbbiakban: WACC), amely esetében a Bizottság elvárása, hogy a cég a saját vállalati WACC-ját használja a jelenérték-számításra, és igazolja annak hitelességét. A WACC az alábbi képlettel számítható:

$$WACC = \frac{E}{E + D} \times (r_f + \beta \times ERP) + \frac{D}{E + D} \times (r_f + DP) \times (1 - T)$$

, ahol **E** a saját tőke piaci értéke és **D** az adósság piaci értéke, **r_f** a kockázatmentes kamatláb, **ERP** a kockázati prémium, **DP** a hitelkockázati prémium (az a többletho-

zam, amelyet a hitelezők a kockázatmentes kamatlábon felül elvárnak az adott hitelkockázatú gazdasági társaságtól), míg T a társaságra alkalmazott adókulcs. A **béta** egy adott eszköz hozama (jellemzően a gazdasági társaság piaci értéke) és a piaci hozam (jellemzően a piac vagy a gazdaság egésze szempontjából reprezentatívnek tekintett részvényindex piaci értéke) kovarianciájának, valamint a piaci hozam varianciájának a hányadosa. Azok a részvények, amelyek bétája nagyobb mint 1, felerősítik az általános piaci mozgásokat, míg a 0–1 közötti bétaértékű részvények mérsékelik azokat. Ha például a béta értéke 0,5, akkor a piac 1%-os csökkenése esetén a befektetés várhatóan 0,5 %-ot veszít az értékéből. Ha a béta értéke 1,5, akkor a piac 1 %-os csökkenése esetén a befektetés várhatóan 1,5 %-ot veszít az értékéből.¹²

Indokolt esetben, figyelembe véve az adott projekt kockázatát, a potenciális kedvezményezett a szokásos vállalati WACC-nál magasabb WACC-ot is alkalmazhat, de ezt indokolnia kell. A Bizottság fenntartja magának a jogot, hogy azokban az esetekben, amikor a lehetséges kedvezményezett WACC-ját nem tartja megalapozottnak, azt újra számolja.¹³

- Maradványérték számítása: A Bizottság elvárása, hogy a finanszírozási hiányszámítás a teljes életciklust (azaz például IPCEI projektek esetében a K+F fázistól az utolsó termékeladásig) fedje le. A maradványérték a hosszú lejáratú eszközök értéke a hasznos élettartam végén. Ennek kiszámítására a vállalkozások használhatják közelítő értéként a könyv szerinti értéket az adott időpontban. A maradványértéket az utolsó év cash flow-jához kell hozzáadni.

Ugyanakkor lehetnek olyan esetek, amikor nehézséget jelent a megbízható hosszú távú előrejelzés készítése. Ebben az esetben elképzelhető, hogy a Bizottság a projekt maradványértékével való számítást is elfogadja az eszközök maradványértéke helyett. A projekt maradványértéke ebben az esetben a Gordon növekedési formulával számolható ki.

$$TV = CF_t \times \frac{(1 + g)}{WACC - g}$$

ahol CF_t az utolsó év adózás utáni cash flow-ja, $WACC$ a finanszírozási hiány számításához használt WACC, és g a cash flow állandó növekedési rátája a tervben szereplő utolsó év után.

- b) A Bizottságnak sok esetben (így az IPCEI projekteknél is) elvárása, hogy a vállalat belső döntéshozatala részére készített számításokat mutassák be számára. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozásoknak erre készülniük kell, hiszen az utólag előállított dokumentumokat a

¹² A Bizottság közleménye az uniós elektronikus hírközlési ágazatban a hagyományos infrastruktúrákra vonatkozóan a nemzeti bejelentések bizottsági felülvizsgálatával összefüggésben végzett tőke költség-számításról, HL C 375, 2019.11.6., 20. lábjegyzet

¹³ A WACC kiszámítására vonatkozó példa a cikk második felében található.

Bizottság nem fogja elfogadni, továbbá emiatt a finanszírozási hiányszámítást alátámasztó információk, dokumentumok módosítására a mozgástér elég kicsi.

- c) *A feltételezéseket a jól megalapozott forrásokkal és referenciaértékekkel össze kell vetni:* Nem elég megosztani a Bizottsággal azt, hogy a cég milyen feltételezésekkel élt a döntéshozatali folyamat során, hanem azt is bizonyítani kell, hogy ezek a feltételezések megalapozottak. Ehhez hivatalos statisztikák, jelentések, jól bevált referenciaértékek (benchmark) szükségesek. Ha a vállalat számításaiban eltér a hivatalosan elérhető adatoktól, az eltérésre magyarázatot kell adni. A WACC számítás hitelességét például Aswath Damodaran professzor adatbázisával¹⁴ lehet alátámasztani.
- d) *Figyelembe kell venni a legújabb piaci, szakpolitikai és politikai fejleményeket, és ezeket be kell építeni az előrejelzésekbe:* Például a környezetvédelem területén az *Irány az 55%*¹⁵ kezdeményezés hatásait is be kell kalkulálni a számításokba, ennek hiánya az elemzés hitelességét kérdőjelezheti meg.
- e) *Érzékenységvizsgálatok elvégzése:* Az elemzések előrettekintő jellege miatt még a konzervatív elemzés is tartalmaz bizonytalanságot. Új technológiák esetében a bizonytalanság fokozottan jelentkezik. Ennek kezelésére a Bizottság megkövetelheti, hogy egyes kulcsfeltételezések tekintetében a kedvezményezett érzékenységvizsgálatokat¹⁶ („what-if” elemzés) végezzen. Az érzékenységi vizsgálatok elvégzésétől a Bizottság egyes esetekben eltekinthet.

A finanszírozási hiány vizsgálata az IPCEI projektek esetében

Az IPCEI közlemény hangsúlyozza, hogy csak olyan projekt költségei támogathatók, amelyek támogatás hiányában nem valósultak volna meg. Ennek bizonyítására a tagállamoknak a Bizottság rendelkezésére kell bocsátaniuk a kontrafaktuális forgatókönyvet.

Támogatás hiányában a vállalkozások általában:

- a támogatott projekttől eltérő, de azzal összehasonlítható projektet valósítanak meg (pl. lassabban, kisebbet, stb.);
- a normál üzleti tevékenységüket folytatják.

¹⁴ <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>

¹⁵ Az EU az „*Irány az 55%*!” elnevezésű intézkedéscsomag keretében felülvizsgálja az éghajlat-, energia és közlekedéspolitikai jogszabályait annak érdekében, hogy a hatályos jogszabályokat összhangba hozza a 2030-ra, illetve 2050-re vonatkozó célkitűzésekkel. E célkitűzések szerint 2030-ra 55%-kal csökkentik az üvegházhatást okozó gázok jelenlegi kibocsátási szintjét, 2050-re pedig az Európai Unió klíma-semlegessé válik.

¹⁶ Az érzékenységvizsgálat során arra keressük a választ, hogy az alapesetben alkalmazott legjobb becsléstől való eltérés, illetve az eltérések bekövetkezésének valószínűsége milyen hatással van a teljesítménymutatók alakulására.

A kontrafaktuális forgatókönyv hitelességét a vállalkozás belső dokumentumaival kell bizonyítani, például igazgatótanácsi prezentációkat, elemzéseket, jelentéseket és tanulmányokat kell bemutatni a Bizottságnak.¹⁷

Ha nincs alternatív projekt, mert támogatás hiányában a cég a projekt semmilyen elemét nem valósította volna meg, a Bizottság a bejelentett projekt belső megtérülését vizsgálja annak megállapításra, hogy a támogatás arányos-e. A számítás során figyelembe kell venni a projekt teljes időtartama alatt várható összes releváns költséget és hasznot. Ezt a megközelítést különösen kis- és középvállalkozások esetében alkalmazza a Bizottság.¹⁸

A maximális támogatás az IPCEI közlemény alapján az elszámolható költséghez viszonyítva megállapított finanszírozási hiány.¹⁹ Az IPCEI projektek jelentőségére figyelemmel a finanszírozási hiány akár az elszámolható költségek 100%-a is lehet, de annál több nem.

Amennyiben a vállalati belső dokumentumok alapján kimutatható, hogy a potenciális kedvezményezett két projekt (támogatott és nem támogatott) között választott, a Bizottság összehasonlítja a beruházás várható nettó jelenértékét a támogatott projekten és az alternatív projekten belül, tekintetbe véve a különböző üzleti forgatókönyvek bekövetkeztének valószínűségét.²⁰ Meg kell jegyezni, hogy a Bizottság alapvetése, hogy a már piacon lévő nagyvállalatok mindig két projekt között választanak, azaz mindig kell alternatív projekt, ami lehet az addigi tevékenység folytatása is. Ugyanakkor vannak olyan ágazatok, amelyek folyamatos fejlesztést igényelnek ahhoz, hogy az adott vállalkozás életben maradjon (pl. informatika területén). Így ezekben az ágazatokban „a támogatás hiányában nem csináltunk volna semmit” alternatíva feltételezhetően nem áll meg a Bizottság előtt.

Az elemzésnek azt is be kell mutatnia, hogy a projekt önmagában nem lenne kellően jövedelmező ahhoz, hogy egy magánvállalkozás megvalósítsa, ám a társadalom számára jelentős előnyökkel bírna. E tényező alapján a Bizottság értékelése szerint nagyobb a valószínűsége annak, hogy a támogatás ösztönző hatással bír.²¹

A finanszírozási hiány kiszámítására a Bizottság egy excel sablont bocsát az adott IPCEI-ben résztvevő tagállamok rendelkezésére, és elvárja, hogy a vállalkozások a belső dokumentumaik alapján ezen sablont töltsék ki. A sablonban projektenként és millió euróban kell szerepeltetni az értékeket.

A sablonban az IPCEI projektekre és az alternatív projektekre vonatkozó nettó jelenérték-számítást kell felvezetni, külön munkalapon indokolva az alátámasztó számításokat (pl. WACC, árbevétel, maradványérték, amortizáció, szinergiák). A megadott tervezési időszak hossza csak példa, nem kötelező. Azaz a vállalatoknak ezeket a paramétereket saját projektjeik jellegzetességeinek függvényében kell kiigazítaniuk, amelyeket megfelelően indokolniuk kell. A sablon egy része

¹⁷ IPCEI közlemény 31. pontja

¹⁸ IPCEI közlemény 32. pontja

¹⁹ IPCEI közlemény 33. pontja

²⁰ IPCEI közlemény 34. pontja

²¹ IPCEI közlemény 37. pontja b) pontja

beképletezett, ezzel segítve a tagállamok és a vállalkozások munkáját. A sablon nyilvánosan nem érhető el, de az IPCEI kezdeményezésbe bejelentkezett vállalkozások megkapják az ország-koordinátoroktól.

A sablon kitöltése azonban önmagában nem elegendő a sikeres bizottsági engedélyezési eljárás lefolytatásához. Ahogy fent is említettük, a számításokat hiteles és valódi belső vállalati dokumentumokkal kell alátámasztani, például az alábbiak szerint:

- Költségek, bevételek és beruházások (pl. belső üzleti terv, igazgatósági ülések jegyzőkönyvei, igazgatóságnak tartott előadások stb.).
- Az eladott termékek mennyisége és az eladási árak (pl. piaci tanulmányok és elemzések, saját piaci információk, a vállalat által a vevők körében végzett felmérések stb.).

Az IPCEI projekt engedélyeztetése során a vállalatnak be kell mutatnia korábbi tapasztalatai alapján a normál vállalat üzleti modelljét (business as usual), beleértve: (1) a modell előnyeit, (2) hátrányait, (3) a modell hatását a vállalat rövid távú költségeire, árreisére, bevételeire és piaci részesedésére, (4) a modell hatását a vállalat hosszú távú költségeire, árreisére, bevételeire és piaci részesedésére. Meg kell azt is határozni, hogy a vállalat mit ért "rövid távú" és "hosszú távú" fogalmak alatt ebben az összefüggésben. Továbbá, a vállalat korábbi tapasztalatai alapján be kell mutatni a vállalat jelenlegi termékeinek/szolgáltatásainak/folyamatainak életciklusát, beleértve: (1) a K+F folyamatot és annak időtartamát, (2) első ipari hasznosítás (FID) folyamatát és annak időtartamát, (3) a tömeggyártási fázist, beleértve: (a) annak időtartamát, (b) az időbeli árrest, (c) a költségek alakulását, (d) a bevételek alakulását, (e) a termék/technológia várhatóan mikor válik elavulttá, (d) a karbantartás típusait, stb.

A vállalatnak azt is el kell magyaráznia, hogy a maradványérték- és a WACC-számításokat a fent leírtak szerint végezte el. Továbbá azt is, hogy a saját dokumentumait (például a belső üzleti tervet és a piackutatásokat) miként „fordította át” az excel-sablonban szereplő költség-, értékesítési és beruházási adatokra.

A kamat- és adófizetési jövedelem (EBIT) vonatkozásában fontos kiemelni, hogy az olyan projektek támogatását általában nem engedélyezi a Bizottság, amelyek folyamatosan veszteséget termelnek, ezért fontos, hogy a projekt kezdeti időszaka után az EBIT pozitívba forduljon.

A végső innovatív terméket/szolgáltatást vagy eljárást, aminek a létrehozása érdekében a vállalkozás állami támogatást kér a finanszírozó tagállamtól, kellően részletesen el kell magyarázni a Bizottság részére.

Ha a projektben több végtermék van egy adott vállalkozás szintjén, akkor általában a Bizottság az excel-sablon kitöltését végtermékenként várja el.

Végül a vállalkozásnak ügyelnie kell arra, hogy a feltételezések az IPCEI és az alternatív forráskönyvben konzisztensek legyenek.

Amennyiben a vállalkozás nem tölti ki rendesen a Bizottság által adott excel sablont, és nem ad megfelelő magyarázatot, a Bizottság információkérés formájában kéri majd az adatokat. Amíg a szükséges információk az összes résztvevő tagállam összes résztvevő vállalatától nem

érkezik meg, az IPCEI nagyprojektekben szereplő támogatásokat a Bizottság biztos nem fogja engedélyezni.

A finanszírozási hiány számításának további módszertani kérdései

Míg az IPCEI projektek esetén a Bizottság az IPCEI közleményen keresztül iránymutatásokkal és konkrét sablon rendelkezésre bocsátásával jelöl ki utat a finanszírozási hiány meghatározásához, addig a csoportmentességi rendelet alapján nyújtott támogatások esetén – természetesen figyelemmel a témához fellelhető bizottsági döntésekre is – a tagállamok magas szintű szabadságot élveznek a finanszírozási hiány számítási gyakorlat kialakításában, valamint a kedvezményezettek által alkalmazott módszertanok ellenőrzésében

A már fent hivatkozott, Copenhaguen Economics által készített rövid módszertani útmutató mellett ehhez elérhetők az Európai Unió által társfinanszírozott projektek közgazdasági és pénzügyi elemzéséhez készített útmutatók is, melyek a projektek átfogó elemzéséhez készültek. Ilyenek például a következők:

- Az Európai Bizottság útmutatója a beruházási projektek költség-haszon elemzéséhez a 2014-2020 programozási időszakra (a továbbiakban: CBA Guide)²², különös tekintettel a 2.7 fejezetre,
- Az Európai Bizottság útmutatója a beruházási projektek költség-haszon elemzéséhez a 2021-2027 programozási időszakra (a továbbiakban: Vademecum)²³, különös tekintettel a 2. fejezetre,
- Útmutató a projektek közigazgatási és pénzügyi értékeléséhez 2021-2027 (a továbbiakban: KPÚ)²⁴, különös tekintettel a 3.4 (Pénzügyi elemzés) fejezetre.

Ezek a módszertani útmutatók számos felhasználható iránymutatással szolgálnak a hiányszámítások elkészítéséhez, azonban nagyon sok projektspecifikus kérdés egyedi mérlegelést kíván.²⁵ Az alábbiakban néhány ilyen fontosabb vizsgálati szempontot sorolunk fel.

- a) Az állami/önkormányzati projektek kapcsán gyakrabban fordulhat elő, hogy nincsen kontrafaktuális forgatókönyv, azaz a támogatás hiányában nem valósul meg alternatív

²²https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/cba_guide.pdf (Letöltés dátuma: 2022.01.15.)

²³https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/economic-appraisal-vademecum-2021-2027-general-principles-and-sector-applications (Letöltés dátuma: 2022.09.09.)

Bár mind a CBA Guide, mind a Vademecum a kohéziós politika értékelési eszköztárának bemutatását célozza, a finanszírozási hiány megállapításához megadott módszertanai az állami támogatások szabályrendszerében is alkalmazhatók.

²⁴ <https://www.palyazat.gov.hu/tmutat-a-projektek-kzgzdasgi-s-pnzgyi-rtkelshez-2021-2027#> (Letöltés dátuma: 2022.09.09)

²⁵ A jelen cikk alapvetően az előzetesen elkészítendő számításokhoz ad útmutatást, ugyanakkor számos kérdésben ugyanazon módszertani kérdések mérlegelésére van szükség (pl. hasznos élettartam, maradványérték meghatározása, alkalmazandó diszkontráta).

projekt. Ilyen esetekben a finanszírozási hiány egyenlő a projekt hasznos élettartama alatti pénzáramainak nettó jelenértékével.

- b) A csoportmentességi rendelet alapján a finanszírozási hiányszámítások, a fentebb is jelzetteknek megfelelően, megalapozott előrejelzések alapján előzetesen (ex ante) vagy visszakövetelési mechanizmus (ex post) alkalmazásával készülnek. Az, hogy egy adott támogatási konstrukcióban ex ante vagy ex post kell elvégezni a számítást, a támogatást nyújtó döntése. A visszakövetelési mechanizmus alkalmazása esetén szükséges a működési eredményhez kapcsolódó tételek elkülönített számviteli nyilvántartása is, aminek figyelembevételével már tényadatokra épülve kell meghatározni a tényleges finanszírozási hiányt.²⁶

- Az ex ante számítás kétségtelen nagy előnye, hogy annak eredménye meghatározza az adható támogatás mértékét, és ezért a projekt eredményeinek hasznos élettartam alatti pénzügyi nyomon követésére nem kell a támogatást nyújtónak további erőforrásokat allokálnia.

Ugyanakkor az ex ante számításra akkor kerülhet sor, ha vannak „megalapozott előrejelzések”, amelyek alapján a számítás a projekt megvalósítása előtt elvégezhető. Ez a feltétel nemcsak a potenciális kedvezményezett oldaláról várja el a megfelelő számítások elkészítését, hanem a támogatást nyújtó oldaláról is igényel hozzáértést a hozzá benyújtott számítás megalapozottsága tekintetében. Természetesen külső, elismert szakértők által készített számítások az előbbi problémát áthidalhatják, de azok elkészítése további forrásokat igényel a pályázó részéről.

- Az ex post számítás a visszakövetelési mechanizmus révén a támogatási döntés után követel a támogatást nyújtótól szoros, a hasznos élettartam teljes időtartamára kiterjedő nyomon követést, és annak biztosítását, hogy a működési eredményt a nyújtott támogatás összegéig elvonják a kedvezményezettől.
- c) Vizsgálat tárgyát kell képezze annak az időtávnak a hossza, amelyre a hiányszámítás készül. Míg a megelőző programozási időszakban a CBA Guide meghatározott javasolt referencia időszakokat (jellemzően 10-30 évet)²⁷, addig a 2021-2027-es programozási időszakra frissített Vademecum már tájékoztató jellegűnek tekinti a szektoronkénti referencia időszakok meghatározását. Javasolja továbbá – az IPCEI gyakorlatához hasonlóan – a projektek gazdaságilag hasznos élettartamának figyelembevételét.²⁸

²⁶ Megjegyezzük, hogy a számviteli szempontok alapján meghatározott hasznos élettartam, melynek végén a visszakövetelési mechanizmus alkalmazható, gyakran hosszabb, mint az a 10 éves időszak, melyen belül (a támogatási döntés meghozatalától számítva) az Európai Bizottság ellenőrzési jogkörrel rendelkezik. A visszakövetelési mechanizmus alkalmazása ezért az akár több évtizedet is felölelő hasznos élettartamokra tekintettel számos gyakorlati kérdést vethet fel.

²⁷ CBA Guide 2.1 sz. tábla

²⁸ Vademecum 1. sz. tábla a 2014-2020, valamint a 2021-2027-es programozási időszakok közti különbségekről

A gyakorlatban a hasznos élettartam meghatározása, illetve a pótlási költségek hasznos élettartamon belüli kezelésének átgondolása szükséges, mivel egy összetettebb projekt esetén a különböző beruházási elemek hasznos élettartama eltérhet egymástól. A nagyobb értékű eszközök hasznos élettartam végéhez közeli cseréje, pótlása esetén a számítások torzításának elkerülése céljából érdemes az eszközre vonatkozó pénzáramokat kitolni a hasznos élettartam végére. Ha egy adott eszközt nem sokkal a hasznos élettartam vége előtt ki kell cserélni, akkor az eszköz pótlását, cseréjét a hasznos élettartam végére kell halasztani, azzal a feltételezéssel, hogy az adott eszköz éves karbantartási és javítási költségei növekednek a hasznos élettartam végéig. Így ezt a hasznos élettartam vége felé felmerülő pótlási költséget már nem veszik figyelembe a számítások során.

A Vademecum javaslata szerint az eszközök maradványértékét az általános számviteli értékcsökkenési kulcs figyelembevételével, tehát a hasznos élettartamra viszonyítva szükséges meghatározni.²⁹ Ilyen esetekben a számítás gyakran nem kalkulál a számviteli hasznos élettartam végi maradványértékkel, mint bevételi elemmel.

A pénzügyi elemzés torzításának elkerülése érdekében, illetve egyes infrastrukturális projektek több évtizedes hosszúságú hasznos élettartamára tekintettel, az elemzés infláció figyelembevétele nélkül készülhet el.

- d) A hiányszámítás során alapvetően a kedvezményezettnél felmerülő pénzáramokat vehetik figyelembe, azaz az értékcsökkenést, a tartalékokat, az árakra ható és előre nem látható eseményeket, valamint az egyéb számviteli tételeket nem. Emiatt átgondolást igényel például, hogy figyelembe vehető-e (az elszámolható, és így támogatásra igényt tartó költségek között) a beruházási projekteknél jellemző tartalékkeret.
- e) A közvetlen (tőke-, jövedelem- vagy egyéb) adókkal jellemzően nem lehet számolni a projekt jövedelmezőségének megállapítása során. Az adókat csak a pénzügyi fenntarthatóság ellenőrzése szempontjából érdemes és szükséges figyelembe venni, ugyanakkor ezek a pénzügyi jövedelmezőség kiszámítására (melynek során jellemzően az adózás előtti eredményből indulnak ki) nincs hatással. Ennek oka az adójogszabályok összetettsége és időbeli/térbeli változékonysága.
- f) Infrastrukturális projekteknél külön vizsgálat tárgyát kell képezze, hogy amennyiben a beruházó és az üzemeltető eltérő jogi személy, miként és mely pénzáramokat szükséges figyelembe venni: mi minősül ilyen esetekben bevételnek, szükség vagy lehetőség van-e konszolidációra?
- g) A számításokat jelenértéken kell elvégezni. A jelenértékszámítást – mivel jellemzően a támogatási igény részét kell, hogy képezze – a támogatási kérelem benyújtásának időpontjára (évére) szükséges elkészíteni. Ez összhangban áll azzal a gondolatmenettel, hogy a projektről szóló döntés meghozatalához már rendelkezésre kell állnia a megtérülést alátámasztó dokumentációnak.

²⁹ Vademecum 23. oldala alapján

Az alkalmazandó diszkontráta a csoportmentességi rendelet jogcímeinek alkalmazásakor, illetve más, az Európai Bizottság által jóváhagyott, előzetes bejelentési kötelezettség alá eső projektek esetében.

A csoportmentességi rendelet egyes cikkeinek³⁰ megfogalmazásában eltérés adódik abban, hogy a kedvezményezett realizálhat-e észszerű nyereséget. Ez közvetlen befolyással van az alkalmazandó diszkontráta mértékére, mivel a nyereség a számítások során a diszkontrátán keresztül realizálódhat.

A Bizottság informális álláspontja alapján a kedvezményezett – a megfelelő diszkontráta kiválasztásával – akkor is megtarthat észszerű nyereséget, ha azt a csoportmentességi rendelet külön nem nevesíti. Az elemzés során ezért az egyik adekvát diszkontrátának itt is a WACC tekinthető.

A WACC számítása azon állami vagy önkormányzati entitások esetén, amelyeknek a működése és finanszírozása jellemzően kívül esik az állami támogatások hatályán (pl. iskola, polgármesteri hivatal), vagy az alapl működésüktől eltérő célú projekt megvalósítását tervezik, szintén felvet néhány technikai kérdést.

A WACC számítására egy állami szereplő által megvalósítani tervezett, jövedelemtermelő és ezért az állami támogatási szabályok hatálya alá eső, helyi infrastruktúra fejlesztését célzó projekt esetében a következő példa hozható:

2. táblázat - WACC mintaszámítás

WACC számítás	
Saját tőke költség számítás (Cost of equity)	
10 éves államkötvény referencia hozama (risk free rate)	4,75%
Piaci kockázati prémium (Market prémium)	4,82%
Béta	0,672
Alacsony kapitalizáltságú társaságok extra kockázati prémium	0,00%
Saját tőke költség	7,99%
Hitelköltség	0,00%
Tőkestruktúra	
Saját tőke arány	100,00%
Idegen tőke arány	0,00%
Súlyozott tőkeköltség	7,99%

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

³⁰ A csoportmentességi rendelet 53. cikk (A kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító támogatás) (6) és (7) pontja például kimondja, hogy az infrastruktúra üzemeltetője, illetve a működési támogatás kedvezményezettje észszerű nyereséget tarthat meg. Az 56. cikk (Helyi infrastruktúrára irányuló támogatás) (6) pontja ugyanakkor nem nevesíti az észszerű nyereséget, mint szám.

A 2. táblázatban szereplő értékek a következőket takarják:

- A magyar társaságokhoz tartozó kockázatmentes hozam meghatározásához az értékelés időpontjában Magyarországon elérhető hosszú távú (10 éves) állampapír referenciahozama szolgált alapul, amely 4,75% volt.
- Az üzleti érték meghatározásához szükséges magyar piaci kockázati prémium értéke 4,82% volt (forrás: Damodaran).
- A kapcsolódó iparági béta értéke az európai Real Estate (Operations & Services) területén működő vállalatok átlaga alapján 0,672 (forrás: Damodaran).

Tekintettel arra, hogy nem egy adott tőzsdei vállalatra vonatkozó, hanem egy ipárgspecifikus kalkuláció készült, az 1. számú táblázatban bemutatott számítás az alábbiak szerint feleltethető meg a WACC általános számítási képletének:

- A számítás során az adótényezőt (**T**) az iparági jövedelmezőség megállapításának céljából fakadóan nem veszik figyelembe.
- A tőkestruktúra 100%-ban saját tőkéből épül fel, a tőkestruktúrán belül a hitelből történő finanszírozás aránya nulla. Ennek következtében az **re** mutató értéke is, valamint így a képletben szereplő **rET** × **E/V** értéke nulla, azaz nem befolyásolja a WACC mutató értékét.
- A képletben alkalmazott saját tőke költsége megadható az alábbiak szerint:

Saját tőke költsége

= kockázatmentes megtérülési ráta (10 éves államkötvény referencia hozama)
 + **béta** × piaci megtérülési ráta (kockázati prémium
 + *alacsony kapitalizáltságú extra kockázati prémiuma*)

- A WACC számítása során – szintén projektgazda működési formájára tekintettel - nem alkalmazták az alacsony kapitalizáltságú társaságokhoz kapcsolódó extra kockázati prémiumot (az értékpapírban kifejeződő kötelezettség nem teljesítésének kockázata, vagyis annak a valószínűsége, hogy a kötelezett – általában az értékpapír kibocsátója vagy a hiteladós – nem teljesít az értékpapírban szereplő feltételeknek megfelelően).

Nem a WACC azonban az egyetlen alkalmazható ráta. A Vademecum értelmében amennyiben egy pénzügyi elemzés során teljesítménymutatókat alkalmaznak, a tagállamok szabadon felmérhetik a saját ország- és/vagy ágazatspecifikus pénzügyi diszkontrátá(ka)t. Ennek hiányában nemzeti iránymutatások és az állami támogatási szabályok figyelembevétele ajánlott.

A megfelelő diszkontkamatláb meghatározásához ezért az alábbi módszerek állhatnak még rendelkezésre:

- A csoportmentességi rendelet 2. cikk 142. pontja alapján az ésszerű nyereséget az érintett ágazatra vonatkozó jellemző nyereségre tekintettel kell meghatározni. Az ágazatra jellemző nyereséget benchmark adatok figyelembevételével (megfelelő alátámasztó dokumentáció birtokában) vagy elvárt tőke megtérülési mutató (súlyozott átlag tőke költség, WACC) alkalmazásával lehet meghatározni.
- A csoportmentességi rendelet 2. cikk 142. pontjának második mondata továbbá egy általános módszer (ún. „safe harbour”) alkalmazására is lehetőséget ad, melynek értelmében az olyan tőke megtérülési rátát ésszerűnek kell tekinteni, amely nem haladja meg a releváns swap kamatláb 100 bázisponttal növelt összegét.³¹
- A Bizottság ajánlása alapján a 2021-2027 programozási időszakban a pénzügyi elemzések elvégzésekor a teljesítménymutatók számítását a tagállamok saját ország- és/vagy ágazatspecifikus diszkont kamatlábainak használatával végezhetik el.
- Nemzeti iránymutatások hiányában az állami támogatási szabályok figyelembevétele (azaz elsősorban a referenciaráta) az ajánlott.

Jelentős eltérés mutatkozik időben és projekt típusonként abban, hogy a Bizottság az engedélyezésre bejelentett támogatásokból megvalósuló projektek esetén milyen diszkontláb alkalmazását fogadja el. Míg az IPCEI projekteknél a cikk első részében bemutatottaknak megfelelő WACC számítása és alkalmazása szükséges, addig más esetekben további módszertani alternatívák is kínálkoztak. A Bizottság nem minden esetben fogadta el például az alacsony kapitalizáltárságú társaságokhoz kapcsolódó extra kockázati prémium alkalmazhatóságát. A 2014-2021 közötti időszakban ugyanakkor elfogadta egy 4%-os diszkontráta alkalmazását egyes infrastrukturális projektek esetén a realizált eredmény diszkontálására.³² A Bizottság által korábban kiadott, azonban jelenleg a Versenyjogi Főigazgatóság honlapján már nem elérhető, a csoportmentességi rendelet gyakran ismételt kérdései³³ 255. pontja figyelembevételével a csoportmentességi rendelet 56. cikke alapján nyújtott, helyi infrastrukturális beruházásoknál (kiterjesztett

³¹ A vonatkozó swap kamatlábokról és az alkalmazandó számítási módszertana kapcsán A referencia-kamatláb és a leszámítolási kamatláb megállapítási módjának módosításáról szóló (2008/C 14/02) bizottsági közleményben foglaltak az irányadók.

³² A Bizottság Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra, a Kohéziós Alapra, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapra és az Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó közös rendelkezések megállapításáról, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra és az Európai Tengerügyi és Halászat Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról szóló 1303/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet kiegészítéséről szóló 480/2014/EU felhatalmazáson alapuló rendeletének (2014. március 3.) (17) pontjában meghatározott diszkontráta a programozási ciklusban 4% volt.

A 20. lábjegyzetnek megfelelően a 4%-os diszkont ráta alkalmazásával került sor az SA.46378 számú bizottsági döntés meghozatalára is (Hungary Modernisation of Debrecen International Airport)

³³ General Block Exemption Regulation (GBER) Frequently Asked Questions” Date of publication: Q&A to Articles 1 to 35: July 2015 Q&A to Articles 36 to 58: March 2016

értelmezéssel az összes kapcsolódó csoportmentességi jogcímnél) is alkalmazható volt. A jelenlegi programozási időszakra vonatkozóan ilyen érték meghatározására nem került sor, így a 4%-os diszkontrátát a csoportmentességi jogcímeknél már nem javasolt alkalmazni.

A jelen cikkben foglaltak is megvilágítják, hogy bár az olyan alapelvek szintjén, mint a diszkontált cash flow módszertan alkalmazása, illetve a súlyozott átlagos tőke költség alkalmazása, jelentős a konszenzus, az egyes állami támogatási jogcímelek, illetve a konkrét projektek ismeretében számos gyakorlati szempontra kell figyelemmel lenni és egyedi, alátámasztható módszertant kidolgozni.

TOVAGYŰRŰZŐ HATÁS A KÖZÖS EURÓPAI ÉRDEKEKET SZOLGÁLÓ FONTOS PROJEKTEK ESETÉBEN

FARKAS Flóra¹

Tárgyszavak: közös európai érdeket szolgáló fontos projektek, IPCEI projekt, project portfolio, tovagyrűző hatás, spillover effect

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) a közös európai érdeket szolgáló fontos projektek végrehajtását előmozdítani hivatott állami támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló közleménye² (a továbbiakban: IPCEI közlemény) definiálja a közös európai érdeket szolgáló fontos projektek (továbbiakban: IPCEI projekt) fogalmát. Eszerint ezek a projektek kiemelkedő mértékben hozzájárulhatnak a fenntartható gazdasági növekedéshez, a munkahelyteremtéshez, a versenyképesség növeléséhez az uniós ipar és gazdaság tekintetében. Ezen felül megerősíthetik az Unió nyitott stratégiai autonómiáját azáltal, hogy határokon átnyúló együttműködés révén lehetővé teszik az áttörést jelentő innovációs és infrastrukturális projektek megvalósulását, amelyek pozitív tovagyrűző hatásokkal járnak a belső piacra és a társadalom egészére nézve.³

Az IPCEI közlemény rögzíti azokat a szempontokat, melyek mentén a Bizottságnak vizsgálnia kell az IPCEI projekteket. Ezen kritériumok között szerepel a tovagyrűző hatás (*spillover effect*) követelménye, mellyel részletesebben jelen cikk foglalkozik.⁴

A tovagyrűző hatás követelményének lényege, hogy a támogatandó projekt tényleges haszna, illetve előnyei az érintett ágazaton túlmenően, az egész európai gazdaság és a társadalom szélesebb körében is megjelenjenek, azaz a projekt hatásai túlmutassanak az azt megvalósító vál-

¹ Farkas Flóra a Miniszterelnökség Támogatásokat Vizsgáló Irodájának (TVI) munkatársa. A cikkben megjelenő vélemény nem tekinthető a TVI hivatalos álláspontjának.

² A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek végrehajtását előmozdítani hivatott állami támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségének elemzési kritériumairól szóló bizottsági közlemény (2021/C 528/02), HL C 528/10, 2021.12.30., 10. o.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC1230\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021XC1230(02)&from=EN)

³ IPCEI közlemény (2) pont

⁴ A cikkhez forrásként szolgáltak az INFORMAL GUIDANCE ON SPILLOVER EFFECTS és az Important Project of Common European Interest (IPCEI) on Microelectronics - Non-paper on "Spillover effects" elnevezésű dokumentumok. (https://www.mise.gov.it/images/stories/documenti/allegati/Informal_Guidance_on_Spillover_Effects.pdf; [ami-hydrogen-non-paper-spillover-effects.pdf](https://www.fgov.be/ami-hydrogen-non-paper-spillover-effects.pdf) (fgov.be)) Letöltés dátuma: 2022.08.26., 2022.09.05.

lalkozásokon. Mindez olyan pozitív tovagyrűző hatások révén valósul meg (köztük az értéklánc különböző szintjeire, illetve a beszerzési és az értékesítési piacokra gyakorolt rendszer-szintű hatások, az egyéb ágazatokban jelentkező alternatív felhasználás vagy modális váltás formájában), amelyeket egyértelműen, konkrétan és azonosítható módon kell meghatározni.⁵

Ezekből az IPCEI közleményben szereplő elvekből következik, hogy a tovagyrűző hatásokat azonosítani kell:

- a részt vevő tagállamokon túlmenően (európai gazdaság vagy társadalom),
- a támogatás kedvezményezettjein túlmenően (nem korlátozódnak a vállalkozásokra), illetve
- azo(ko)n az ágazat(ok)on túlmenően, amely(ek)ben a támogatás kedvezményezettjei tevékenykednek (nem korlátozódnak az érintett ágazat(ok)ra).

E három dimenzió mindegyikében be kell mutatni a tovagyrűző hatásokat. Emellett a tovagyrűző hatásoknak pozitívnak kell lenniük (azaz nem érinthetik negatívan a részt nem vevő tagállamokat, vállalkozásokat vagy ágazatokat), és pontosan meg kell határozni őket (konkrét és azonosítható módon).

Megjegyzendő, hogy a K+F+I iránymutatás⁶ – bár más összefüggésben – szintén említi a tovagyrűző hatás fogalmát.⁷ Az iránymutatás és az azon alapuló gyakorlat tehát hasznos fogódzkodót nyújthat annak biztosítása szempontjából, hogy az IPCEI projekteknek a közvetlen résztvevőkön túlmutató hatásai is legyenek. Az iránymutatás ugyanis többek között többször említi a „terjesztés” fogalmát, utalva alatta az oktatásra, a közzétételre vagy a tudástranszferre. A terjesztésnek széles körűnek kell lennie, ami akkor valósul meg, ha az nem kizárólagos, azaz megkülönböztetés-mentes alapon történik, például nyílt hozzáférésű adatbázisok vagy publikációk révén. A szellemi tulajdonjogok esetében a hozzáférést piaci feltételek mellett, nem kizárólagos licencek útján kell biztosítani harmadik feleknek. Ugyancsak a terjesztés fogalma alá tartozik a vonatkozó gyakorlat értelmében PhD hallgatók támogatása, illetve olyan ismeretterjesztő tevékenységek, mint konferenciák, nyilvános előadások, workshopok és televíziós interjúk.⁸

Fontos ugyanakkor hozzátenni, hogy bár a K+F+I iránymutatás szabályai és gyakorlata a terjesztési tevékenységek megválasztásának és vállalásának szempontjából inspirációt jelenthetnek, ezeket nem lehet teljes egészében alapul venni az IPCEI projektek esetében. Hiszen az IPCEI közlemény más vezérelveket követ, mint egy iránymutatás, követelményei nyilvánvalóan szigorúbbak egyrészt az IPCEI általános logikája miatt, másrészt amiatt, hogy a projektek

⁵ IPCEI közlemény (18) pont

⁶ A kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz nyújtott állami támogatások keretrendszeréről szóló bizottsági közlemény (2014/C 198/1), HL C 198/1, 2014.06.27., 1.o.

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0627\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0627(01)&from=EN)

⁷ A kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz nyújtott állami támogatások keretrendszeréről szóló bizottsági közlemény 49. pontja

⁸ SA.39457 (2015/N) – United Kingdom – Aid to Reaction Engines Limited határozat (42)-(47) bekezdése

https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=3_SA_39457

a lehető legmagasabb támogatási intenzitással, akár 100%-ban is támogathatók, és nemzetközi visszhangjuk jelentős.

Az IPCEI projektek – azok széles körű jellege, valamint a résztvevő és egyéb érintett partnerek sokfélesége miatt – túlmutatnak egy „szokásos” K+F kezdeményezésen, így magasabb szintű szempontrendszernek kell megfelelniük.

A Bizottság az IPCEI projektek esetében a tovagyrúzó hatás követelményének értékelésekor többek között azt vizsgálja, hogy milyen jellegű és hatókörű terjesztési tevékenységeket mutatnak be a bejelentési dokumentációban, illetve azt, hogy azok valóban hozzájárulnak-e a projekt egészéből közvetlenül eredő tovagyrúzó hatások kialakulásához.

Fontos megjegyezni, hogy az esetleges makrogazdasági hatások – pl. munkahelyteremtés, környezeti előnyök – nem minősülnek tovagyrúzó hatásnak, ezeket az IPCEI projekt uniós célkitűzésekhez való hozzájárulására vagy az IPCEI projekt jelentőségére vonatkozó szakaszok részeként érdemes bemutatni.

Az IPCEI projektben résztvevők közös bejelentésének részét képező egyedi projektleírások lényeges eleme a *projekt portfólió*, melyben a vállalkozások saját projektjükéről adnak részletes leírást. Ebben mutatják be a tervezett projekt műszaki oldalát, finanszírozását, az IPCEI közlemény szabályainak való megfelelését, illetve a tovagyrúzó hatás követelménye teljesülésének mikéntjét.⁹

A projekt közvetlen résztvevőinek¹⁰ egyrészt vállalati szinten, másrészt az úgynevezett átfogó leírásban (chapeau text vagy Chapeau) is kötelezettséget kell vállalniuk (ebben a szakaszban még dokumentumokkal való igazolás nélkül) arra, hogy megvalósítják a tervezett és bemutatott terjesztési tevékenységeket. A vállalt kötelezettségek végrehajtását a tagállami hatóságok delegáltjaiból álló testület ellenőrzi, követi nyomon, és ezen tevékenységekről az IPCEI-ről szóló éves általános jelentésekben, illetve a résztvevő tagállamok által a Bizottságnak benyújtott éves jelentésekben számolnak be.¹¹

A vállalkozásoknak konkrétan be kell mutatniuk, illetve ki kell dolgozniuk

- a) a kutatás szellemi tulajdonjoggal nem védett eredményeinek terjesztési tevékenységeit,
- b) a kutatás szellemi tulajdonjoggal védett eredményeinek terjesztési tevékenységeit,

⁹ Részletekért lásd Ambrusz Ákos: A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek uniós állami támogatási szabályai című tanulmányt ugyanebben a számban.

¹⁰ „Közvetlen partnernek azok a vállalkozások tekintendők, melyek az IPCEI közlemény alapján részesülnek támogatásban, részt vesznek az IPCEI projekt bejelentéséhez szükséges dokumentumok kidolgozásában, és más közvetlen (vagy közvetett) partnerekkel együttműködve hozzájárulnak az IPCEI integrációjához, kötelezettséget vállalva arra, hogy a projekt keretében aktívan végeznek tovagyrúzó hatást kiváltó tevékenységeket.” Ambrusz Ákos: A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek uniós állami támogatási szabályai című tanulmány

¹¹ IPCEI közlemény (52) pont „A projekt kivitelezése során rendszeresen jelentéseket kell készíteni. Adott esetben a Bizottság utólagos értékelés elvégzését kérheti.”

- c) az első ipari hasznosítás (first industrial deployment, FID) szakasza során végzett terjesztési tevékenységeket, és
- d) az érintett ágazaton kívüli terjesztési tevékenységeket.

A kutatás szellemi tulajdonjoggal nem védett eredményeinek disszeminációja

Az IPCEI-ben részt vevő vállalkozásoknak be kell mutatniuk, hogy a terjesztési tevékenységük az IPCEI következményeként miként növekszik – szembeállítva azt egy IPCEI nélküli forgatókönyvvel. Itt olyan mutatószámok jeleníthetők meg – az IPCEI projekt nélküli és az IPCEI projekt megvalósítása alatt kitűzött éves célértékek feltüntetésével együtt – mint például

- a) az iparági publikációk,
- b) konferenciákon való előadások és prezentációk,
- c) végső felhasználókkal való együttműködések,
- d) vállalaton belüli események (szemináriumok, workshopok),
- e) konferenciákon való kiállítások,
- f) külső események,
- g) doktori tanulmányok finanszírozása,
- h) mester képzés diplomamunkájának finanszírozása,
- i) egyetemi tanszékek finanszírozása.

A konferenciákon, vásárokon, kiállításokon és egyéb külső eseményeken való részvétel vállalásának kellően konkrétan (megjelölve a rendezvény nevét is) és számszerűsíthetőnek kell lennie. A vállalkozásoknak ismertetniük kell azt is, hogy az adott rendezvényen közreműködőként vesznek-e részt (kutatásuk típusának és eredményeinek bemutatásával), avagy az esemény szervezőjeként. Az ad hoc jelleggel szervezett eseményeket, melyek megrendezésére az IPCEI projekt következtében kerül sor, a Bizottság általában kedvezően értékeli.

A Chapeau-ban egy átfogó listát kell adni a különböző projekt portfóliókban részletezett valamennyi eseményről, azok témáiról és a közreműködő vagy résztvevő vállalatok nevééről. Ezen túlmenően a Chapeau százalékos és összesített formában is rögzíti, hogy a vállalatok az ilyen eseményeken milyen arányban vesznek részt tagállamukon belül és kívül.

Ugyanez vonatkozik az iparági szövetségeken belül vagy azok által (Európa-szerte és nem csupán a résztvevő tagállamokban) szervezett workshopokra és szemináriumokra, valamint a közvetlen partnereknek a megszerzett készségek és információk megosztását célzó különböző klaszterekben való részvételére is.

Ki kell emelni a közvetlen partnerek akadémiai és kutatási szervezetekkel történő együttműködéseit, melyeknek szintén konkrétan és számszerűsíthetőnek kell lenniük – mind nemzeti,

mind nemzetközi szempontból. A Chapeau-ban fel kell sorolni valamennyi ilyen szervezetet, az egyes együttműködésben résztvevő közvetlen partnereket, illetve az együttműködések rövid leírását. Emellett a Chapeau-ban százalékos és összesített formában ugyancsak rögzíteni szükséges, hogy a vállalatok az ilyen együttműködésekben milyen arányban vesznek részt tagállamukon belül és kívül.

A tudományos publikációk esetében a Chapeau-nak szintúgy tartalmaznia kell azok tételes listáját az érintett folyóiratok címével együtt.

A doktori tanulmányok, mesterképzések és az egyetemi tanszékek finanszírozása esetében a Chapeau-nak részletesen ismertetnie kell a finanszírozással érintettek körét, az érintett terület rövid bemutatását, valamint azt is, hogy a finanszírozás túlmutat-e a támogatott vállalat tagállamán.

A kutatás szellemi tulajdonjoggal védett eredményeinek disszeminációja

Szükséges, hogy nemcsak a közvetlen partnerek, hanem az ipar valamennyi résztvevője erőfeszítéseket tegyen annak biztosítására, hogy a szellemi tulajdonjogok által védett tudást és eredményeket a szokásos vevőkörükön és a szokásos szellemi tulajdonjogi megállapodásokon túlmenően is megosszák az adott értékláncon és az egész Unión belül. A tagállamoknak tisztázniuk kell, hogy a szellemi tulajdonjogok által védett ismeretek hogyan lesznek hasznosak/hasznosíthatók más, az IPCEI-n kívüli vállalkozások számára. A szellemi tulajdonjogok által védett technológiához való hozzáférést a lehető legnagyobb mértékben az úgynevezett FRAND feltételek¹², azaz tisztességes, ésszerű és hátrányos megkülönböztetéstől mentes feltételek szerint kell biztosítani.

A közvetlen partnerek többek között vállalhatják, hogy valamennyi Európán belüli érdekelt félnek (például partner vállalkozások, ügyfelek, felhasználók, kkv-k) nem kizárólagos licenciat adnak K+F eredményeikre piaci áron a FRAND feltételek mellett. Ugyanez érvényes arra az esetre, ha szabadalom létrehozása mellett döntenek a résztvevők.

Bizonyos esetekben a közvetlen partnerek partnerséget vagy közös vállalatot/vegyesvállalatot hozhatnak létre bizonyos projektekhez, illetve a szellemi tulajdon felhasználása (például kutatási projektek végrehajtása, megvalósítása) érdekében együttműködésre léphetnek felsőoktatási intézményekkel, kutatási és innovációs célú szervezetekkel.

A közvetlen partnereknek ezen túlmenően lehetőségük van titoktartási megállapodást kötni a szellemi tulajdon más felhasználóival – például kkv-kkal a prototípusok tesztelése céljából.

A szellemi tulajdonjoggal védett eredmények felhasználása szabványok kidolgozásához is vezethet.

¹² fair, reasonable and non-discriminatory conditions

Az első ipari hasznosítás fázisában végzett disszemináció

A szellemi tulajdonjogok oltalma alatt álló kutatási eredményekhez hasonlóan az első ipari hasznosítás során is többféle terjesztési tevékenység vállalható.

A közvetlen partnerek együttműködhetnek kkv-kkal, kutatási és technológiai szervezetekkel, induló vállalkozásokkal és más közvetett partnerekkel a know-how cseréje/tudástranszfer és egyéb – a projektötlet kidolgozását, az első eredmények validálását, új megoldások bevezetését – támogató tevékenységek érdekében. Ahol ez lehetséges, megfontolandó azon – akár a partner szokásos hatókörén kívül eső – vállalkozásoknak a kiszolgálása, amelyek vevőként kívánnak fellépni, függetlenül azok méretétől (tekintve, hogy a kisebb méretű potenciális vásárlók elutasítására gyakrabban kerül sor). A partnerek mellett kidolgozhatnak szabványokat a kkv-k és az induló vállalkozások számára.

Továbbá a nyílt infrastruktúra használatára vonatkozó politika keretében a partnerek hozzáférést biztosítanak a kkv-k, kutatási és technológiai szervezetek, induló vállalkozások számára, illetve ide tartozik az érdekérvényesítésnek, a kutatásnak, a prototípusok tesztelésének vállalása is.

Lehetőség van együttműködésre tudományos intézetekkel is a kutatási eredmények validálása, képzés szervezése és kutatási szerződések biztosítása céljából, valamint az európai beszállítókkal, fogyasztókkal és újrahasznosító vállalatokkal visszacsatolás, know-how megosztás, tesztelés, adatgyűjtés és mintavétel érdekében.

Fentiekén kívül megfontolandó terjesztési tevékenység a laboratóriumi kapacitásokhoz, gyártási létesítményekhez való hozzáférés biztosítása piaci feltételek mellett, valamint termék- és szoftvertervezési készletek biztosítása a kisebb tervezőcégek számára.

Szintén az első ipari alkalmazás fázisában van lehetőség a résztvevő partnereken és a szokásos vevőkörön túlmutató pozitív hatást eredményező terjesztési tevékenységekről, intézkedésekről, valamint a tesztelési szakasz eredményeiről szóló, időszerű tájékoztatás nyújtására.

A célzott ágazaton kívüli disszemináció

Ahogy arról korábban már szó esett, az IPCEI projekt előnyeinek túl kell mutatnia az érintett ágazaton, valamint szélesebb körű jelentőséggel és alkalmazással kell bírnia az európai gazdaságban. Az ágazaton kívüli terjesztési tevékenységeket is kellően konkrét és azonosítható módon kell bemutatni a Chapeau-ban.

Ilyen tovagűrűző hatásként említhetők az IPCEI projekt eredményeihez kapcsolódó új projektek. Az akkumulátorokról szóló IPCEI előzetes bejelentésének részeként a projekt portfóliók például a következő – az akkumulátorok értékláncán kívüli – alkalmazási területeket mutatták be a tovagűrűző hatás potenciáljaként: erőművek, orvosi alkalmazások, távközlési ipar, high-

tech iparágak, gyógyszeripar, erdészet és mezőgazdaság, bányászat, élelmiszeripar, nyersanyagszállítók és vegyipar.¹³

A terjesztési tevékenységek projekt portfólióban bemutatandó listája a mellékletben található táblázatok használatával kellő részletességgel elkészíthető.

Összegzés

Az IPCEI projektek IPCEI közleményben meghatározott fogalmából is következik, hogy a Bizottság kizárólag olyan projektek megvalósítását engedélyezi ezen formában támogatni, melyek keretében a résztvevő kedvezményezett vállalkozások valamennyien kellően konkrét vállalásokat tesznek a projektekből származó előnyök és eredmények terjesztésére.

Általánosságban a széles körű terjesztés biztosítására a rendelkezésre álló legjobb megközelítéseket és módszereket kell mérlegelni, figyelembe véve az IPCEI közleményben meghatározott három szintet (tagállamok, vállalkozások, ágazatok).

Hangsúlyozandó, hogy a pozitív tovaggyűrűző hatásokat biztosító valamennyi konkrét kezdeményezést világosan meg kell határozni, például a mérföldköveket, a teljesítménymutatókat és a jelentéstételi szabályokat kellően meg kell fontolni és ki kell dolgozni a bejelentés dokumentumai között szereplő projekt portfóliókban. Ez azt is jelenti, hogy a vállalkozások szintjén elengedhetetlen, hogy a vállalások konkrétak és számszerűsítettek legyenek (pl. „együttműködés egyetemekkel” helyett meg kell adni, hogy melyik egyetemmel, milyen témában, hányszor, milyen keretek között kerül sor az együttműködésre, ellenkező esetben a Bizottság nem fogja jóváhagyni a támogatást).

A K+F eredmények terjesztése különböző formákban valósulhat meg:

- a bevett nemzetközi konferenciákon való részvétellel, a tagállamok (a bejelentő tagállamokon túl) és az érintett ágazatok széles körű lefedettségének biztosításával, a földrajzi egyensúlyt is figyelembe véve;
- célzott tájékoztató rendezvények, például roadshow-k szervezésével, amelyek a kkv-kat is megcélozzák;
- tudományos és a szélesebb közönséget célzó kiadványokkal;
- a szakmai szövetségek, kereskedelmi kamarák és más közvetítő testületek bevonásával, többek között uniós szinten is;

¹³ „Battery I.” projekt: SA.54793 (2019/N), SA.54809 (2019/N), SA.54794 (2019/N), SA.54801 (2019/N), SA.54806 (2019/N), SA.54808 (2019/N), SA.54796 (2019/N) egybefoglalt bizottsági határozatok (180) bekezdés https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/202231/SA_54793_209F3582-0000-CD68-A9BA-FBE38B798191_321_1.pdf

- a kutatószervezetek (a projektben közvetlenül részt vevő szervezeteken túl) és a tudományos közösség aktív bevonásával, a PhD-képzés szponzorálásával;
- az eredmények népszerűsítésével a szabványügyi testületek keretében;
- a szellemi tulajdonjogok által védett eredményekhez és technológiákhoz való hozzáféréssel olyan feltételek mellett, amelyek a lehető legjobban igazodnak az elismert tisztességes, ésszerű és megkülönböztetésmentes (FRAND) feltételekhez, figyelembe véve a különböző ágazatokban történő felhasználás megkönnyítésének szükségességét is.

Melléklet

1. táblázat - A vállalkozás projektje szempontjából releváns tovagyrúzó hatások

Határokon átnyúló terjesztési tevékenységek és tovagyrúzó hatásaik											
Terjesztés típusa	Leírás ¹⁴	Hol valósult meg? ¹⁵	Mikor valósult meg?	Célközön-sége	IPCEI által indukált / erősített hatás	A haszon / előny igazolása	Hogyan kerül finanszírozásra?	Mutatószámok			
								IPCEI nélkül (A)	IPCEI-vel (B)	B-A	SMART ellenőrzési eszközök
1. A szellemi tulajdonjog által nem védett kutatási eredmények terjesztési tevékenységei											
Oktatás és képzés											
PhD hallgatók szponzorálása											
Posztdoktori képzések, egyetemi tanszékek finanszírozása											
Kommunikációs tevékenységek ¹⁶											
Szakmai szövetségek, kereskedelmi kamarák és egyéb közvetítő szervek bevonása											
Egyéb											
2. A kutatás szellemi tulajdonjoggal védett eredményei terjesztési tevékenységei											
FRAND-feltételek vállalása											
Egyéb											
3. Terjesztési tevékenységek a FID fázisban											
Hozzáférés biztosítása a tesztesési platformokhoz											
Az ágazaton kívüli alkalmazás előmozdítása új termékek/szolgáltatások létrehozása érdekében											
Egyéb											
4. Egyéb											

Forrás: a Bizottság útmutatója alapján a szerző szerkesztése

¹⁴ Érintett szervezet téma, stb.

¹⁵ Érintett tagállam

¹⁶ Publikációk, konferenciák, közösségi média-jelenlét

2. táblázat - Együtműködésekből eredő tovagűrűző hatások

Az IPCEI-partnereken kívüli partnerekkel való határokon átnyúló együtműködésen keresztül tovagűrűző hatások									
Partner (név, tagállam)	Tipusa (jogi személy, kkv, egyetem)	A tényleges együtműködés és az egyes partnerek hozzájárulásának részletes leírása (ki mit csinál és miért?)	Időtartam	Ki viseli a kockázatot?	Ki mit finanszíroz?	Az eredmények tulajdonjogára és felhasználására vonatkozó szabályok leírása (beleértve a szellemi tulajdont)	Hogyan kapcsolódik ez az együtműködés az IPCEI-hez és miért szükséges az IPCEI-hez, nevezetesen az IPCEI célkitűzéseéhez	Együtműködési kategóriák (IPCEI indukált, IPCEI továbbfejlesztett)	A benyújtott bizonyítékok

Forrás: a Bizottság útmutatója alapján a szerző szerkesztése

EGY KÖZÖS EURÓPAI ÉRDEKET SZOLGÁLÓ FONTOS PROJEKT BIZOTTSÁGI JÓVÁHAGYÁSA – AZ IPCEI-MIKROELEKTRONIKA

MEDGYESI Ádám¹

Tárgyszavak: közös európai érdeket szolgáló fontos projekt, IPCEI, mikroelektronika, összeegyeztethetőség, bizottsági bejelentés

Az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés b) pontja alapján a belső piaccal összeegyeztethetőnek tekinthető valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt (Important Project of Common European Interest, a továbbiakban: IPCEI) megvalósításának előmozdítására nyújtott támogatás. Az IPCEI-k jelentős mértékben járulhatnak hozzá az uniós ipar és gazdaság növekedéséhez, versenyképességének javulásához, a munkahelyteremtéshez, továbbá lehetővé teszik a tudás, a szakértelem, a pénzügyi források és a gazdasági szereplők határokon átívelő együttműködését az Európai Unió egész területén.² E projektek jellemzője, hogy több tagállam valósítja meg őket, és hatásaik az adott tagállamok területén, de az érintett ágazaton és vállalkozásokon is túlmutatnak.

Ezen projekteket 2014-et megelőzően az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) egyedileg, az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdés b) pontja alapján hagyta jóvá. 2014-ben azonban a Bizottság egy önálló közleményben (a 2014-es közlemény a továbbiakban: Közlemény) foglalta össze e támogatások nyújtásának feltételeit.³ Bár azóta a Közlemény átesett egy ráncfelvarráson, melynek eredményeként 2022. január 1-jétől már felülvizsgált szabályok vannak hatályban. Ezt Ambrusz Ákos jelen számban olvasható, *A közös európai érdeket szolgáló fontos projektek uniós állami támogatási szabályai* címet viselő cikke mutatja be részletesen. Tekintettel arra, hogy a felülvizsgált szabályok ezidáig jóváhagyott projektek nyilvánosan nyilvánosan még nem elérhetőek, a Közleménynek való megfelelés a korábbi határozatok alapján vizsgálható.

A Közlemény alapján az első előbejelentésre (a bejelentési eljárás informális, nem hivatalos szakasza) 2016 októberében került sor: Németország, az Egyesült Királyság, Olaszország és Franciaország a mikroelektronika területén megvalósítandó IPCEI projektet (a továbbiakban: IPCEI-Mikroelektronika) jelentettek be a Bizottság részére. A négy tagállam a teljes projektre 2024-ig összesen 1,75 milliárd euró támogatást kíván nyújtani a résztvevő 29 közvetlen partner

¹ A szerző a Miniszterelnökség Támogatásokat Vizsgáló Irodájának (TVI) munkatársa. A cikkben megjelenő vélemény nem tekinthető a TVI hivatalos álláspontjának.

² https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/legislation/modernisation/ipcei_en

³ Staviczky Péter in: Állami támogatások, Nyikos Györgyi (szerk.) 221. o.

részére. A közvetlen résztvevők nagyszámú közvetett partnerrel, például kutatószervezetekkel vagy kis- és középvállalkozásokkal (kkv-k) közösen hajtanak végre akár határokon átívelő együttműködések.⁴ Az IPCEI-Mikroelektronikához Ausztria 2020. március 4-én bejelentés útján három kiegészítő projekttel csatlakozott. Jelen cikk bemutatja az IPCEI-Mikroelektronika támogatását jóváhagyó bizottsági határozaton⁵ keresztül, hogy hogyan lehet megfelelni a Közleményben foglalt feltételeknek. Ezáltal útmutatást kíván nyújtani a sikeres IPCEI bejelentésekhez.

Az eljárás

A 2016. októberi előbejelentéseket követően a Bizottság más ügyekben is szokásos gyakorlatát követve kiegészítő információkat kért a tagállamoktól a bejelentett projektről. Ezen felül – az ügy jobb megértése érdekében – előzetes megbeszélésekre is sor került a Bizottság és a tagállamok között.

2017 januárjában Németország tájékoztatta a Bizottságot, hogy engedélyezi a munkák megkezdését azon IPCEI-projektben részt vevő vállalkozások számára, melyek támogatási kérelmüket előzőleg benyújtották. 2017 szeptemberében a német hatóságok minden egyes projektről rövid összefoglalót küldtek a Bizottság számára, és egyeztetések kezdődtek a vállalkozások által benyújtandó formanyomtatványokról, illetve az egyes projekteket leíró dokumentumokról. 2017 decemberében a német hatóságok az IPCEI-projektben részt vevő német vállalkozások számára feltételes támogatás nyújtásáról döntöttek, miszerint a támogatásnyújtás a Bizottság jóváhagyásának függvénye.

A tagállamok közötti koordináció elősegítése érdekében a Bizottság magas szintű és munkacsoport szintű találkozókat kezdeményezett a tagállamokkal, melynek keretében 2018 első felében 4-4 ilyen megbeszélésre került sor. Az év közepén (május-július) a tagállamok benyújtották az egyes vállalatok projektjeit bemutató formanyomtatványok első tervezeteit, melyek értékelése során a Bizottság augusztus és november között további információkat kért be. Eddig tartott az úgynevezett prenotifikációs szakasz, melyet követően 2018. november 29-én és 30-án a tagállamok hivatalos bejelentést tettek. A hivatalos bejelentést további tisztázó kérdések követték, és végül 2018. december 13-án a Bizottság jóváhagyta az IPCEI-Mikroelektronika részére nyújtandó állami támogatásokat.⁶

⁴ European Commission, State aid: Commission approves plan by France, Germany, Italy and the UK to give €1.75 billion public support to joint research and innovation project in microelectronics. 2018. december 18.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_6862 Hozzáférés dátuma: 2022. augusztus 25.

⁵ State Aid SA.46578 (2018/N) – Germany State Aid SA.46705 (2018/N) – France State Aid SA.46595 (2018/N) – Italy State Aid SA.46590 (2018/N) - United Kingdom Important Project of Common European Interest (IP-CEI) Microelectronics, Bizottsági határozat. 2018.12.13. https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/201952/277354_2120329_283_2.pdf

⁶ Bizottsági határozat (1)-(9) bekezdés

A fenti folyamatból látható, hogy az eljárás egy viszonylag hosszú, akár több éven áthúzódó folyamat, melynek során a Bizottság mélyreható vizsgálatot folytat minden egyes részprojekt tekintetében. Ki kell emelni azt is, hogy a projektek megkezdődhetnek a bizottsági döntést megelőzően is, sőt a projekt iránti elkötelezettséget a tagállamok feltételes támogatási döntések keretében is kifejezhetik. Ez természetesen magában hordozza azt a kockázatot, hogy a Bizottság esetleges negatív döntése esetén a vállalkozás nem vagy – adott esetben csak a csoportmenteségi rendelet⁷ alapján – alacsonyabb támogatási intenzitás mellett részesülhet támogatásban. Ez különösen azon projektek számára jelent nagyobb kockázatot, melyek esetében az igényelt finanszírozás hiányában a projekt nem valósulhatna meg, vagy a támogatásban részesítendő tevékenység az eredetileg tervezetthez képest korlátozott mértékű lenne.

Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy amennyiben a Bizottság olyan úgynevezett „vörös zászlót” jelentő tényezőt azonosít a projekttel kapcsolatban, mely véleménye szerint az IPCEI közleménnyel összeegyeztethetetlen, arra a prenotifikációs szakasz során fény derülhet. Az első megbeszéléseket, információcseréket követően tehát a vállalkozás mérlegelheti, hogy folytatja a bejelentési eljárást és viseli az ezzel járó kockázatot, vagy visszavonja a bejelentését és projektjét más – adott esetben a nagyobb biztonságot nyújtó, tagállami hatáskörben nyújtható – támogatási jogcímnek kívánja megfeleltetni. Mindezek ismeretében a projekt megkezdése semmiképpen sem javasolt a prenotifikációt és a Bizottsággal való első egyeztetéseket megelőzően.

Az IPCEI-Mikroelektronika abban a tekintetben precedensértékű, hogy bebizonyosodott, hogy bizottsági jóváhagyást követően, egy későbbi időpontban is lehet kapcsolódni egy IPCEI-projekthez, amennyiben a csatlakozó projektek integrálhatók abba és komoly hozzájárulást jelentenek a projekt céljainak eléréséhez. Ausztria 2020 decemberében jelentette be csatlakozási szándékát, amellyel három vállalatnak kíván támogatást nyújtani. A Bizottság értékelése szerint az osztrák projektek jelentős hozzáadott értéket képviselnek és hozzájárulnak a meglévő IPCEI integrációjához, hatókörének növeléséhez, valamint a kutatás-fejlesztés tartalmához. Az értékelés eredményeképpen a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy Ausztria csatlakozása a 2018-as IPCEI-Mikroelektronikához összhangban van a Közleménnyel, és 2021. március 23-án jóváhagyta a támogatásokat.⁸

Az IPCEI-Mikroelektronika bemutatása

A mikroelektronika nagyon kisméretű elektronikai alkatrészek tanulmányozásával és gyártásával foglalkozik mikrométeres vagy kisebb mérettartományban. Ezek az eszközök félvezető

⁷ A Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról szóló, 2014. június 17-i 651/2014/EU bizottsági rendelet HL L 187. 2014.06.26. 1. o.;

⁸ European Commission, State aid: Commission approves €146.5 million Austrian support in favour of companies joining research and innovation project in microelectronics. 2021. március 23.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_1343 Hozzáférés dátuma: 2022. augusztus 25.

anyagokból készülnek, túlnyomó többségük szilíciumból.⁹ Az IPCEI projekt „Az európai mikroelektronikai ipar összekapcsolása az európai digitalizáció előmozdítása érdekében” címet viseli. Célja a mikroelektronika, mint az Európai Bizottság által azonosított 6 kulcsfontosságú alaptermék teljes technológiai és gazdasági potenciáljának kiaknázása innovatív technológiák és a felhasználás teljes spektrumát lefedő alkatrész kínálat fejlesztése, illetve ezek első ipari hasznosítása útján, elsősorban az autóipar és az Internet of Things (IoT) területén.¹⁰

Az IPCEI-Mikroelektronika öt technológiai terület (*technological field: TF*) köré szerveződik:

- TF1: Energiahatékony chipek;
- TF2: Teljesítmény félvezetők;
- TF3: Érzékelők;
- TF4: Fejlett optikai berendezések; és
- TF5: Összetett anyagok.

A projektben részt vevő vállalkozások e területek mindegyikén végeznek kutatás-fejlesztési és első ipari hasznosításra irányuló tevékenységeket egyaránt.¹¹ Az egyes technológiai területeken belül számos partnervállalkozás működik együtt, a munkát pedig több munkacsomagba (*work package – WP*) szervezték. Az IPCEI-Mikroelektronikában eredetileg 27 vállalat és két kutatóhely volt érintett, majd utóbb csatlakozott három osztrák vállalkozás. Az alábbi ábra foglalja össze az IPCEI-Mikroelektronika egyes technológiai területein érintett ipari partnereket és kutatószervezeteket.

⁹ Bizottsági határozat 1. lábjegyzet

¹⁰ Bizottsági határozat (13) bekezdés

¹¹ Bizottsági határozat (22) bekezdés

1. ábra - A mikroelektronikai IPCEI átfogó szerkezete¹²

Energiahatékony chipek	Teljesítmény- félvezetők	Érzékelők	Korszerű optikai berendezések	Összetett anyagok
CEA-Leti 	3-D Micromac 	CEA-Leti 	AMTC 	AZUR Space Solar Power
Cologne Chip 	AP&S International 	CorTec 	Carl Zeiss 	CEA-Leti
Globalfoundries 	CEA-Leti 	Elmos Semiconductors 		Integrated Compound Semiconductors
RacylCs 	Elmos Semiconductors 	Fondazione Bruno Kessler 		IQE
Soitec 	Infineon 	Infineon 		Newport Wafer Fab
ST Micro- electronics 	MURATA 	Robert Bosch 		SPTS Technologies
X-FAB 	Robert Bosch 	ST Micro- electronics 		OSRAM
	SEMIKRON 	TDK-Micronas 		Sofradir
	ST Micro- electronics 	ULIS 		Soitec
	X-FAB 	X-FAB 		ST Micro- electronics

Forrás: Bizottsági határozat (27) bekezdése alapján a szerző saját szerkesztése

¹² A táblázat nem tartalmazza a később csatlakozó három osztrák vállalatot.

Technológiai területek bemutatása

TF1: Energiahatékony chipek

Az első technológiai területen 8 partnervállalkozás¹³ dolgozik együtt az energiahatékony chipek fejlesztésének kihívásain. A terület kiemelt célja az, hogy megfordítsa az infokommunikációs technológiák és az IoT egyre nagyobb energiafelhasználásának trendjét, ami az egymással összekapcsolt vezetékes és vezeték nélküli elektronikai eszközök példátlan elterjedése ismeretében különösen nagy kihívást jelent. Ezt a kihívást egyetlen vállalkozás sem tudná kezelni önállóan, bármekkora tapasztalata is legyen a mikroelektronika ágazatban.¹⁴ A technológiai területen belüli együttműködés megkönnyítése és strukturálása érdekében a munkát hat munkacsomagra bontották. Ebből négy a technológiai fejlesztéssel foglalkozik, egy felel az első ipari hasznosítás előtt szükséges minőségi és megbízhatósági követelmények fejlesztéséért, egy pedig a fejlesztés eredményeinek disszeminációjának és tovagyűrűző hatásainak megvalósításáért.

TF2: Teljesítmény félvezetők

A TF2-ben együttműködő 11 európai partnervállalkozás a félvezetők területén keresi a minél jobb energiahatékonyságú és minél megbízhatóbb megoldásokat. A technológiai terület célja az olyan teljesítmény-félvezetők és integrált intelligens tápáramkörök kifejlesztése, melyek kisebb méretűek, kisebb energiavesztéssel működnek, kisebb hűtési struktúrákkal rendelkeznek, hosszabb élettartammal bírnak, illetve megfelelnek a legmagasabb alkalmazási és piaci követelményeknek is.¹⁵ A feladatköröket a partnervállalkozások öt munkacsomagra osztották: új intelligens és energiatakarékos technológiák, új nagyfeszültségű technológiák integrált áramkörökhöz, új összeszerelési technológiák, ipar 4.0. elképzeléseinek fejlesztése és alkalmazása, valamint egy átfogó munkacsomag foglalkozott a minőség és megbízhatóság javításával.

TF3: intelligens érzékelők

A TF3 tizenkét szereplője a szenzoripar teljes értékláncát lefedi. Az érzékelők az autóelektronika, az IoT területén végrehajtott legtöbb fejlesztés központi elemét képezik, de kulcsszerepet játszanak az otthoni és gyári automatizálás, az egészség és a jólét, a hitelesítési rendszerek, az intelligens gazdálkodás és a hatékony hálózatmenedzsment (kommunikáció, energia, közművek) területén is. A jövő intelligens érzékelői megnövelt jelbesorolási és -feldolgozási képességekkel rendelkeznek, ennek következtében az első védelmi vonalat jelentik a hackertámadásokkal és biztonsági fenyegetésekkel szemben.¹⁶ Az IPCEI-Mikroelektronika keretében a pro-

¹³ Soitec, Globalfoundries, ST, X-Fab, Cologne Chip, Racyics és CEA-LETI

¹⁴ Bizottsági határozat (28) bekezdés

¹⁵ Bizottsági határozat (41) bekezdés

¹⁶ Bizottsági határozat (53) bekezdés

jekt partnerei négy munkacsomagban fejlesztenek első ipari hasznosításra szánt innovatív optikai szenzorokat, mozgásérzékelőket, mágneses térérzékelőket, illetve egyéb érzékelőket. A technológiai terület részét képezi ezen túlmenően egy-egy munkacsomag keretében a különféle szenzorok egy rendszerbe való integrálása, valamint a fejlesztésekkel kapcsolatos disszeminációs tevékenység is.

TF4: Korszerű optikai berendezések

E terület az extrém ultraibolya technológia műszaki kihívásaira fókuszál. Kiemelt célja a 10 nm-nél kisebb felbontású extrém ultraviola optika és az ehhez illeszkedő EUV maszkok¹⁷ fejlesztése. A fejlesztés tárgyát képező EUV optikai rendszer egy olyan úttörő megközelítésen alapszik, amelyet korábban még nem használtak a félvezetőgyártásban nem, és amely forradalmasíthatja az integrált alkatrészek és eszközök gyártási folyamatát a jövőben.¹⁸ Ezen túlmenően a TF4 partnerei speciális módszereket dolgoznak ki a chipgyártás fejlesztésére, és minden érdeklődő vállalat számára elérhetővé teszik azokat.

TF5: Összetett anyagok

A technológiai terület átfogó célkitűzése egy integrált, páneurópai, „összetett félvezető ökoszisztéma” létrehozása. Ezen a területen tíz partner fog együtt dolgozni. A 6 munkacsomból négy az anyagok, eszközök és alkalmazások fejlesztésével, egy az ipari hasznosítással, egy pedig a disszeminációval foglalkozik.

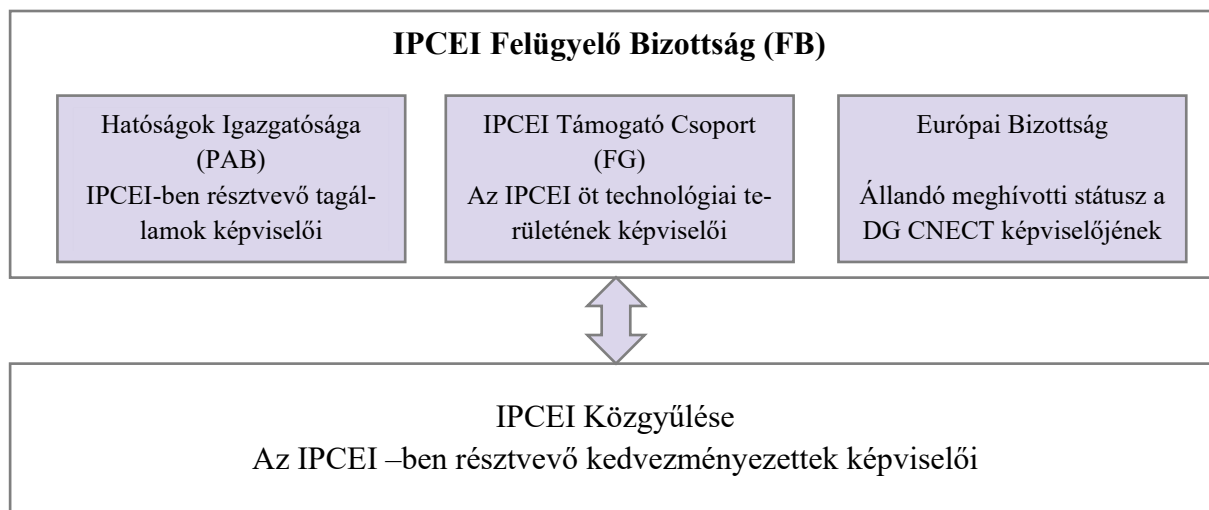
Projektirányítás

Az IPCEI-Mikroelektronika projektirányításáért az IPCEI felügyelőbizottsága (FB) felel, mely az IPCEI hatósági testületéből, az Európai Bizottság képviselőjéből, valamint a projekt előrehaladásáért felelős csoportból (úgynevezett Facilitation Group (Támogatásó Csoport), a továbbiakban: FG) áll és évente legalább kétszer ülésezik. A Hatóságok Igazgatósága az IPCEI-ben résztvevő tagállami hatóságok delegáltjai, a FG-t a technológiai területek képviselői alkotják. Míg a hatósági testület tagjait és a bizottsági delegáltakat a tagállamok, illetve a Bizottság jelölik ki, az FG tagjait az IPCEI közgyűlése választja. A közgyűlés tagja minden egyes kedvezményezett, támogatást nyújtó, tagállami hatóság, és az Európai Bizottság képviselője. Évente legalább egyszer ülésezik.¹⁹

¹⁷ Az EUV maszk technológia a félvezetőgyártási folyamat egyik legkritikusabb területe, amelyet számítógépekhez és más elektronikus eszközökhöz integrált áramköröket készítő gépekben használnak. A területen a fejlesztések egyik fő csapásiránya, hogy minél kisebb méretű áramköröket lehessen létrehozni.

¹⁸ Bizottsági határozat (64) bekezdés

¹⁹ Bizottsági határozat (86)-(88) bekezdés

2. ábra - Az IPCEI-Mikroelektronika projektirányítása²⁰

Forrás: Bizottsági határozat (90) bekezdés alapján a szerző saját szerkesztése

Az FG feladata a felügyelőbizottsági ülések megszervezése, valamint a technológiai területek általános előrehaladásának elősegítése éves jelentések, konferenciák, publikációk, valamint a bejelentést követően létrehozott központi weboldal²¹ révén. A technológiai területeken belüli együttműködés megszervezéséért a technológiai területi koordinátorok felelnek, akik a projekt során évente jelentést készítenek, valamint a Közgyűlés keretében évente legalább egyszer üléseznek, ahol bemutathatják, illetve nyomon követhetik a projekt előrehaladását. Az FG feladata továbbá olyan harmadik felekkel történő együttműködés és kommunikáció előmozdítása, amelyek részesülhetnek az IPCEI-Mikroelektronika eredményeiből, de nem közvetlen partnerek a projektben.

Az IPCEI partnervállalkozásai által tett kötelezettségvállalások, különös tekintettel a tovagyrűző hatásokkal kapcsolatos vállalások teljesítéséért, ellenőrzéséért és nyomon követéséért a hatósági testület felel.

Integrált projekt

Az IPCEI közlemény alapján olyan önálló projektek támogathatóak, amelyeknek egyértelműen meghatározottak a célkitűzései, valamint a végrehajtási feltételei, beleértve azok résztvevőit és finanszírozását is.²² A Bizottság „integrált projekteket”, azaz közös struktúrára épülő, egyazon célkitűzéssel bíró és koherens, rendszerszintű megközelítéssel bíró, önálló projekteket, terveket

²⁰ DG CNECT –Tartalmak, Technológiák és Kommunikációs Hálózatok Főigazgatóság az Európai Bizottságon belül, amely felelős a digitális egységes piaccal, az internetbiztonsággal, valamint a digitális tudománnyal és innovációval kapcsolatos uniós szakpolitikáért.

²¹ <https://www.ipcei-me.eu/>

²² Közlemény 12. pont

vagy programokat is támogathatónak minősíthet. Az integrált projekt egyes alkotóelemei kapcsolódhatnak az ellátási lánc eltérő szintjeihez, azonban egymást kiegészítőnek kell lenniük és jelentős hozzáadott értéket kell képviselniük az európai szintű célkitűzés eléréséhez való hozzájárulásuk során.²³

Az IPCEI-Mikroelektronika az IPCEI közlemény 13. pontja értelmében integrált projektnek tekinthető.²⁴ A projekt hatóköre, illetve műszaki, tudományos és innovatív lefedettsége arra készítette a nemzeti hatóságokat, hogy a projektet IPCEI-ként támogassák olyan konstrukció szerint, amely lehetővé teszi a kockázatok összevonását. A projekt a mikroelektronikai szektorhoz kapcsolódó európai ökoszisztéma jelentős részét érinti.²⁵ A tudományos és technológiai összetettsége miatt az IPCEI-Mikroelektronikában nagyszámú partnerre van szükség az alternatív technológiákra való együttműködéshez, mely intenzív interdiszciplináris együttműködést és szoros koordinációt igényel. Az adott partner által elért eredmények hatással lesznek a többi résztvevő munkájára is.²⁶ A projekt átfogó célkitűzése a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység, illetve az első ipari hasznosítás öt különböző területen történő ötvözésével érhető el, amelyek az integrált projekt egyedi, de egymással összekapcsolt alkotóelemei. A technológiai területek kiegészítik egymást, és minden egyes terület szükséges az IPCEI célkitűzésének eléréséhez. A bizottsági határozat részletesen bemutatja, hogy az egyes technológiai területek között milyen kapcsolódások, együttműködések, illetve egymásra hatások állnak fenn.

Például a TF1-en belüli munka energiahatékony és rádiófrekvenciás technológiák kifejlesztését teszi lehetővé adatfeldolgozáshoz, adatgyűjtéshez és adatkommunikációhoz. Ezek magukban foglalják a tápegységeket (a TF2-ből), az érzékelőket (a TF3-ből), a litográfiai berendezések továbbfejlesztését (a TF 4-ből) és az összetett félvezetőket (TF5-ből).²⁷ Az első technológiai terület konkrét céljának elérése, vagyis a chippek energiahatékonyágának előmozdítása szükséges az IPCEI-Mikroelektronika általános célkitűzéséhez, mivel a nagyobb energiahatékonyág valamennyi technológiai területet és az egész értékláncot érinti.²⁸

A tagállamok bemutatták, hogy a technológiai területeken belüli kapcsolatok mellett az IPCEI partnerek nagyfokú együttműködése valósul meg a technológiai területeken átívelően is. Az IPCEI-Mikroelektronikán belül több mint 110 együttműködés realizálódik, amelyek legalább 44%-a nem valósulna meg az IPCEI-Mikroelektronika nélkül. A Bizottság a támogatás értékelése során kifejtette, hogy egyetért a tagállamok által bemutatott érvekkel és az IPCEI-Mikroelektronika az IPCEI Közlemény 13. pontja szerinti integrált projektnek minősül.

²³ Közlemény 13. pont

²⁴ Bizottsági határozat (99) bekezdés

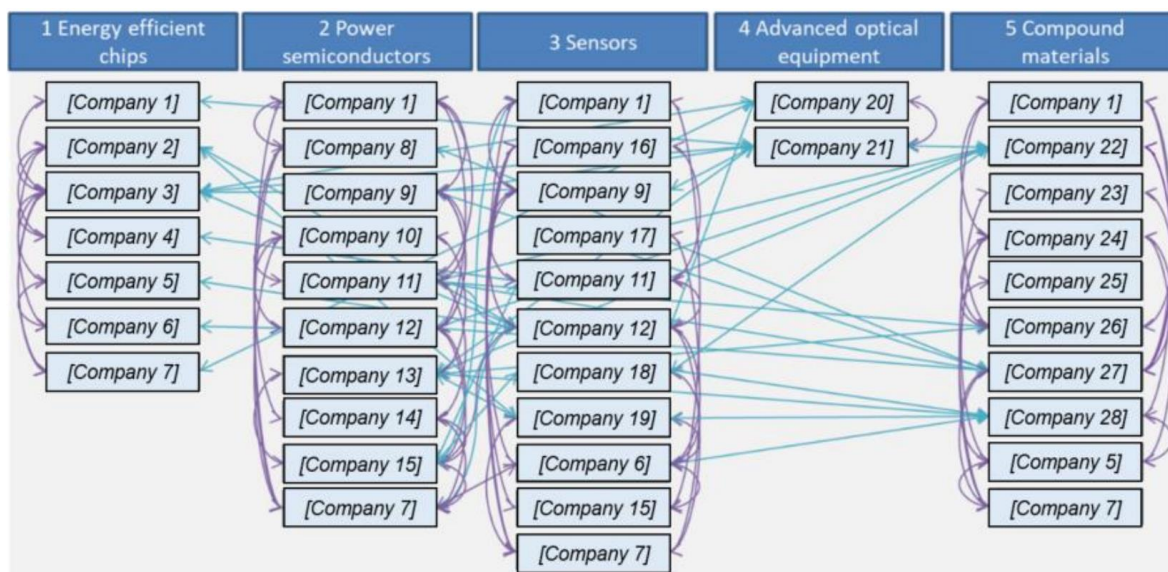
²⁵ Bizottsági határozat (101) bekezdés

²⁶ Bizottsági határozat (103) bekezdés

²⁷ Bizottsági határozat (106) bekezdés

²⁸ Bizottsági határozat (110) bekezdés

3. ábra - Együttműködések az IPCEI-Mikroelektronikában

Forrás: bizottsági határozat 8. ábra

Európai közérdek

Annak megállapítása érdekében, hogy egy projekt közös európai érdekűnek minősül-e, a Közlemény általános kumulatív kritériumokat, általános kedvező indikátorokat, illetve ezen túlmenően a projekt típusától függően különleges kritériumokat határoz meg.

Általános kumulatív kritériumok

1. A projektnek konkrét, egyértelmű és azonosítható módon kell hozzájárulnia egy vagy több uniós célkitűzéshez²⁹, emellett jelentős hatást kell gyakorolnia az Unió versenyképességére és a fenntartható növekedésre.³⁰

A Bizottság az IPCEI-Mikroelektronikát kiemelten fontosnak tartja az európai elektronikai stratégia szempontjából. Az európai elektronikai stratégiáról szóló közleményében³¹ a Bizottság kiemeli, hogy a mikro- és nanoelektronikai alkatrészek, illetve rendszerek nemcsak a digitális

²⁹ Például az „Európa 2020” stratégia, az Európai Kutatási Térség, a kulcsfontosságú alatechnológiák európai stratégiája, az európai energiastratégia, az éghajlat- és energiapolitika 2030-ra szóló kerete, az európai energiabiztonsági stratégia, az európai elektronikai stratégia, a transzeurópai közlekedési és energiahálózatok, valamint az olyan kiemelt uniós kezdeményezések, mint az Innovatív Unió, az európai digitális menetrend, az Erőforrás-hatékony Európa, vagy az integrált iparpolitika a globalizáció korában.

³⁰ Közlemény 14. pont

³¹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A mikro- és nanoelektronikai alkatrészekre és rendszerekre irányadó európai stratégia COM(2013) 298 final

termékek és szolgáltatások szempontjából nélkülözhetetlenek, hanem az összes főbb gazdasági ágazat innovációját és versenyképességét is megalapozzák. A Bizottság megjegyzi, hogy ennek az IPCEI-nek az elkészítését „különösen fontosnak” ítélték az európai ipar digitalizálására irányuló stratégiában.³²

Az a tény, hogy a Bizottság a mikroelektronikát kulcsfontosságú alapterméknek azonosította, azt jelzi, hogy Európa mikroelektronikai fejlesztési képességének megerősítése fontos szerepet játszik a fenntartható versenyképesség és növekedés elősegítésében.³³

Továbbá a tagállamok megemlítették azt is, hogy az „Európa 2020, az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája” című dokumentumban a Bizottság véleménye szerint megoldást kell találni „Európa innovációs szakadékára”. A Bizottság osztja a tagállamok azon véleményét, hogy az IPCEI-Mikroelektronika közvetlenül támogatja ezt a célt azáltal, hogy olyan új termékek és szolgáltatások építőköveit biztosítja, amelyek elérhetővé és megfizethetővé válnak a downstream piacok és a szélesebb lakosság számára.³⁴ Ezen túlmenően az IPCEI-Mikroelektronika hozzájárul a Stratégiai energiatechnológiai tervről³⁵ szóló bizottsági közleményben, valamint „Az alacsony kibocsátású mobilitás európai stratégiájában”³⁶ foglalt célkitűzésekhez is.

A fentiek alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az IPCEI-mikroelektronika konkrét, világos és azonosítható módon járul hozzá egy vagy több uniós célkitűzéshez, és jelentős hatással van az Unió versenyképességére, a fenntartható növekedésre, a társadalmi kihívások kezelésére vagy az értékteremtésre. Tehát a Közlemény 14-15. pontjainak megfelel a projekt.

2. A projektet több tagállam részvételével kell megvalósítani, és előnyeinek nem csupán a finanszírozó tagállamokban, hanem az Unió jelentős részében jelentkezniük kell.³⁷

A mikroelektronikai IPCEI öt tagállamot érint: Németországot, Franciaországot, az Egyesült Királyságot, Olaszországot és a később csatlakozott Ausztriát, így ez a feltétel teljesült.

3. Az előnyök nem korlátozódhatnak az érintett vállalkozásokra vagy ágazatra: az eredményeknek egyértelműen, konkrét és azonosítható módon meghatározott, kedvező tovagyrűző hatásaik révén az európai gazdaság, illetve társadalom szélesebb körében, fokozott alkalmazhatósággal kell hasznosulniuk. Az ennek teljesülésére vonatkozó bizonyítékot be kell mutatni a Bizottságnak. Fontos megjegyezni, hogy tekintettel arra, hogy a támogatások jelentős része az

³² Bizottsági határozat (282) bekezdés

³³ Bizottsági határozat (283) bekezdés

³⁴ Bizottsági határozat (284) bekezdés

³⁵ <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/publication/Complete-A4-setplan.pdf>

³⁶ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az alacsony kibocsátású mobilitás európai stratégiája {SWD(2016) 244 final} 2016. 07. 20.

³⁷ Közlemény 15. pont

első ipari hasznosításba áramlik, nem csak a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységeknek, hanem az első ipari hasznosítást érintő tevékenységeknek is tovagyűrűző hatásokat kell generálniuk.

A Bizottság elismeri azokat az intézkedéseket, amelyeket a részt vevő vállalatok és az IPCEI-Mikroelektronika irányító testületei a projekt által generált ismeretek és eredmények terjesztése érdekében, az első ipari hasznosítást érintő, valamint a downstream piacokon történő tovagyűrűző hatások érdekében terveznek:

- éves IPCEI-mikroelektronika konferencia, ahol az érdekelt szakértői közösséget tájékoztatják a K+F előrehaladásáról és az IPCEI-Mikroelektronika technikai eredményeiről;
- az IPCEI-Mikroelektronika weboldal felállítása, amely terjesztési csatornaként szolgál majd, és felsorolja az összes tovagyűrűző tevékenységet, amelyre az egyes IPCEI partnerek kötelezték magukat.³⁸

Mindezek alapján a Bizottság úgy véli, hogy az IPCEI-Mikroelektronika előnyei szélesebb jelentőséggel bírnak az európai gazdaság vagy társadalom számára, ezért a Közlemény 16-17. pontjában foglalt feltételek teljesítettnek tekintendők.

4. A projekthez a kedvezményezettnek társfinanszírozást kell nyújtania. A Bizottság elvárja a projekt részletes költségtervének bemutatását.³⁹ Ez a feltétel azért fontos, mert a résztvevők kockázatvállalása a projekt sikerében való érdekeltységüket, illetve a projekt iránti elkötelezettségüket mutatja.

A projektek társfinanszírozását bizonyítja a tény, hogy a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások nem fedezik az egyes projektek költségeinek 100%-át.⁴⁰

5. Tiszteletben kell tartani a környezeti szempontból káros támogatások fokozatos megszüntetésének elvét.⁴¹

Az IPCEI-Mikroelektronika állami finanszírozása nem kapcsolódik a környezetre káros támogatásokhoz, ezért nem ellentétes az ilyen támogatások fokozatos megszüntetésének elvével.⁴²

A Bizottság kedvezőbb elbánást biztosít a következő körülmények fennállása esetén:

- típusát, célkitűzését és finanszírozási igényét tekintve a projekt kialakítása lehetővé teszi, hogy valamennyi érdeklődő tagállam részt vegyen benne;
- a projektet a Bizottság vagy a Bizottság által felhatalmazott más szerv – köztük az Európai Beruházási Bank – bevonásával alakítják ki;

³⁸ Bizottsági határozat (292) bekezdés

³⁹ Közlemény 18. pont

⁴⁰ Bizottsági határozat (300) bekezdés

⁴¹ Közlemény 19. pont

⁴² Bizottsági határozat (301) bekezdés

- a projektet a Bizottság vagy a Bizottság által felhatalmazott más szerv bevonásával választják ki;
- a projekt irányítási struktúráját a Bizottság vagy a Bizottság által felhatalmazott más szerv, valamint több tagállam bevonásával alakítják ki;
- a projektet jelentős mértékű együttműködés jellemzi a partnerek számát, a különböző ágazatokat képviselő szervezetek bevonását, illetve eltérő méretű vállalkozások bevonását illetően;
- a projekt uniós társfinanszírozásban részesül.⁴³

Az IPCEI-Mikroelektronika létrehozásáról a projekt kezdetekor értesítették az összes aktív félvezetőiparral rendelkező tagállamot. A Bizottság elősegítette a projekt létrehozását. A Bizottság tagot delegál az IPCEI felügyelőbizottságába, ezáltal részt vesz a projekt irányítási struktúrájában. A projekt fontos együttműködési interakciókat tartalmaz a partnerek számát, a különböző ágazatok szervezeteinek és a különböző méretű vállalkozások bevonását illetően.⁴⁴ Mind ezeket figyelembe véve a Bizottság tudomásul vette az itt leírt pozitív mutatókat.

Különleges kritériumok

- A K+F+I projekteknek nagy horderejű innovációt kell képviselniük, vagy a K+F+I tekintetében lényeges hozzáadott értéket kell biztosítaniuk az érintett ágazat tudományos és technikai állásának fényében.
- Az ipari hasznosítást magukban foglaló projekteknek jelentős kutatási vagy innovációs tevékenység, illetve alapvetően innovatív termelési eljárás alkalmazásával kell új termék vagy szolgáltatás kifejlesztését lehetővé tenniük.⁴⁵
- A környezetvédelmi, energiaügyi és közlekedési projekteknek kiemelt jelentőséggel kell bírniuk az Unió környezetvédelmi, az energiaellátás biztonságát is magában foglaló energia- illetve közlekedési stratégiája szempontjából.⁴⁶

A bejelentő tagállamok által szolgáltatott információk alapján a Bizottság értékelésében megerősítette, hogy az egyes technológiai területeken végzett kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységek egyértelműen olyan eredmények elérésére irányulnak, amelyek az adott területen a tudomány jelenlegi állásán (világszinten) túlmutató fejlesztést eredményeznek. A Bizottságnak a projektek innovációtartalmát érintő vizsgálta minden egyes projektre kiterjed, a vizsgálat eredményét a Bizottsági határozat részletesen kifejti.

⁴³ Közlemény 20. pont a)-f) alpont

⁴⁴ Bizottsági határozat (303) bekezdés

⁴⁵ A meglévő termelő berendezések innovatív vetületet nélkülöző rendszeres korszerűsítése és meglévő termékek továbbfejlesztése nem minősül európai közérdeket képviselő jelentős projekteknek.

⁴⁶ Közlemény 21-23. pont

Ami a technológiai területeken végzett első ipari hasznosítást illeti, a Bizottság úgy véli, hogy a részt vevő tagállamok kellő mértékben alátámasztották, hogy ezek lehetővé teszik magas kutatási és innovációs tartalmú új termékek kifejlesztését, illetve alapvetően innovatív gyártási folyamatok bevezetését. A projektek újdonságtartalmát szintén minden érintett technológiai területen bemutatták.

Kérdésként merülhet fel, hogy Magyarországon hol van meg a szakértelem e feltétel teljesülésének vizsgálatához. A projektleírások azt mutatják, hogy a Bizottsághoz történő benyújtás előtt szükség van egy előzetes hazai szakmai ellenőrzésre és a releváns bizonyítékok összegyűjtésére. Az eddigi tapasztalatok alapján több esetben a prenotifikációt követően, az egyeztetések során fejtette ki a Bizottság, hogy az érintett projekt nem tartalmaz olyan innovációt, mely meghaladná a tudomány jelenlegi állását. Ez pedig azt eredményezi, hogy a projekt nem teljesíti az IPCEI-ként való minősítés egyik alapvető feltételét.

Projekt jelentősége

Egy projekt akkor minősül közös európai érdeket szolgáló fontos projektnek, ha mennyiségi vagy minőségi szempontból jelentős. Kifejezetten széles körű kiterjedéssel vagy alkalmazási körrel kell rendelkeznie, és/ vagy igen figyelemreméltó technológiai vagy pénzügyi kockázattal kell bírnia.⁴⁷

A részt vevő vállalatok száma (29 közvetlen és 370 közvetett partner), a projektre tervezett teljes beruházás összege (több mint 7,8 milliárd euró) és az állami támogatás, valamint az érintett technológiák jellege alapján a Bizottság az IPCEI-Mikroelektronikát fontos projektnek tekinti az IPCEI-közlemény 24. pontja értelmében.⁴⁸

A támogatás szükségessége és arányossága

A Bizottság által az Állami Támogatások Modernizációja keretében bevezetett és a támogatások belső piaccal való összeegyeztethetőségének vizsgálata során alkalmazott közös értékelési elvek természetesen a Közleményben is érvényesülnek. Így IPCEI projektek esetében is vizsgálni kell többek között a támogatások szükségességét, arányosságát, ösztönző hatását, valamint a versenyre és a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatását is. Ennek megfelelően a támogatás nem fordítható valamely projekt azon költségeinek támogatására, amelyek a vállalkozásnál amúgy is felmerültek volna, és nem kompenzálhatja valamely gazdasági tevékenység szokásos üzleti kockázatát. A támogatás kizárólag abban az esetben nyújtható, amennyiben a támogatás hiányában a projekt nem lenne megvalósítható, vagy csupán kisebb kiter-

⁴⁷ Közlemény 24. pont

⁴⁸ Bizottsági határozat (311) bekezdés (ehhez kapcsolódott a 3 osztrák projekt)

jedéssel, alkalmazási körrel, illetve a várható előnyök jelentős korlátozása mellett lenne megvalósítható.⁴⁹ A tagállamoknak bizonyítaniuk kell továbbá, hogy a támogatási kérelmet még a munkák megkezdése előtt benyújtották.⁵⁰

Ezen elveknek minden egyedi projekthez nyújtott támogatás esetében érvényesülniük kell. A Bizottság ellenőrizte és megerősítette, hogy minden vállalat benyújtotta támogatási kérelmét a tagállamoknak az IPCEI-Mikroelektronika részét képező egyedi projektjéhez a munkák megkezdése előtt, tehát a formális ösztönző hatás teljesült.⁵¹

A támogatás szükségessége

Az állami támogatás szükségességét és arányosságát a tagállamoknak egy átfogó ellentétes forgatókönyv bemutatásán keresztül kell bizonyítaniuk.⁵² Az ellentétes forgatókönyv bemutathatja

- az alternatív projekt hiányát, azaz azt a helyzetet, hogy támogatás hiányában a projekt nem tud a terveknek megfelelően megvalósulni, vagy
- egy egyértelműen meghatározott és kellően kiszámítható, a kedvezményezett által belső döntéshozatala folyamán fontolóra vett alternatív projektet
- Ezen kívül egy olyan alternatív projekthez is kapcsolódhat, melyet részben vagy egészben az Unión kívül valósítanak meg.

Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy az alternatív projekteknek megfelelően alátámasztottnak, és hitelesnek kell lennie. A kedvezményezett vállalkozásoknak tudniuk kell dokumentálni, hogy az ellentétes forgatókönyvben vázolt tényezők ténylegesen befolyásolták a vállalkozás döntését. Ennek igazolására a Bizottság bekérhet vállalati döntéshozatali dokumentumokat, elemzéseket, jegyzőkönyveket, emlékeztetőket. Ezen a ponton az IPCEI-Mikroelektronikában részt vevő vállalkozások is elbuktak, ugyanis a tagállamok nem tudták megfelelő bizonyítékokkal alátámasztani, hogy az egyes társaságok az állami támogatás igényléséről szóló döntés meghozatalakor belső döntéseik során egyértelműen meghatározott és kellően kiszámítható alternatívakként tekintettek volna a bemutatott lehetőségekre. Például egyes vállalatok azt állították, hogy támogatás hiányában tevékenységüket EU-n kívülre telepítették volna egyes harmadik országoktól kapott állítólagos támogatások reményében. Mivel ezeket a feltevéseket nem sikerült hitelesen érdemlően bizonyítani, ezért a Bizottság úgy tekintette, hogy a Közlemény 29. pontja alkalmazásában a projektben részt vevő egyik vállalkozás számára sincs alternatív projekt – vagyis az ellentétes forgatókönyvet az alternatív projekt hiánya jelenti.⁵³

⁴⁹ Közlemény 28. pont

⁵⁰ Közlemény 24. lábjegyzet

⁵¹ Bizottsági határozat (318) bekezdés

⁵² Közlemény 29. pont

⁵³ Bizottsági határozat (324) bekezdés

Ennek megfelelően a Bizottság azt vizsgálta, hogy a támogatás szükséges volt-e ahhoz, hogy megváltoztassa a kedvezményezettek magatartását azáltal, hogy az egyedi projekt számára olyan jövedelmezőségi szintet biztosít, amely megfelel a vállalat projektek kiválasztása során belső referenciaértékként alkalmazott súlyozott átlagos tőkeköltségének. A finanszírozási hiányszámítások bemutatták, hogy támogatásra azért van szükség, hogy az fedezze az egyes projektek finanszírozási hiányát: azaz minden egyes projekt nettó jelenértéke negatív. Abban az esetben, ha a támogatás nem fedezné a teljes finanszírozási hiányt, a vállalkozásnak igazolnia szükséges, hogy hosszú távú stratégiai megfontolások vagy egyéb kvalitatív tényezők (mint például: innovatív termékkínálat, technológiai, és kutatási képességek megőrzése az EU-ban, kulcsfontosságú alaptechnológiák fontossága) kompenzálják a költséghátrányt, és ezáltal a támogatás segít megváltoztatni a támogatott vállalatok magatartását.

Mindezekre tekintettel a Bizottság értékelése szerint az IPCEI-Mikroelektronikához nyújtott támogatások nem finanszírozzák a vállalkozások egyébként is felmerülő költségeit, illetve szokatlan üzleti kockázatát és hozzájárulnak ahhoz, hogy olyan ambiciózus projekteket valósítsanak meg, melyek támogatás hiányában nem valósultak volna meg, ezért a támogatás szükséges a kedvezményezettek magatartásának megváltoztatására.⁵⁴

A támogatás arányossága

Alternatív projekt hiányában a támogatás abban az esetben tekinthető arányosnak, ha a minimumra korlátozódik, azaz nem haladja meg a támogatott projekt kellő jövedelmezőségéhez minimálisan szükséges mértéket. Ennek értelmében olyan belső megtérülési ráta elérését teszi lehetővé, amely összhangban áll az ágazat- vagy vállalat specifikus küszöbértékkel, vagy elvárható megtérülési szinttel.

Mi tekinthető elvárható megtérülési szintnek? Ennek meghatározására a Közlemény alapján figyelembe vehető más, hasonló típusú beruházási projektek esetében elvárt megtérülési ráta, a vállalkozás teljes tőke költsége, vagy az érintett ágazatban általában tapasztalt megtérülés is. Valamennyi várható releváns költséget és hasznot számításba kell venni a projekt teljes élettartama alatt.⁵⁵

A támogatás maximumát azonban a finanszírozási hiány határozza meg. A finanszírozási hiány a projekt élettartama során felmerülő, jelenértéken számított bevételek és kiadások különbözete, amely tükrözi a projekt kedvezményezett általi, a felmerült kockázatokat figyelembe vevő megvalósításához szükséges megtérülési rátát.

Az IPCEI-Mikroelektronika esetében a Bizottság részletesen megvizsgálta a kedvezményezettek által benyújtott számításokat és jóváhagyta azok fő feltételezéseit. Mindezek alapján a Bi-

⁵⁴ Bizottsági határozat (328) bekezdés

⁵⁵ Közlemény 30. pont

zottság úgy véli, hogy a kedvezményezettek részére nyújtott támogatás nem haladja meg a finanszírozási hiány, illetve az elszámolható költségek mértékét, tehát a tagállamok által nyújtott támogatás arányos.⁵⁶

A verseny indokolatlan torzulásának megelőzése és a mérlegelési teszt

A tagállamoknak bizonyítékkal kell alátámasztaniuk, hogy a javasolt támogatási intézkedés megfelelő szakpolitikai eszközként szolgál a projekt célkitűzésének megvalósításához. Nem tekinthető megfelelőnek a támogatási intézkedés, amennyiben ugyanaz az eredmény elérhető más, kevésbé torzító szakpolitikai eszközökkel vagy támogatási eszközökkel.⁵⁷ A tagállamok azzal érveltek a bejelentési eljárás során, hogy a projekt kivételes méretére és a számos partnertől megkövetelt szinergiákra tekintettel az IPCEI-Mikroelektronika nem valósítható meg, és ilyen technológiai áttörések nem jöhetnek létre a projekt finanszírozásában részt vevő tagállamok támogatása nélkül. Támogatás hiányában ugyanis a részt vevő vállalatok saját ütemtervükre összpontosítottak volna, ami megghiúsította volna az innovációk megvalósulását vagy azok tovaggyűrűző hatását.⁵⁸

A támogatás összeegyeztethetősége érdekében a támogatási intézkedésnek a verseny és a tagállamok közötti kereskedelem torzulása tekintetében jelentkező negatív hatásait korlátozni kell, és az európai közérdeket képviselő célkitűzés megvalósítása terén jelentkező kedvező hatásoknak meg kell haladniuk a negatív hatásokat⁵⁹. A támogatás lehetséges negatív hatásainak értékelése során különösen figyelembe kell venni a vállalkozások közötti versenyre gyakorolt hatásokat az érintett termékpiacokon, valamint a piacok kizárásának és az erőfölénynek a kockázatát.⁶⁰

E tekintetben a Bizottság értékelése mindig eset specifikus. A IPCEI-Mikroelektronika esetében a vállalatok nagy száma, a több termék és az ellátási lánc különböző szintjeinek érintettsége rendkívül megnövelte azon piacok számát, melyeket a támogatási intézkedések érintenek. Erre figyelemmel a Bizottság egy kétlépcsős módszert alkalmazott a támogatás piactorzító hatásának meghatározásához.⁶¹ Első lépésként kiszűrte azokat a vállalkozásokat, melyek esetében a piactorzításnak nagyobb a valószínűsége (ehhez két indikátort alkalmazott: a vállalat termelési részesedése az EU-ban az érintett PRODCOM kategóriában az elmúlt három évben, illetve a támogatás és az éves termelési érték aránya).⁶²

⁵⁶ Bizottsági határozat (349)-(351) bekezdés

⁵⁷ Közlemény 41. pont

⁵⁸ Bizottsági határozat (353) bekezdés

⁵⁹ Közlemény 41. pont

⁶⁰ Közlemény 42-43. pont

⁶¹ Bizottsági határozat (357) bekezdés

⁶² Bizottsági határozat (358)-(360) bekezdés

Második lépésben a Bizottság felmérte a tagállamok által biztosított részletes információk alapján azt a versenyhelyzetet, amellyel ezek a vállalatok szembesülnek, beleértve a kizorító hatás és a piaci erőfölény kockázatát.⁶³

A potenciálisan nagyobb versenykockázatok ellensúlyozása érdekében minden egyes ilyen vállalkozás további extra vállalatot tett az IPCEI-Mikroelektronika projektje által generált eredmények és ismeretek széles körű terjesztésére. Ilyen vállalat például a szellemi tulajdonnal védett eredményekhez biztosított hozzáférés bizonyos vállalkozások és kutatószervezetek számára. Vagy az, amikor első ipari hasznosítást érintő projektek esetében évente meghatározott számban, meghatározott feltételek mellett és tisztességes piaci ár fejében a vállalat a gyártósorait más vállalkozások rendelkezésére bocsátja – függetlenül attól, hogy az adott vállalkozás részt vett-e az IPCEI-Mikroelektronikában.⁶⁴

A Bizottság úgy ítélte meg, hogy a partnerek vállalásai és azok tovagyrűző hatásai megfelelően ellensúlyozzák a verseny torzulásával kapcsolatos aggályokat.

Átláthatóság, utólagos értékelés, beszámolók

Természetesen a támogatások átláthatóságának biztosítása érdekében közzétételi kötelezettség terheli a tagállamokat az 500 ezer eurót meghaladó egyedi támogatások esetében (ez vélhetően az IPCEI-hez nyújtott minden támogatási intézkedésre vonatkozik). Ezen felül a támogatásokkal kapcsolatos információkat 10 évig meg kell őrizni.⁶⁵ A projektek végrehajtása során rendszeres jelentést kell készíteni, illetve adott esetben a Bizottság utólagos értékelés elvégzését kérheti.⁶⁶

Konklúzió

A közös európai érdeket szolgáló fontos projektben való részvétel egyértelműen vonzó lehetőség a nagyobb jelentőségű kutatás-fejlesztési projektet végrehajtó vállalkozások számára, tekintettel a csoportmentességi rendeletben meghatározott értékhatárokat meghaladó projektek támogathatóságára és az elérhető magasabb támogatási intenzitásra. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy e vállalkozásoknak szigorú feltételeknek kell megfelelniük, amennyiben közvetlen partnerként élvezni szeretnék ezen előnyöket.

Az állami támogatási szabályok és a bizottsági joggyakorlat ismeretének hiányában a bizottsági bejelentési eljárás és a Közlemény egyes pontjainak való megfelelés jelentős kihívást jelent. A tényellentétes forgatókönyv, a finanszírozási hiányszámítás, a tovagyrűző hatások és a tagállamokon átívelő együttműködések biztosítása olyan feladatokat rónak a kedvezményezettre,

⁶³ Bizottsági határozat (362) bekezdés

⁶⁴ Bizottsági határozat (363)-(365) bekezdés

⁶⁵ Közlemény 45-46. pont

⁶⁶ Közlemény 49. pont

melyek megoldásához nem elegendőek csupán hazai terepen (értsd: tagállami hatáskörben nyújtott támogatások esetében) szerzett tapasztalatok. Komoly felelősség hárul így a tagállami hatóságokra is abban a tekintetben, hogy a projekt előkészítő szakaszában megfelelő előszűrést hajtsanak végre, és a kiválasztott vállalkozásokat megfelelően készítsék fel a bizottsági eljárásra.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Kohéziós Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE